

Piaristické pojetí organizace školství a vzdělávání v kontextu sociální pedagogiky

Bc. Hana Muselíková, DiS.

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana Muselíková**
Osobní číslo: **H140302**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Piaristické pojetí organizace školství a vzdělávání v kontextu sociální pedagogiky**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení teoretických východisek z oblasti piaristického pojetí organizace školství a vzdělávání v historických souvislostech.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou strukturovaných rozhovorů se zaměřením na přínos piaristického školství a vzdělávání sociální pedagogice.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: public promotion, s. r. o., 2008. 248 s.; ISBN 978-80-969944-0-3.

BUBEN, M. M., Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích I. díl řády rytířské a křížovníci. Praha: Nakladatelství Libri, 2002. 215 s.; ISBN 978-80-7277-085-4.

FOLTÝN, D. a kol. Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha: Nakladatelství Libri, 2005. 877s.; ISBN 80-7277-026-8.

ZEMEK, M., BOMBERA, J., FILIP, A. Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631-1950. Prievidza: TEXTM, 1992. 328 s. ISBN 80-85716-02-X.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
Institut mezioborových studií

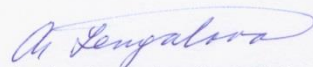
Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2016

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 18.3.2016

T) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá pojetím piaristického školství v kontextu sociální pedagogiky. Základy piaristického školství položil koncem šestnáctého století Josef Kalasanský, který v Římě po morové epidemii založil první veřejnou a bezplatnou školu, kterou nazval „Božská škola“. Piariinil se o vznik řádu piaristů, jehož členové kromě tří povinných slibů skládali ještě slib čtvrtý, a to učit bezplatně chudé, dobrým mravům a potřebným v domostech mládeže. Význam piaristických škol spočíval v jednotné organizaci školství a vzdělávání, výchovném působení, nenásilnosti a tolerantnosti. Během 400 let svého působení piaristé vybudovali rozsáhlou síť školských zařízení po celém světě. Hlavním posláním řádu bylo a je vedle veřejného dobra i výuka mládeže na všech stupních.

Klíčová slova: řád piaristů, piaristé, piaristické školství, koleje, rezidence, dobročinnost, charita, kněží.

ABSTRACT

This thesis deals with the concept of piarist education in the context of social pedagogy. Foundations of piarist education were laid at the end of the sixteenth century by Josef Kalasanský. He began to care for children and youth without maintenance in Rome after the plague. José de Calasanz founded the first public and free school, which he called "godly schools" and subsequently contributed to the formation of the Piarist Order. Members besides the three mandatory vows made one more vow. The fourth vow was to learn youth religiousness, good morals and necessary knowledge free of charge, especially disadvantaged youth. Importance of Piarist schools consisted of a single organization of education and training, educational work, non-violence and tolerance. During the 400 years of its existence piarists built an extensive network of educational institutions worldwide. The main purpose of the order was and is next to a public charity teaching youth at schools of all levels.

Keywords: Piarist order, piarists, piaristic schools, colleges, residences, charity, nobles, priests.

Poděkování

Děkuji panu docentu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, PhD. za velmi užitečnou metodickou a odbornou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce, dále pak P. ThLic. Lukáši Karpinskému SP za poskytnutí velmi zajímavých informací a podkladů, Bc. Vladimíru Stejskalovi za pomoc při navázání kontaktu s rakouskými piaristy a v neposlední řadě PhDr. Václavu Bartůškovi, kterého považuji za největšího odborníka na historii piaristů, za pomoc a poskytnutí informací, které nejsou běžně publikované.

Dále bych také chtěla poděkovat všem, kteří mi pomáhali při získávání cenných podkladů pro vypracování této práce, zvláště mojí mamince Mirce.

Hana Muselíková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „Piaristické pojetí organizace školství a vzdělávání v kontextu sociální pedagogiky“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 25. 3. 2016

Hana Muselíková

š Nejlep-ím je ono vyu ování mládefe, jeŝ zlep-uje její rozum a v li, vzbuzuje v ní pravou lásku k bliŝnímu, tedy lidskost, a v-ť puje jí lásku k vlasti. Je nutné dát v as zájm m a schopnostem mládefe správný sm r.õ

Lucius Annaeus Seneca O –astném ŝívot

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VÝSTUPY PRO ZAVEDENÍ PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ.....	13
1.1 JOSEF KALASANSKÝ A POLOŽENÍ ZÁKLAD PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ	13
1.2 POSLÁNÍ A ORGANIZACE ŠKOLY PIARIST	17
1.3 UVEDENÍ PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ DO ČESKÝCH ZEMÍ.....	20
1.4 ZÁSADY DO PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ.....	24
2 PIARISTICKÉ ŠKOLSTVÍ A VZDĚLÁVÁNÍ.....	28
2.1 ORGANIZACE PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ	28
2.2 PIARISTICKÁ METODA VÝUKY.....	34
2.3 SOUVISEJÍCÍ ŠKOLSKÁ PIARISTICKÁ PRAVIDLA.....	40
2.4 VÝZNAM DIVADELNÍCH HER A JEJICH PRAVIDLA.....	43
3 PIARISTICKÉ ŠKOLSTVÍ A JEHO TRADICE.....	46
3.1 SV. TOVÁŘ A ČESKÁ PIARISTICKÁ SPOLEČNOST.....	46
3.2 ZACHOVÁVÁNÍ PIARISTICKÝCH TRADIC.....	49
3.3 VÝZNAMNÍ PIARISTI – TI PEDAGOGOVÉ.....	53
3.4 VÝZNAMNÍ STUDENTI PIARISTICKÝCH ŠKOL	57
4 ODKAZ PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	62
4.1 TEORETICKÉ VÝSTUPY.....	62
4.2 VYHODNOCENÍ PRÁCE PIARIST	64
II PRAKTICKÁ ČÁST	66
5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	67
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÝ CÍL A FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	67
5.2 POJETÍ A METODY VÝZKUMU, VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	68
5.3 ANALÝZA DAT, JEJICH INTERPRETACE A ROZBOR OTÁZEK ROZHOVORU	69
5.4 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	88
ZÁVĚR.....	89
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	95
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	96
SEZNAM TABULEK	97
SEZNAM PŘÍLOH.....	98

ÚVOD

Výběr tématu mé diplomové práce s názvem *Špiaristické pojetí organizace –kolství a vzdělávání v kontextu sociální pedagogiky* bylo ovlivněno mojí návštěvou kulturních památek v Mikulově a v Lipníku nad Bečvou, kde jsem si uvědomila, že poslání a činnost piaristů souvisí se studovaným oborem. Při běžném studiu pedagogiky byli piaristé zmínováni jen okrajově, proto jsem se jejich činností chtěla více zabývat. Zpracování tohoto tématu je však poměrně složitější, protože piaristé přibližně 400 let a jejich činnost nejen v oblasti vzdělávání se vyvíjela jednak v kontextu doby jejich působení a jednak v jejich vnitřním uspořádání. Diplomová práce není zpracována jako historické téma, ale jako téma s historií piaristů související.

Řád piaristů byl založen v Římě, jako výústní aktivity svého zakladatele Josefa Kalasanského, který po morové epidemii v roce 1590 zasloužil shromáždění dětí a mládež bez zápatření a péče. V roce 1597 otevřel v římské čtvrti Trastevere první veřejnou a bezplatnou školu, kterou nazval *školou zbožných kleriků*. Brzy se přihlásili další kněží, kteří se podíleli na vzniku společnosti s názvem *školní klerikové zbožné školy* (*Clerici regularis scholarum piarum*). Z tohoto označení se později vyvinul název pro řád *špiaristů*, italsky *školopi*, německy *špiaristen*. Koleje řádu byly následně zakládány po celém světě a od roku 1631 i v českých zemích, kdy přišla skupina osmi piaristů do Mikulova, sídla soukromého panství kardinála Dietrichsteina. Došlo tím k založení první piaristické koleje ve střední Evropě, navíc první koleje řádu mimo Itálii. Význam piaristických středisek spočíval v jednotné organizaci –kolství a vzdělávání, zaměřené na –kolskou metodu, výchovné působení, nenásilnost a tolerantnost. Jestliže se jezuité v té době nově učili –teoretické a –maturitní mládeži, přičemž se zaměřovali na střední školy a vysokou úroveň, pak piaristé se zaměřovali na nižší –kolství a věnovali mládeži. Provozovali elementární školy, gymnázia, odborné školy a filozofické semináře, které působily jako příprava na univerzitu. Všechny tyto atributy mají úzkou spojitost se sociální pedagogikou, a to jak z pohledu historického významu zařazení do teoretických východisek sociální pedagogiky, tak s obsahovou stránkou jejího praktického směru.

Cílem diplomové práce je seznámení s piaristickým –kolstvím a vzděláváním, posouzením jeho významu a zařazením do systému sociální pedagogiky.

Diplomová práce je členěna do pěti kapitol, z toho čtyř teoretických a jedné praktické. V praktické části bude prostřednictvím kvalitativního výzkumu odpovězeno na výzkumnou

otázku: „Zachovávají bývalá piaristická gymnázia svou sociálně výchovnou tradici v současnosti?“

Vzhledem k tomu, že se z hlediska historického vývoje jedná o velmi rozsáhlé téma, bude v teoretických výstupech vycházeno ze základních mezníků, které mají zásadní význam pro rozvoj a vývoj piaristického školství a vzdělávání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝSTUPY PRO ZAVEDENÍ PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ

Tak, jak jsem již uvedla v úvodu této diplomové práce, historie řádu piaristů a činnost jeho poslání trvá již bezmála 400 let. Nejedná se o uzavřené téma, ale téma, které prodlouhým vývojem a které neustále přináší možnosti nového objevování, především v historických pramenech. Z hlediska historického vývoje se působením piaristů v posledním období vnovalo a vnuje část odborníků, zvláště ve vazbách na konkrétní místa působení. V odborných učebnicích pedagogiky je o působení piaristů pojednáváno jen velmi okrajově, proto se budu tématem zabývat především. Pro potřebu zpracování mého tématu se budu soustředít na nejvýstižnější okamžiky s maximální vypovídací schopností, současně je však potřeba vycházet ze skutečnosti, že činnost piaristického školství je odvislá od existence celého řádu. Pokud by neexistoval řád piaristů, nezakládala by se studiska jejich působení, koleje a residence, a neexistovalo by ani jejich školství.

1.1 Josef Kalasanský a položení základů piaristického školství

Zakladatelem a duchovním otcem piaristického školství je Josef Kalasanský (José de Calasanz). Narodil se 11. března 1556 (některé zdroje uvádějí rok 1557, ale oslavy výročí, například ve Strážnici, se vztahují k roku 1556) v malé aragonské vesničce Peralte de la Sal (dnes Peralte de Calasanz) - na hradě Calasanza v severním Španělsku. Jeho otec, Don Pedro de Calasanz, byl místodržícím v Pelartě a s Donnou Marií Gastonií měl pět dětí, z nichž Josef byl nejmladší. Pocházel z rodiny, která je v literatuře označována jako zchudlá šlechta, ale přesto se dítě dostalo jak dobré výchovy, tak i dostupného kvalitního vzdělání. Ve svých 15 letech odešel studovat práva, kde vynikal nadáním ke studiu a příkladnou zbožností. Při dalším studiu filozofie začal toužit po kněžství. Když mu zemřela matka a současně padl v boji s Portugalci jeho starší bratr, byl předurčen k tomu, aby se oženil a převzal starost o panství, s čímž však nesouhlasil. Na základě otcova souhlasu se ke studiu vrátil a získal doktorát z teologie. Neustále se modlil a prosil o Boží pomoc, aby se mohl stát knězem. Když otec onemocněl, dal mu svůj slib, že pokud se uzdraví, umožní se Josefu, jako vděk za Boží pomoc, stát knězem. Kněžské svěcení přijal 17. prosince 1583. Nejprve působil jako duchovní správce farnosti v Albarazinu, odkud byl povolán k pomoci již nemocnému otci, následně vykonával službu na leridském biskupství. Později vykonával osm let službu generálního vikáře v diecézi Urgel. Po pozvednutí diecéze byl poslán jako misionář do Pyrenejí (Buben, 2008).

Po smrti otce, po úmrtí roku 1592, rozdělil majetek mezi sestry a nechal si pouze pro sebe malý podíl. Na jaře téhož roku se vydal na cestu do Vídně (pro dokreslení historických souvislostí uvádím, že se v tomto období 28. 3. 1592 narodil Jan Amos Komenský). Po příjezdu do Vídně se vnovel výchovný synovec kardinála Marcantonia Colonna, současně však vřel velké množství sirotků a opuštěných a zpustlých dětí, které se po morové epidemii v roce 1590 bezprizorně potloukaly po ulicích bez toho, že by se o ně někdo zajímal, případně by se o ně někdo postaral. V úmyslu zmírnit jejich neutěšenou sociální a mravní bídu, požádal o pomoc vídeňský magistrát. Jeho snaha se nesečkala s pochopením s odvoláním, že pro takovouto mládež není potřeba hlubšího vzdělání (Buben, 2008).

Po předloženém souhlasu papežské Stolicе, otevřel v roce 1597 na řádě u sv. Doroty v Zátibě (Trastevere), v nejchudší vídeňské čtvrti, první veřejnou a bezplatnou školu v Evropě, kde dříve byla poskytována jen strava a oděv. Farář Antonio Brandini dal k dispozici dvě farní místnosti a osobní výpomoc. Následně se přidali další dva kněží a Josef Kalasanský pojmenoval svůj ústav Školy zbožných školáků. Ve škole se v krátké době vzdělávalo na sedm set chlapců. Uskupení kněží pedagogů se začalo nazývat šékolní klerikové školní školy (Clerici regulares scholarum piarum) od čeho se vyvinul proslulý nověho spolčenství název špiaristé. V roce 1602 si Josef Kalasanský pronajal dům u Sant Andrea della Valle, kde došlo k položení základů budoucího řádu (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Z pochopitelných důvodů vyvolala činnost Josefa Kalasanského zášť, závist a protivěnství, současně však získal mnoho příznivců a obdivovatelů, kteří byli významnými mecenáři bratřstva. S jejich příspěním mohl v roce 1612 koupit ve středě města vedle kostela sv. Pantaleona rozsáhlý palác Torres, kam byla škola přemístěna. Škole brzy navěstovalo 1200 chlapců (Buben, 2008).

Existenci školy schválil papež Klement VIII. (1592–1605) a nařídil, aby vyučujícím byla vyplácena renta. Po kardinálsky provedené inspekci, která dopadla s vynikajícím výsledkem, vydal papež Pavel V. (1605–1621) listinu, kterou uznal školní školy a přilicil k němu pedagogického bratřstva ke Kongregaci Panny Marie. Stanovil přitom, že školy těchto piaristických vídeňských škol mohou být pouze chudí, kteří přilicil vysvětlění chudoby. Toto se týkalo i potomků šlechtických rodin, kteří mohli být přijímáni pouze tehdy, bylo-li prokázáno, že se jejich rodina ocitla v bídě. Samotná výuka byla bezplatná, bez nároku na jakoukoli odměnu (Buben, 2008).

V roce 1616 byla v městě ku Frascati, jifn od íma, založena druhá zbožná –kola.

Dne 6. 3. 1617 zm nil papefl Pavel V. stávající právní postavení –kol a vytvo il samostatnou paulinskou kongregaci Matky Boffí chudých zbožných –kol a rozhodl, aby jejich členové skládali t i jednoduché sliby, tj. slib chudoby, kterým se z íkají práva rozhodovat o svém majetku v etn p ípadného platu, slib ístoty kterým se eholníci vzdávají flivota v manželství a rozhodují se pro flivot v dobrovolném celibátu a slib poslu–nosti, kterým slibují poslu–nost Bohu, eholí, ímskokatolické církvi a eholním p edstaveným (Dohnalová, s. 20 - 21). íinnost sdružení byla omezena na vzdálenost 20 mil od íma s tím, že sdružení nem lo právo nabývat majetek, u ítelé nebudou pobírat platy a budou bezplatn poskytovat chudým d tem základní vzd lání ó m li je u ít základ m gramatiky, matematiky a vzd lávat je ve v rouce. Josefa Kalasanského jmenoval jejím generálním prefektem (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Dne 25. 3. 1617 p íjal Josef Kalasanský eholní roucho a v tentýfl den (svátek Zv stování Panny Marie), jako p edstavený, p edal v kostele sv. Pantaleona eholní –at nové kongregace dal–ím trnácti druh m. Zm nil si své jméno na Josef od Matky Boffí (Giuseppe della Madre di Dio). Tímto po inkem byl dán piarist m podn t k p íjímání roz–í ených eholních jmen. V n které literatu e je tento den pokládán za den *šoficiálního založení* (Buben, 2008, s. 55), i kdyfl ád v pravém slova smyslu byl ustanoven pozd ji.

V roce 1618 následuje založení dal–ích dvou –kol nedaleko íma, a to v Nami a v Montan .

Za datum vzniku ádu lze ozna it datum 18. listopad 1621, a to na základ listiny papefle eho e XV. (1621 ó 1623), kdy bylo dosavadní bratrstvo pový–eno na samostatný církevní ád - ád chudobných eholních klerik Matky Boffí zbožných –kol - Ordo Matris Dei sacri apostolatus ministerio scholarum piarum - pod ochranou Matky Boffí. Krom t í základních slib , slibu chudoby, slibu ístoty, a slibu poslu–nosti, byl zaveden je–t ítvrtý slib, a to *š u it bezplatn zbožnosti, dobrým mrav m a pot ebným v domostem mládefl, zejména pak nemajetnou* (Buben, 2008, s. 55). Na dobu devíti let se nejvy–ím p edstaveným ádu - generálem ádu - stal jeho zakladatel.

Jifn od íjna 1620 pracoval Josef Kalasanský na sepsání ádové konstituce, kterou 31. 1. 1622 schválil papefl eho XV. a dne 7. 5. téhofl roku byl otev en ádový noviciát. ádu byly potvrzeny výsady a privilegia flebravých ád , kdy se z ekli vlastnictví a byli závislí

na vlastní práci a darech dobrodinců. Josef Kalasanský byl jmenován doživotním generálem řádu.

Zpočátku řád působil jen v Itálii, ale brzy se začal rozšiřovat i do jiných zemí a začaly vznikat jako organizační jednotky provincie. Nejprve existovala pouze provincie Cismonšana pro Itálii a Tyranlsko, v roce 1634 přibyla Transmontana (Germanie) pro záalpskou oblast, jejíž provinciál sídlil v Mikulově. Následoval velký rozmach řádu, š v roce 1637 měl řád –est provincií s 27 komunitami a 432 členy řádu, z toho 124 bylo kněží, 79 kleriků, 159 laických bratrů a 70 noviců (Buben 2008, s. 56).

Ve čtyřicátých letech 17. století však nejen vlivem rozporů uvnitř řádu došlo ke krizi, která přímou ohrožovala existenci řádu. Jednak jezuité neslibný rozmach piaristických kol a také samotní členové řádu vystupovali proti svému zakladateli, nebo toužili po významnějšímu postavení v rámci řádu. Josef Kalasanský také poskytl azyl pronásledovanému filozofovi a teologovi Tomášovi Campanellovi, který byl za své utopistické ideje ve Tyranlsku pronásledován a v znenáhlou odvolán se svému zastánci sepsáním šKnihy proti útočím na institut piaristických kolů. Také měl přátelské vztahy s fyzikem a astronomem Galileo Galileim, se kterým konzultovali své postupy i výuce matematiky a fyziky. Sám Kalasanský se zastal jeho díla před církevní porotou. Ve věku 86 let byl zatčen a uvržen do domácího vězení. Po prokázání jeho nevinou bylo vyšetřování zastaveno, ale dne 14. 8. 1642 byl ze svého generalátu pro vysoké stáří a údajné neschopnosti sesazen. Za jeho nástupce došlo k naprostému rozvratu uvnitř řádu a řád byl degradován na jednoduché sdružení kněží s volnými pravidly a bez důležitých slibů. Jindy bývalý řád začal upadat zvláště na úrovni kol a kázně (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Obnovy řádu se Josef Kalasanský uhl nedožil, ve věku 92 let, dne 25. 8. 1648 zemřel. Pochovaný byl pod hlavním oltářem řádového chrámu sv. Pantaleona v Římě. ŠDne 7. 8. 1748 byl blahoslaven papežem Benediktem XIV. a dne 16. 7. 1767 byl papežem Klementem XIII. svatořečen (Buben, 2008, s. 57). Tím však docenění práce sv. Jana Kalasanského nekončí. Přibližně 300. výročí od jeho úmrtí ho prohlásil dne 13. 8. 1948 papež Pius XII. za patrona všech základních křesťanských kol. Jako svátek v kalendáři se drží od roku 1970 jeho úmrtí den 25. srpen (<http://www.farnost-benesov.cz/svaty-josef-kalasansky-zakladatel-piaristickeho-radu/#.VvwLgHqEqC4> 20. 2. 2016).

V roce 1656 vrátil papež Alexander VII. piaristům statut samostatné kongregace s tím, že si Apoštolský stolec vyhradil právo na obsazování místa generála a jeho asistentů.

K jednoduchým slibům přibyl ještě slib *š vytrvání v kongregaci* (Buben, 2008, s. 58). Tímto piaristé mohli znovu zakládat nové koleje. Následně pak papež Klement IX. opět povýšil kongregaci na řád. Obnovený řád měl v té době *š 8 provincií, 56 komunit a 726 řeholníků* (Buben, 2008, s. 58).

Obrázek . 1

Portrét Josefa Kalasanského (<http://www.straznice.farnost.cz/piariste.html>)

1.2 Poslání a organizace řádu piaristů

Hlavním posláním řádu vedle vešejné dobročinnosti byla a je výuka mládeže na školách všech stupňů (Jirásko, 1991) a s tím i souviselo vybudování jednotného systému řádového školství, kde podle potřeby učili kněží (mohli konat náboženské obřady), klerikové (přijali kněžské svátosti), novici (zařadili se na vstup do náboženského společenství) a bratři laici. Jak vyplývá z názvu řádu *řád zbožných škol* - byl zpočátku kladem

draz na náboženský charakter výchovy, zejména katechismus o k es anské uení. V k es anském duchu je vedena výchova i v sou asnosti. P sobi-t m piarist byl kostel, kolej a -kola. Protože si piaristé byli v domi toho, že nem flou konkurovat jezuit m, kteří v té dob jifl m li vybudovaný sv j -kolský systém, soust edili se piaristé na -kolství nifl-í. Velkých úsp ch dosahovali také kázáním, ned lní katechezí a r znými slavnostmi a pobflostmi, provázené barokní nádherou. Po ádali také misie, které probíhaly v okolí ádových kolejí a rezidencí. V sou asné dob se ád zam uje na z izování a správu -kol, výuku, pastoraaci, výchovu d tí a misijní innost. (Buben, 2008).

V ele ádu stojí generál, jemufl pomáhají nej ast ji ty i asistenti, kteří jsou voleni na -est let. Od samého po átku sídlí generalát v ím . Dal-ími významnými funkcemi v ádovém úst edí jsou generální archivá , protože jifl generální kapitula (nejvy-í orgán ádu) v roce 1637 na ídila z ídit zvlá-tní místnost pro archiv. Místnost m la být uzamykatelná dv ma klí i a spravovali ji historiograf ádu a knihovník. Sou asn na ídila rektor m zalo-flit a vést anály kaflde koleje, kam se budou zapisovat nejd leflit j-í události koleje, místa p sobení piarist i celého ádu. Totéfl na ízení se vztahovalo na provinciály, kteří m li vést letopisy provincie. Od roku 1659 pak toto na ízení je-t roz-í eno, kdy opis kaflde písemnosti musel být zaslán do generálního archivu v ím (Buben, 2008). V d sledku tohoto opat ení se dochovalo mnoho historicky cenných dokument . V ím má také dnes své sídlo mezinárodní duchovní seminá piarist

Provincii ídí provinciál, také nazývaný provinciální viká spolu s provinciálním dikasteriem (kolektivní orgán), které tvo í ty i konzulto i a ty i asistenti, volení na ty i roky. Hospodá ské záleflitosti pak spravuje prokurátor. Jednotlivé piaristické domy se nazývají koleje, v ele stojí rektor, d íve ministr, dnes volený na t i roky. Zástupcem rektora je více- rektor. V minulosti byl rektor a vícerektor jmenován generálem ádu. Kolej m fl vést také administrátor. Hospodá ské záleflitosti jsou sv eny provizorovi a revizorovi ú t . Men-í ádové domy o rezidence - vede superior.

Sídla piarist byla zakládána v t-inou na mén frekventovaných místech, p eváfln v poddanských men-ích m stech, kde byli vzd láváni chlapci z nifl-ích společenských vrstev. Pokud v-ak bylo piarist m sv eno poutní místo (nap . u nás Stará Voda nebo Bílá Voda), pak byla pé e o poutníky up ednost ována. Piaristé nevypracovali specifický styl ani pravidlo pro polohu a pozici kostela v rámci areálu budov celé koleje, nevyfladovali ani orientaci kostela sm rem k východu. Dávali v-ak p ednost pr elí s dv ma v flemi. V kafldem p ípad v-ak musely být plány k ádovým stavbám zasílány na ímský generalát

ke schválení. Piaristé se snažili vždy vybudovat dvoudílnou kvadraturu, –kolní a kolejní. Kněží zpravidla obývali samostatnou část s vlastním refektářem (společnou jídelnou), kdežto laičtí bratři a řádové v jiné části koleje ve svých celách.

V průběhu doby se však stalo piaristické –kolství tak oblíbené, že jeho původní poslání, výchova a vzdělávání chudých chlapců, bylo vyústěno i –lehtou (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Obrázek . 2

Obrázek . 3

Varianta znaku . 1

Znak řádu piaristů. V modrém nebo červeném poli monogram MA (Maria), převýšený otevřenou královskou korunou s postupujícím křížkem, který vychází z litery A. Pod monogramem řecké litery MP OY (Méter Theú, tj. Matka Boží), pod nimi –stihrotová hvězda. Po stranách mezi monogramem a korunou vždy po jedné stejné hvězde. Vše zlaté a v plamenné aureole (Buben, 2008, s. 52, Zemek, Bombera, Filip, 1992, úvodní strana)

Varianta znaku . 2

Obrázek . 4

Obrázek . 5

eholní oděv piaristů. černý talár s černým cingulem, donedávna též bílý piaristický –átek a krátký plát-tík (Jirásko, 1991, s. 81, Buben, 2008, s. 50).

Mottem piarist je: *ŠAD MAJUS PIETATIS INCREMENTUM* ó k v t-ímu rozmnožení zbožnosti (Buben, 2008, s. 53).

1.3 Uvedení piaristického školství do českých zemí

Z vý-e uvedeného vyplývá, že piaristické školství je neodlučitelně spjaté s řádem piaristů. Tak, jak se dalo řádu, tak se i dalo piaristickému školství, avšak uvedení piaristů na Moravu provázelo následující: *ŠV dobách po útku řádu i jeho hluboké vnitřní krizi přicházeli piaristé do našich zemí. Jejich příchod na Moravu nebyl snadný. Rozhodující bitva na Bílé hoře doléhala svými důsledky na všechny vrstvy obyvatel i Moravy. Jejich myšlenkami nehybala jen otázka sociální, jejich starosti nebyly toliko blízké se nebezpečí plenících vojsk nepřátelských nebo domácích, ale svírala je také otázka náboženská. Vždy v t-ina zemí se hlásila k husitské víře, resp. z Německa se valícímu protestantismu. A nyní vítězná císařská moc se domnívala, že přestíží státu a tímto zabezpečí toliko jednotnou ve všech směrech, tedy i jednotu náboženského vyznání oproti katolickému* (Zemek, Bomba, Filip, 1992, s. 6).

Řád uvedl do českých zemí drtitel Mikulova, olomoucký kardinál, biskup František Dietrichstein. Povoláním piaristů sledoval především své rekatolizační snahy, protože zanevlel na protireformační postupy jezuitů. Za pomoci vyřízení lecht napomohl k založení jednotlivých kolejí. Díky vyřízení lecht mohl řád rozvíjet jak školskou činnost, tak se mohl uplatňovat i v jiných odvětvích kultury. Přechodem novému řádu se zájmem na školství zabýval především proto, aby mohl povznést nízkou úroveň školství na jejich panstvích. Docházelo tak k navazování styků se strážnickým majitelem panství, plukovníkem Františkem Magnisem a s moravsko-krumlovským pánem Gundakarem z Lichtensteina a jinými, kteří za ním usilovali o uvedení piaristů na svá panství (Neumann, 1933).

Jako první vznikla na našem území v roce 1631 kolej v Mikulově. Mimo to, že se jednalo o první kolej v našem území, jednalo se o první záalpskou kolej piaristického řádu v šech. Tímto se stává Mikulov prvním moravským centrem, odkud dochází k rozšiřování piaristických metod v oblasti školství, barokní kultury, ale nejvíce náboženství. Celkově se počet žáků pohyboval mezi 400 a 700 a měl vzrůstající tendenci. Převážně měly být elementární školy a nejvíce frekventantem bylo v nižších ročníkách gymnázia. Celé školské gymnázium absolvovala zhruba třetina studentů. Mikulov patřil k nejvýznamnějším moravským gymnáziím (Foltýn a kol., 2005).

Po vzoru mikulovské koleje byla druhá kolej založena v roce 1633 ve Strážnici, kde hrab Magnis systematicky prováděl protireformaci, protože v té době panství se hlásila k luteránství nebo k Jednotě bratrské. Bratrskou školu zde navštívil v letech 1604 a 1605 i Jan Amos Komenský. V roce 1641 hrab Magnis v dopise Josefu Kalasanskému uvádí: *Šlo to kacířské hnízdo, v něm byli kalvinisté, luteráni, husité, novokřesťani, ba dokonce i ateisté. V místě měla kostel a sbor* (Neumann, 1933, s. 38). Podle jiného svědectví: *Šel tamní lid život nevázaný, nebo přívětivý, ale evangelická víra mu to dovoluje* (Neumann, 1933, s. 38).

V roce 1634 byla založena kolej v Lipníku nad Bečvou, a to na příkaz kardinála Dietrichsteina, který v roce 1622 získal Lipník jako konfiskát po Jiřím Bruntálském z Vrbové. Měla tam být zřízena nejen kolej, ale i noviciát, který byl přechodným ústavem nejprve v Mikulově a následně ve Strážnici. K uvedení piaristů do Lipníka Neumann uvádí: *Šlo první piaristé, přivedli do Lipníka, po čase pracovali mezi lidem, aby ho uvedli do luteránské církve. Piaristé se však mnoho nezamlouvali. Právě to jest šlo hrozný lid, barbarický a nakážený různými nezdravými názory a dogmaty. Tak o nich psal P. Onufrius Conti kardinálovi propagandy Cesarinimu* (Neumann, 1933, s. 32).

O uvedení piaristů a zavedení piaristického školství byl v té době poměrně velký zájem, i když v historických souvislostech pak byl jejich příchod různými historiky hodnocen různě. Například historik Zdeněk Nejedlý hodnotí uvedení piaristů do Litomyšle (1640) následovně: *Šlo tu tedy se Frebonie rozhodla, povolal sem mnichy, duchovní, kteří by protireformacímu dílu byli zcela oddáni. A povolává piaristy, na radu olomouckého biskupa, slavného a proslulého tehdy kardinála Františka Dietrichsteina, jenž též působil z dílů koleje r. 1631 v Mikulově, r. 1633 ve Strážnici, r. 1634 v Lipníku, r. 1637 v Krumlově. Piaristé byli lidé zcela noví, založený flijícím tehdy, později za svatého prohlášeným Josefem Kalasanským jako lidé také protireformací, ale nikoli tak okázale jako byli Jesuité. Jejich cesta byla jiná, ale tím právě jiná. Nedráždili, neútočili, nýbrž vystupovali skromně, jako vychovatelé mládeže. Ale tím hloub zabírali, ať k samým kořenům lidí* (Nejedlý, 1934, s. XLVI).

Současná historiika k uvedení piaristů dočech Ivana Čornejová uvádí: *Šlo piaristé se tedy usídlili v letech v etapě silné šlo invaze evropských společenství do střední Evropy. K tomuto přeliv došlo v době války něho neklidu, ale navzdory tomu se v té době v letech záhy etablovala. Stejně tak i piaristé. Jejich působení se ovšem neobešlo bez obtíží. Nemám tu na mysli odpor nekatolického obyvatelstva, ale nevěřivost uvnitř církve*

pravé víry. Piaristé totiž narazili na mocného soupeře, jenž jejich expanzi sledoval s nelibostí. Nebyl to nikdo jiný než nejmočnější z řádů jezuité, kteří právem spatřovali v piaristech konkurenci především v oblasti pedagogického působení. Tovaryšstvo Ježíšovo mělo značný úspěšný náskok - získalo silné pozice v zemích v druhé polovině 16. století, nadto v polovině 17. věku významná část jeho členů pocházela ze země Koruny české, kdežto mezi piaristy dlouho působili cizinci Italové. Jezuité v piaristech viděli soupeře, i když se jejich zakladatel sv. Josef Kalasanský při koncipování svého pedagogického systému inspiroval jezuitským řádem *Ratio studiorum*, i když doménou piaristické pedagogiky bylo školství na elementární a střední úrovni, zatímco jezuité se pohybovali především v akademických a univerzitních kruzích. Piaristé proto mohli proniknout hlavně do těch lokalit, kde nebyl žádný jezuitský řádový dům, nemohli využívat na žádné univerzitě v českém království a ani vlastní veškeré filozofické a teologické studia jim nebyla dopřána. (Šorňáková, in Slánské rozhovory 2008, s. 11). Domnívám se, že vyjádřená charakteristika je velmi výstižná, proto jsem nepostoupila k parafrázování.

Následovalo uvedení piaristů a zřízení kolejí v roce 1658 ve Slaném, v roce 1666 v Ostrovu a v roce 1688 v Kosmonosech, avšak německá okupace Moravy a krize uvnitř řádu piaristů zapříčinila přetržku při zakládání nových středisek piaristů. Až biskup Karel z Lichtensteina Castelcornu založil kolej v roce 1687 v Kroměříži, následně v roce 1690 ve Staré Vodě a v roce 1694 v Píbově.

V 18. století je vznik kolejí a rezidencí ufil také i v rukách mnišů a vznikají kolej v Benešově (1704), Rychnov nad Kněžnou (1714), Bílé Vodě (1724), Bruntále (1731), Praze (1752), rezidence v Hustopečích (1757), rezidence v Brandýse nad Labem (1759), rezidence v Kyjově (1760), další kolej pak v českých Budějovicích (1762), Moravské Těbově (1762), Novém Boru (1763), Mostě (1768), rezidence v Berouně (1773), kolej v Doubově (1775) a Mladé Boleslavi (1786).

V 19. století byly ještě zakládány kolej v Kadani (1802), Brně (1808), Rakovníku (1830), Liberci (1837) a v Nepomuku (1867).

Bez ohledu na zakládání byly vyvinuty aktivity k založení kolejí v Brtnici, Olomouci, Opavě, Oslavanech, Slavkově, Třebníčce, Uničově, Valašském Meziříčí, Znojmě, Hlavočovicích. K jejich založení však nikdy nedošlo (Buben, 2008, Foltýn a kol., 2005).

Zakládací listiny vždy stanovovaly piaristům cíle založení kolejí. Vždy to byl cíl náboženský, to je vedení duchovní správy, cíl výchovný a vzdělávací, to je zřízení škol, jejich

vedení a správa v etn obsazení u itelských míst. Dále pak to byl cíl kulturní vzdělávání, což bylo provozování hudby (Sborník, 1994).

Zakládání piaristických kolejí a rezidencí však nezáleželo na samotných piaristech, kteří nedisponovali finančními prostředky pro vybudování zázemí, ale na připravenosti hostitelů a dobrodínů mecenášů, kteří stáli o jejich výchovné působení. Kromě poskytnutí budov a zajištění jejich výstavby byly pro financování, dnes bychom mohli provozní činnosti, zakládány fundace a nadace, což bylo sdrufování majetku k dosažení nějakého cíle. Takovými mecenáši byli hlavně kardinál František Dietrichstein, který mimo jiné založil nadaci a poskytoval naturálie, hrabě František Magnis, který dával pro strážnické piaristy nadaci k obživě 15 chlopníků a poskytoval naturálie (Zemek, Bombera, Filip, 1992), Frebonie Herula baronka z Pernétejna koupila pro zřízení koleje v Litomyšli 4 měšťanské domy, zřídila nadaci ve výši 1595 zlatých pro dvanáct piaristů. Tato mecenáška založila také tzv. chlebové kovové nadaci, kdy každou sobotu bylo rozdáno flákněm 84 bochníků chleba, za což se byli povinni pomodlit 5 otčenášů a 5 zdrávas (Nejedlý, 1934), dále Michael Adolf hrabě z Althannu na Oslavanech, který dal ve prospěch chudých studentů 5 000 zlatých pro budování koleje v Mikulově (Buben, 2008). V Kyjově dal piaristům primátor Filip 12 000 zlatých, vdova po Dominiku Jurovském odkázala 3 000 zlatých, baronka Lvová v Sobělkách 1 500 zlatých, vracovský farář Kašpar Kratochvíl 1 800 zlatých (Hlavinka, 1947). V Hustopečích dal 18 000 zlatých 30 měšťanům, 3 000 zlatých pak František Köller (Foltýn, 2005), Anton Elias v roce 1766 odkázal novému ústavu v Mostě 15 000 zlatých. Pospívalo mnoho a mnoho dalších, aby se mohlo piaristické školství rozvíjet. Tento příkladný výčet uvádím jako svědectví toho, že podpora piaristického školství byla opravdu velká.

První piaristé, kteří přišli do českých zemí, se museli vypořádat s jazykovou bariérou. Později však začali přicházet do řádu Námci a němečtí, kteří ovládali jazyk lidu. Z Itálie si piaristé přivezli zálibu v zahradách, vybírali obrazy, sochy a ovlivňovali stavby v architektonickém provedení (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Mimo činnost v kolejích byli také piaristé v lechtických sídlech vyhledávání i jako soukromí zpovědníci. Například v Ostrově u Karlových Varů měla vrchnost u sebe dokonce dva členy. Jednoho jako zpovědníka, druhého jako kaplana. Je však možné, že každý z manželů měl zpovědníka svého. Jako kaplani se těžili tak velké oblíbenosti, až se někdy ocitli v nedostatku členů a kolem roku 1722 sotva stačili obsadit u itelská místa. Pro zajímavost ještě uvádím, že zájem lechtů o kaplany z řad piaristů byl takový zájem, že dokonce

zakro il generál ádu u provinciál a na ídil jim, fle o kaplany m flou fládat jen rodiny fundátorské. Obával se, aby rekto i neposílali individuáln kaplany ze zi-tných d vod . Rovn fl na ídil, aby v-echny p íjmy zámeckých kaplan p icházely do provinciální pokladny. V jiných p ípadech p icházeli piaristé do sídel -lechty také slouffit m-e svaté, sou asn u toho p sobili i jako vychovatelé. Do -lechtických rodin byli zváni i jako domácí u ítelé, kde vyu ovali matematiku, geometrii, d jiny, vla-tinu, francouz-tinu, filozofii, e tinu a hebrej-tinu. Je moflné uvést, fle vy-í -lechta dávala p ednost soukromému studiu, kdefto -lechta nif-í studiu na gymnáziu. Piaristé vychovatelé doprovázeli vrchnost i na cestách do ciziny (Neumann, 1933). Bart -ek je-t dodává, fle se v mnohých p ípadech stávali rádci jednotlivých aristokrat a dobrými p átefi. Pro ád to m lo velký význam a v t-ina z t chto klerik získávala v ádu vy-í funkce (Bart -ek, 2009). Piaristé si získali takový respekt, fle byli vybírání k výchov len habsburského domu (<http://piaristica-kolej-lipnik.webnode.cz/piariste-v-lipniku/noviciat-v-lipniku/> - 15. 3. 2016).

1.4 Zásahy do piaristického školství

K neju t-ímu rozmachu piaristického ádu po stránce pedagogického a náboffenského poslání v eských zemích do-lo v letech 1631 ó 1780. *šDal-í dv století je mofno považovat za dobu dozrívání jeho innosti a úsp chu, potom za léta potíffí a rezignaceõ* (Zemek, Bombera, Filip, 1992, s. 259), i kdyfl jak bylo uvedeno v p ede-lé kapitole, je-t stále byly zakládány koleje a rezidence. Za aly se v-ak projevovat státní zásahy do ádového -kolství. Stát náboffenství neodmítal, ale snaflil se církve dostat do svého podru í (Kadlec, 1991). Tyto zásahy jsou p edev-ím spojeny s vládou Marie Terezie a jejími -kolskými zákony. Byla zavedená povinná -kolní docházka, byly provád ny zásahy do -kolních osnov, od roku 1761 byly na ízeny vizitace gymnázií hejtmany s dv ma kn flími místo provinciál . Slab-í fláci m li být ze studií vylu ování, aby byl zaji-t n dostatek robotník . Dne 17. 10. 1770 byl vydán zákaz profese novic p ed 24. rokem v ku, který zp sobil úbytek len ádu. Po roce 1773 p evzal ád n kolik -kol od jezuit , cofl kladlo zvý-ené nároky na jeho leny. V roce 1774 byl vydán V-eobecný -kolský po ádek pro n mecké normální, hlavní a triviální -koly ve spojených císa sko ó královských d di ných zemích (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Po átek úpadku piaristického ádu v-ak je-t zp sobily dal-í -kolské reformy Marie Terezie. V roce 1777 vstoupila v platnost nejd leffit j-í reforma tereziánského období. I kdyfl autorem reformy byl piarista Gratian Marx, do-lo k obrovskému zásahu do ádové-

ho –kolství. Například nižší stupeň se skládal ze –kol triviálních a hlavních, střední stupeň spadl na gymnázia a –koly normální. Ve vyšších městech byly zřizovány –koly normální a měly být připraveny na univerzitu. Gymnázia se nazývala latinskými –kolami, hlavní –kola byla –kolou německou. Reforma zredukovala počet učitelů na gymnáziu z –esti na pět. Z mnoha gymnázií byly vytvořeny –koly hlavní, byla zavedena klasifikace těmi známkami a další úpravy. Josefem II. byla jednostranně vyhlášena nezávislost provincií na císařství. Byly zrušeny kláštery, nicméně knihovny. Josef II. sice nezrušil piaristům ani jeden klášter, ale zbavil je samostatnosti a uvedl ho do podřízenosti státu (Buben, 2008).

K obrátce k lepšímu došlo za vlády Františka II., kdy nejvyšším rozhodnutím ze dne 25. 3. 1803 bylo povoleno zřídit ve městech filozofická učiliště v některých kolejích. V těchto učilištích studovali –ak stál nominálně diecézní biskup, i když fakticky je řídil vicerektor koleje. Toto –ak kladlo další nároky na –ád.

Další nepříznivý osud pro –ád byly nové –kolské zákony v 19. století. V roce 1849 se gymnázia stala osmiletými. –ád učiteli nebyl schopen tato studia personálně zabezpečit. Pro učitele byla předepsána třiletá studijní příprava na univerzitách, kterou –ak z piaristům měl málokdo. –ád ale ani neměl peníze na zajištění sedmiletého studia –oty i roky na teologii a požadované tři roky na gymnaziální profesuru. Od 60 let 19. století byli na piaristické –koly přijímáni i svatí profesori. Dále pak také císař vyzval pražského arcibiskupa Bediacha kardinála Schwarzenberga, aby provedl reformu klášterů, které zbyly a přetrvávaly v neutrálním stavu. Po provedených vizitacích bylo zjištěno, že u piaristů poklesla kázeň a postátování –kolství ohrozilo existenci a samotnou podstatu –ádu. Poklesl i počet učitelů a spravovaných –kolských ústavů. *„Zatímco v roce 1830 měl –ád téměř 500 učitelů a řídil 26 –kol, v roce 1961 měl již jen 212 učitelů a 18 kolejí a 4 rezidence“* (Buben, 2008, s. 67).

Ve druhé polovině devatenáctého století bylo mnoho piaristických –kol postátých. Příčina byla trojí: 1. finanční náročnost vydržování velkého počtu –kol. 2. nové –kolské zákony stanovující v –adí počet učitelů na středních –kolách a vyžadující pro gymnaziální učitele třileté univerzitní studium. I když v letech 1850 až 1870 studovalo na pražské Filozofické fakultě přes 40 piaristů, nestačil –ád tyto požadavky personálně pokrýt. 3. odchod mnoha piaristů na státní –koly po roce 1848, které k tomu donutila politická situace (Sborník, 1994).

K situaci v Litomyšli Nejedlý uvádí: *Šel tady tehdy zavládl zvláštní smutek. Rakouská byrokracie jšl od let josefínských nem la ráda kn flí, a mnichy je-t mén , i kdyfl se p itom církvi stále klan la. Nyní pak, po zku-enostech r. 1848, nev íla jim ani národnostn , ani politicky. Proto brala jim, a zvlá-t piarist m, kte í m li v rukou mládefl, právo za právem. Zde v Litomyšli p edev-ím zru-ena filosofie. Filosofové s akademickými právy po ínali si r. 1848 p íli-sm le, aby to z stalo nepotrestáno, a proto jšl ve -kolním roce 1748 ó 49 první ro ník p ipojen jako lycejní t ída ke gymnasiu, a na konci toho roku filosofie v bec zru-ena a dva její ro níky prom n ny v VII. a VIII. t ídu gymnasia, cofl práv m lo ten ú el, fle tím byly zbaveny akademických svobodō (Nejedlý, 1954, s. 8).*

V Hustope ích se nap íklad za al projevovat nedostatek ádových sil, i kdyfl po et flák byl vysoký. Poslední piaristé ode-šli v roce 1866. V roce 1871 afl 1874 do-lo k p evedení ádových -kol do zemské, státní nebo obecní správy, rovn fl finan ní situace provincie se stále zhor-ovala (Foltýn, 2005).

K situaci v Litomyšli Nejedlý uvádí: *Š Ze starých piarist jsou ti jšl jen zbytky. Nejznám j-í byl rektor koleje P. Cyrin Václav Bernat (1820 ó 1896), ale to byl spí-e jšl jen humorný p eflitek n kde-í tu piaristické slávy nefl její representace, v-eobecn zábavný zjev pro studenty i jiné své okolí. A katecheta gymnasia P. Eugen áp (1839 ó 1920) naopak zase afl asketa mimo sv t, š coeleste liliu miri candorisō, jak mu íká, a právem, T. Nováková v š Dra-aroviō, kde ho lí í jako klerika pod jménem Eusebius Havran. Du-e opravdu ístá po v-ech stránkáchō (Nejedlý, 1953, s. 126 ó 127).*

Ve -kolním roce 1884/85 existovalo jen -est nífl-ích gymnázií a 7 elementárních -kol.

V roce 1918 po vzniku eskoslovenské republiky ufl piaristé nem li vlastní -koly, v -novali se pouze výchov chlape v seminá i a pastoraci. Koleje existovaly ufl jen v Litomyšli, Mikulov , Mladé Boleslavi, Praze a ve Stráfnici (Buben, 2008).

V roce 1919 byla pronajata ást koleje v Litomyšli ke komer nímu ú el m, v roce 1922 opustili piaristé kolej ve Staré Vod , v roce 1923 byla pronajata pražská kolej. Zaniká tímto provincie esko ó moravsko ó slezská a z stává provincie esko ó moravská. Provincia-lát byl z Prahy p esunut do Brandýsa nad Labem (Buben, 2008).

V roce 1935 z stalo v provincii 15 len ádu, z toho 12 kn flí. Po druhé sv tové válce existovaly ehovní domy jen v Litomyšli, kde pobýval jeden len, v Mikulov pobývali ty i lenové, v Praze -est len , Stráfnici t i lenové a v Mladé Boleslavi jeden len, jako provinciál (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Kritická doba pro řád nastala v roce 1950, 13. dubna byli piaristé ve svých kolejích pro epadení jako pro íslu-níci v-ech ostatních katolických řád v eskoslovensku. Byli deportováni a byla jim znemožněna jakákoli činnost. Mladší členové byli dopraveni do táborů nucených prací, starší do internacních táborů a nejstarší do domovů d chodců .
(<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213629490-zasveceni/210562213000001-piariste> - 18. 11. 2015).

Za své angažování v piaristickém řádu byli souzeni, celkem byli odsouzeni k 37 letům a osmi měsícům trestu odnětí svobody. Největší trest dostal prof. P. Ambroš František Štítek, poslední provinciál české provincie. Byl v zmn v letech 1950 až 1960. Jeho velké utrpení mu způsobil, jak sám uvedl, profesor Zdeněk Nejedlý z Litomyšle. Po návratu z vzení se využil zahradníkem, později působil jako prokladatel zmn kolika cizích jazyků , pro i tom neustále vypomáhal v duchovní správě v Litomyšli, v Mikulově a v Janově u Litomyšle. Zeměl 16. 1. 1989 v Litomyšli, a tím zanikla česká piaristická provincie (Bombara, Hanzlík, Svátek, Zuber, 2001). Je s podivem, že to byl právě Nejedlý, který se ve svých historických publikacích zabýval činností piaristů a dokonce jejich působení v Litomyšli vyzvedával. Mnohdy je těžké pochopit historii, je jí však prostě potřeba přijmout takovou, jaká byla.

Dílčí závěr:

V kapitole jsem se snažila seznámit s nejvýznamnějšími okamžiky založení řádu piaristů , jeho posláním a aktivitami vedoucími k nastavení jejich školského systému v českých zemích, kterého dosáhli zakládáním a budováním svých sídel. Dále pak s vývojem jejich činnosti až po násilnou proterfku v novodobých dějinách. Z pohledu sociální pedagogiky je potřeba vyzvednout, že i když sledovali své zájmy v oblasti rekatolizace, bylo jejich hlavním posláním poskytovat bezplatné vzdělání chudým chlapcům, čímž pozvedli v místech svého působení vzdělanost.

2 PIARISTICKÉ ŠKOLSTVÍ A VZDĚLÁVÁNÍ

V této kapitole se budu zabývat organizačním zajištěním piaristického školství, které se však v průběhu let vyvíjelo a podle možností reagovalo na potřeby vzdělávání v té které době.

2.1 Organizace piaristického školství

Jak jsem již výše uvedla, základní jednotkou řádu byly koleje, jejich představený nesl titul rektor. Menší řádové koleje, kde bylo po dlouhou dobu méně než 12 členů, se nazývaly residence nebo hospice a jejich představený nesl titul superior. Rektor a superior bývali jmenováni generálem řádu. Zastupovali je tzv. vicerektori, kteří zajišťovali kontinuitu zajištění všech funkcí piaristické koleje, aby nebylo znáto, kdyby se rektor nemohl funkcí plně zastávat. Jim podléhali editelé škol, tzv. prefekti. K tomuto Neumann uvádí: *Škola představených řádu piarist je rozlišována superiora a rektora od prefekta. Prvním se rozumí představený kláštera, kdežto druhý titul označuje editele škol. Provinciální kapitula z roku 1640 prohlásila za méně prospěšné, aby superior byl zároveň editelem škol. Zvláště tam, kde představený kláštera byl kněz, Italové a lidé neznalí* (Neumann, 1933, s. 72).

Pravomoc rektora se vztahovala jak na elementární školu, tak na gymnázium. Znal problematiku spojenou s hospodářskou situací koleje. Kolej zastupoval navenek před vrchnostmi, před nadřízeným řádovým provinciálem a generálem. Zastupoval kolej i před zástupci dalších řeholních, církevních a světských institucí, jako například zástupci lechty, měst nebo krajských úřadů a i před zástupci z řad mecenášů piaristického řádu, hosty v objektech koleje a i před rodičovskou veřejností svých studentů. *Špeovali o žádné vedení a doplnění koleijního archivu, na základ pravidelného studia v něm sepisovali koleijní kroniku, do níž se snažili zapsat podle svého nejlepšího v domě a sv domě dle lefíté události, které v období jejich rektorát potkaly kolej, v jejímž případě sem přidávali i opisy nejdelších dokumentů k zabezpečení existence koleje v určité lokalitě* (Bartůšek, 2008, s. 30).

Kněží se dále dělili do dvou skupin. Jedna polovina, starších a zkušenějších, se zabývala řídicími, ekonomickými a kazatelskými funkcemi, ta druhá pak pedagogickým působením na základní a střední škole. Jednalo se o školy v těsné spolupráci s právem veřejnosti. Nejzkušenější profesori přednášeli studentům odborné přednášky z filozofie, filologie, teologie a

také opakovací látku novic m v rámci soukromých ádových teologických studií. ěinnost kolejí v územních celcích ídil provinciál. Pravomoc a p sobnost jednotlivých funkcí stanovil Josef Kalasanský (Bart ěek, 2008).

Jak ufl bylo vý-e uvedeno, vrchní vedení studia zastával prefekt ó editel, který dohlíflel o disciplínu ve -kole, se souhlasem rektora mohl také vylu ovat fláky. Dohlíflel na káže nejen v u ební dob , ale i mimo vyu ování. Také dohlíflel na to, plní-li u ítelé i fláci v-echny svoje povinnosti. Prefekti -kol byli ustanovováni na jeden rok. Nebývali profesory, ale zastávali n jaký ú ad v koleji. Prefekt spole n s rektorem spole n p íjímali nové studenty, také vedl gymnazijní katalog (Zemek, 1981).

Nábofenství vyu ovali piaristi tí kn flí, samostatnými u íteli pak byli kn flí a brat i laici, v nífl-ích t ídách nazývaní magistry, ve vy-ích t ídách profesory. Profesorem se mohl magistr stát tehdy, pokud byl deset let úsp -ným u ítelem. Z rozhodnutí provinciála bývali u ítelé po setrvání roku afl dvou p elofení na jinou kolej. Tím, fl piaristi tí u ítelé u íli afl do za átku 19. století v-echny p edm ty, nem li vyhran nou specializaci (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Nyní uvedu základní len ní -kol, které se d lilo na ást p ípravnou a na vlastní gymnázium. P ípravná ást byla trojt ídní.

Piaristé provozovali -kolský systém, který se d lil na ást p ípravnou a na vlastní gymnázium. Elementární ó základní -kola (trivium) m la t i t ídy, jejich ozna ení a len ní bylo následující:

Legenda ó první t ída ó t ída tená

Skribenda ó druhá t ída ó t ída písá

Aritmetika ó t etí t ída ó t ída po tá se d lila na aritmetiku men-í i mlad-í (minor) a vy-í (maior). Aritmetika minor tvo íla skute nou t etí t ídu, kdefto aritmetiku maior nav-t vovali ásto star-í chlapci, mnohdy afl t íciletí, kte í ufl m li své flivotní zku-enosti a p ípravovali se pro budoucí povolání v praktických po tech, slohu, psaní a geometrii (Zemek, 1981 in almanach k t ístému padesátému výro í založení mikulovského gymnázia). Karel Hlavinka, editel st ední -koly v. v., toto studium v Kyjov charakterizuje takto: *šAv-ak piaristé, kte í tehdy ufl ú inn konkurují -kolám jesuitským, zavád jí do svých -kol také vyu ování praktické, prototyp pozd j-í m -anské, obchodní a flivnostenské -koly. Pro dosp lé fláky otevírají tak zvanou aritmetiku, v nífl se vyu uje kupeckým po t m, psaní ú t , obchodních dopis a vedení knih, p íjímají do ní mládefl od 12 do 20 let z m sta i*

širokého okolí. Kyjov stává se pro itaflivým pro široké venkovské i vzdálen j-í okolí, stává se opravdovým kulturním st ediskem krajeō (Hlavinka, 1947, s. 143).

První t ída ó legenda byla na v t-in základních kol samostatná a pouze ojedine le se spojovala s druhou t ídou ó skribendou. Ta se v-ak asto spojovala se t etí t ídou - aritmetikou. V u ili-tích, kde byl men-í po et flák , malých kolejích nebo rezidencích, bývaly v n kterých kolních rocích spojeny do jedné t ídy i v-echny t i t ídy základní koló ó tzv. eské, v n kterých oblastech n mecké koló, nazvané jako vernacula. Tímto termínem do-lo k odli-ení spojování t íd na gymnáziích. V piaristických kolách nikdy nechyb la kola nif-í, vyu ovalo se nábofenství podle biblických d jin a katechismus. áste n se zde také seznamovali fláci s latinským jazykem. V nif-í kole se vyu ovalo mate ským jazykem. Nif-í kola byla p ípravou na studium na gymnáziu (Zemek, 1981).

Gymnázia se d lila na nif-í a vy-í. Nif-í gymnázia m la ty i t ídy, úplné vy-í gymnázium m lo t íd -est:

1. Parva ó téflrudimenta, u ila základ m latinské gramatiky,
2. Principia ó prohlubovala znalosti nabyté v parv ,
3. Gramatika ó seznamovala s latinskými texty,
4. Syntax ó i tato t ída se zabývala studiem latinských text ,
5. Poetika ó se zabývala e í vázanou a básnickými formami,
6. Rétorika ó procvi ovala e nevázanou a um ní e nictví. Poslední dv t ídy seznamovaly studenty s p írodními v dami, historií a základy teologie (Bart -ek, 2014).

Parva - první t ída gymnázia bývala d lena na nif-í a vy-í (parva minor a parva maior). Parva se spojovala s dal-í t ídou principii. Následovaly společné t ídy gramatika a syntax. Poetika a rétorika tvo ily dv záv re né t ídy vy-ího gymnázia. Jeden u itel mohl u it afl ve t ech t ídách - v d lené parv , principii a v gramatice. Pokud byl v n které t íd po et flák kolem sta, mohla být t ída samostatná. P i je-t v t-ím po tu flák míval t ídní u itel, který u il pochopiteln pouze jednu t ídu, pomocníka, v t-inou z ad nejmlad-ích klerik ádového domu. K takové situaci docházelo v nejv t-ích piaristických kolách v Mikulov , v Litomy-li, v Krom íffi nebo v Praze. Piaristé provozovali více nif-ích gymnázií (Bart -ek, 2014). Gymnázium m lo nau it p edev-ím latinské e i, mate ský jazyk se poufflival pro vyu ování v gramatikálních t ídách, latina v t ídách humanitních.

V piaristických školách se také vyučovala latina, dějepis, zeměpis, fyzika, matematika a jiné přírodní nauky. Důležitým bylo také vyučování náboženství, při kterém klášterní bratři trávili téměř polovinu času. Přistupovali k němu s úctou ke svátostem, účastnili se nedělních náboženských cvičení, klášterních bohoslužeb, procesí o Božím Těle a křesťanských dnů. Byli vedeni k hudbě, zpěvu a velebným vystoupením. Pořádali divadelní představení a akademie, ale při všech činnostech kladli velký důraz na mravní výchovu. Nevýhodou piaristického školství bylo učení se z paměti (Hýbl, 1989).

Zpočátku se na piaristických školách vyučovalo celý rok a prázdniny trvaly 15 dní. Později začal školní rok začátkem listopadu po svátku Věch svatých a končil koncem září. Celkově bylo 220 až 240 školních dní. Pololetí končilo před velikonočními svátky. Prázdniny trvaly jeden a půl měsíce. Klášterní bratři a studenti byli na prázdniny pouštěni postupně od nejvyšších tříd gymnázia od poloviny září (Neumann, 1933). Kromě toho bylo volno o Vánocích v délce 4 dní, v ostatky 3 dny a o velikonicích 8 dní. V rámci specifických jednotlivých kolejí bývaly například v Mikulově od 24. srpna do 25. srpna *švedrové prázdniny*, kdy v dobách velkého tepla odpadala první odpolední hodina (Zemek, 1981, s. 12). Domnívám se, že se jednalo o velmi pokrokové opatření, které přetrvávalo do dnešních dnů nejen ve školách, ale i na pracovištích.

Vyučování trvalo od půl osmé ráno do desíti hodin, odpoledne od druhé do čtvrté hodiny. Čtvrtek byl den volna, volno bývalo i v úterý odpoledne. V sobotu se opakovala probíraná látka. Na konci každého pololetí probíhaly zkoušky, zvláště úspěšní studenti mohli postoupit do vyšší třídy. Z důvodů pedagogických, ale i hygienických se nesmělo učit v nepřehledných třídách. (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Od roku 1674 existovalo v Litomyšli filozofické studium, které bylo v letech 1733 až 1754 přístupné i studentům z cizích zemí. V souvislosti s připravovanými školními reformami a také z důvodu obávané rivality jezuitů, přetrval pak tento ústav jen jako soukromý ústav pro potřeby piaristického řádu. Dvouleté filozofické ústavy, které byly zřízeny na základě císařského dekretu z roku 1802, měly sloužit jako příprava pro studia na lékařské, právnické a teologické fakultě. V roce 1807 bylo zřízeno filozofické učiliště i v Mikulově, dále v českých Budjovicích a v Mostě. V sídlech univerzit plnila funkci filozofických ústavů filozofická fakulta, která byla třešňová. Vyučovala se matematika, všeobecné dějiny, náboženství, teoretická filozofie a latina (Skřivánek, 1988).

Kromě toho byli piaristé také prvními zakladateli reálků a odborných škol u nás. První odbornou školou byla šlechdní akademie v Novém Boru. I první reálky v našich zemích v Rakovníku a v Liberci byly svěřeny do rukou piaristů.

Od roku 1768 otevírali speciální školy podvojného učení. Tyto školy se nazývaly scriptur doppie a byly na úrovni vyššího školství. Tyto školy se rozšířily tak, že byly i na školách, kde působila pouze nižší gymnázia. Marie Terezie je doporučila jako povinné vzdělávání pro dvorské a státní učedníky (Buben, 2008).

Piaristé také v letech 1804 až 1857 spravovali Tereziánskou akademii ve Vídni, která přináležela do esko-moravsko-slezské provincie. Teresianum bylo určeno pro výchovu šlechticů, byli zde připravováni na svá povolání i budoucí diplomaté monarchie (Buben, 2008). Na Vojenské tereziánské akademii ve Vídeňském Novém městě našel na počátku 19. století učitel také učitel (Sborník, 1994).

V Rychnov nad Kněžnou se piaristé jako první u nás zabývali problémem výchovy a vzdělávání neslyšících (Sborník, 1994).

Poměrně zajímavé působení měli piaristé v Brně na biskupském filozofickém ústavu, který byl založen v roce 1807. Pro tento ústav byly pronajaty prostory v klášteře minoritů. Mělo tam působit 5 profesorů (2 benediktini z Rajhradu, 2 augustiniáni z kláštera na Starém Brně a 1 premonstrát z Nové Vsi). Mezi nimi je třeba zmínit i profesora přírodopisu a hospodářství, placený ze studijního fondu. Uvedené kláštery však nebyly schopny zajistit pravidelnou výuku, proto bylo rozhodnuto, že budou platit prozatímní výuku piaristů. Na pracovišti, označeném jako *š domus Brunensis* využívali do roku 1821. Působili zde profesor logiky, metafyziky a etiky P. Josef Kalasanský Likavec, později rektor university ve Tyršském Hradci, profesor všeobecných dějin a zeměpisu P. Dominik Kinský, významný slavista, filolog a překladatel, dále pak profesor fyziky P. Cassian Halačka, později rektor univerzity ve Vídni (Foltýn, 2005).

Studenti, kteří se rozhodli vstoupit do piaristického řádu, nastupovali do noviciátní koleje zpočátku v Mikulově, následně Strážnici a pak do speciálně určené koleje v Lipníku nad Bečvou. Zpravidla nastupovali v újnu ke dvouleté zkušební době. Po několika dnech obdržel kandidát školní list s oblaškou a školní jméno. Řádovou dorozumivací řečí byla latina, proto se v ní musel zdokonalit, tak stejně jako v humanitních předmětech. Povinné také bylo ovládnutí obojího zemského jazyka, češtiny a němčiny. Zdokonaloval se také v duchovním životě. Při výběru kandidátů byla předností znalost zpěvu a hra na hudební

nástroj. Kdo ve studiu neuspěl, byl z noviciátu propuštěn. Po skončení noviciátu skládal novic slavné sliby a tím se stali klerikem. Začal studovat filozofii, teologii a dosáhnul kněžského sv. cíle, čímž se stal řádovým učitелеm a mohl si volit předměty svého zájmového studia. Jenom řád to umožnilo rozvinutí bohaté činnosti v mnoha oborech v duchovním umění, kterou u nás piaristé prosluli od konce 17. století (Bombera, Hanzlík, Svátek, Zuber 2001).

Ve srovnání s jezuitským školstvím bylo piaristické školství jiné. Jezuité pěstovali školství odlišného typu, které se zaměřilo zejména na univerzitní vzdělání, a to filozoficko-teologického rázu. Školy jezuitské byly určeny především pro příslušníky bohatých vrstev, zatímco piaristé se snažili vyplnit mezeru, která se týkala těchto méně majetných, a otevřeli své školy bez rozdílu věkem. Mohli na nich studovat klérus, aniž by platili jakékoliv školné, mohli zde dokonce být i nekatolíci. K tomu samozřejmě využívali všechny dostupné prostředky své doby, jejich kabinety byly velmi bohatě vybaveny a v podstatě v mnohém udívaly dodnes. Další odlišnost spočívala v jiném přístupu k výuce. Zatímco jezuité se striktně drželi pevných linií a v jejich školách panovala přísná a tuhá kázeň, piaristé se proti tomu vyznačovali výrazně větší tolerancí, a to jak v přístupu k dětem, které nebyly z rodin katolických, tak i kontakty s lidmi, se kterými bylo v tehdejší době poněkud problematické se setkávat (viz výše Josef Kalasanský a Galileo Galilei). Podobně jako jezuité dbali také na mimoškolní činnost, která spočívala zejména ve výuce praktických oborů, stejně tak podporovali hudbu, přičemž v jejich školách byly zakládány orchestry, byly podporovány především veškeré hudební kroužky, hrálo se divadlo. O jejich školách byl velký zájem a jejich učitelé prý byli ve známkování spravedliví a ve výuce trpěliví. Piaristé také vynikli velkou náboženskou snášenlivostí, na jejich školách studovali klérus evangelického i římskokatolického vyznání. (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213629490-zasveceni/210562213000001-piariste> - 18. 11. 2015).

Bartoňek spatřuje rozdíl mezi výukou na jezuitských a piaristických gymnáziích ve způsobu výuky matematiky. Na jezuitská gymnázia přicházeli studenti bez znalostí matematiky, kterou v průběhu studia museli dostudovat, na piaristická gymnázia byli přijímáni studenti, kteří prošli tímto tzv. nižší aritmetikou. Tzv. vyšší aritmetika byla vyhledávána absolventy jezuitských gymnázií a dokonce i studenty jejich univerzitních fakult, nebo byla zajištěna kvalitními učiteli (Bartoňek, 2008).

2.2 Piaristická metoda výuky

Po příchodu piaristů na Moravu, vnesli piaristé do míst svého působení řád a standard tofijný pro všechny řádové školy, působících v Itálii a ve střední Evropě. Tomuto však pravděpodobně předcházelo poměrně velké úsilí. Neumann k tomuto uvádí: *„Jako kvůli lepšímu šíření katolictví povolali z Říma do Mikulova bystrého P. Petra, aby seznal povahu lidu a jeho názor náboženských, tak zase později přišel na Moravu vzdělaný P. Gianó Francesco (pravděpodobně prof. Giovanni Francesco Foci), aby napsal knihu, sloufící za pevnou směrnicí řádovému školství. P. Jan pracoval v roce 1643 v Mikulově a sice tak pilně, že mu nestačila ani knífcí knihovna. I odjel do Vídně, aby tam získal z jesuitské knihovny. V listopadu 1643 byl zhruba hotov, nebo psal do Říma, že zpracovává prvotní elaborát, jenž vyšel za tři léta (1646) pod nadpisem: *„Scholae piae, de origine, progressu, instituto, utilitate etc. Piarum scholarum“* (Neumann, 1933, s. 71). Z předmluvy k tomuto dílu je patrné, že ho představení k jeho napsání vybídli už v roce 1633. Dílo bylo rozděleno do devíti částí:*

1. *Nutnost a prospěšnost instituce.*
2. *O těch, kteří jsou povinni mládež vychovávat, jako rodiče a učitelé.*
3. *Školy jiných řádů (benediktinů a jezuitů) a školy piaristické se zvláště tím z etelem k námitkám proti piaristům (Přitom se autor zmínil i o předních předpřípadech řádu například kardinálu Dietrichsteinovi a polském králi).*
4. *Připomenutí učitelů.*
5. *Vysvětlení zvláště povinností učitelů.*
6. *O úřadu prefekta a jeho druhů.*
7. *Část 9. O povinnostech řádů.*

„Dlouhá doba, jakou spisovatel o piaristu na knize pracoval, jakož i studijní cesta do Vídně schválně podniknutá, s dostatek svědčí o lásce, s jakou na své historicko-pedagogické publikaci pracoval. S nemezi láskou prováděl pokyny v knize obsažené první na piaristé a tak z nepatrných začátků vyvinul se mocný školský řád, jenž u nás vykonal veliké dílo netoliko na poli církevním, nýbrž i kulturním“ (Neumann, 1933, s. 71).

Jako první předpisy, kterými se řídila mikulovská kolej, byly předpisy, které vyšly z pera samotného zakladatele. K metodě výuky na piaristických školách Svátek uvádí: *„Využívací metodu, zavedenou na všech triviálních (základních) školách a gymnáziích (latinských školách) piaristického řádu soustředil sám Josef Kalasanský do 32 odstavců,*

kteřou tiskem vydal v roce 1698 prof. Giovanni Francesco Foci, osmý generál řádu, v úm (Svátek, 1973, s. 78). V časové souslednosti je pravděpodobné, že pravidla Josefa Kalasanského byla následně rozpracována špičným P. Janem až po roce 1633. V každém případě se muselo jednat o souladné normy, protože oba autoři byli souasnými. Domnívám, že se jedná o pravidla, která mají velkou vypovídací schopnost a souvisí s tématem diplomové práce, proto si je ve zkrácené verzi dovoluji uvést:

1. *Cílem piaristického řádu je naučit malé chlapce od základu správně číst, psát a počítat i seznámit je se zásadami náboženství. Učitel má svého žáka vychovávat v ulehčeném, řádném, poctivém a spokojeném stavu a dát mu pro život pevné mravní základy. V této zásadě se v souladu se třetím slibem odráží poslání piaristického řádu.*
2. *Prefekt školy, který dozírá na žáky i na učitele, je povinen se s láskou a pastelsky chlapce, se přicházející poprvé do školy, se seznámkou je, zapsat jejich jména, se jmény, se vod (rodin) a bydliště do knihy, jíž má každá třída, a se edat nového žáka učitel, do jeho třídy je určen. Každý učitel se pro svou třídu zhotoví zvláštní sehled žáka. Tato zásada je nesmírně cenná, protože zavedla vedení studentských matrik, a tím i dokumentace, které jsou dodnes se edm tím zkoumány. Jsou dochovány v archivech.*
3. *Je-li žák sezp sobilý být se ítomen vyučování bu se pro svou neschopnost nebo pro nakažlivou se zvlášť odpuzující nemoc nebo pro velmi špatné oblečení, má být odložen od ostatních žáků a vzdálen vyučování tak dlouho, dokud se jeho schopnosti neupraví a zdraví nezlepší nebo se se-li do školy se jít op se t lépe ustrojený vzhledem ke své chudobě. Tato zásada se se seátku týkala učitelů piaristických škol, později byla rozšířena o pravidla se jímání žáků ke studiu, viz následující podkapitola.*
4. *Výuka chudých chlapců má být urychlena, protože nemajetné děti nemohou pobývat dlouho ve škole, musí se se nejduve naučit česlu a stát se schopnými se vydělat. Z této zásady vyplývá, že vzdělání by mělo být dostupné všem.*
5. *Účanky mají být psány učitelným písmem a mají být zajímavého obsahu, aby se jimi vzdělávali nejen žáci, nýbrž jejich rodiče. Tato zásada je ve své podstatě nesmírně sociální, protože pamatuje na možnost vzdělávání nejenom piaristickým žákem.*
6. *Pokrok ve čtení se velmi podporuje tím, když vichni žáci čtou ze stejné knihy. Tak se se číst zároveň celá třída a chybuje-li vyvolaný žák, se se ho kterýkoliv spolužák opravit. Zásada podporuje nejen správné čtení, ale i seoučinnost ostatních žáků.*

7. *Ve vyučování psaní se mají za úkol vést nejen k estetickému a praktickému rukopisu, nýbrž také k pravopisu každého slova a podle možnosti i k jeho etymologii (převod a další slova po formální a významové stránce), jež je někde zcela zanedbávána. Touto zásadou se piaristé snažili docílit toho, aby si chlapci z nejnižší společenské třídy byli schopni napsat žádosti pro své potřebu.*
8. *Již v této třídě se mládež učí také základy poezie podle poezie od piaristy prof. Jana Křídla. Od této zásady je již patrné, jak si piaristé zabezpečovali svůj školní systém, aby jejich školství bylo jednotné.*
9. *Ve třetí třídě triviální školky mají být fláky vedení v psaní a v poezii v nejvyšší možné dokonalosti, přičemž je jejich učebnicí kniha od piaristy prof. Jana Křídla *ŠZáklady aritmetiky* nebo jiná učebnice podle výberu představeného. Gymnasium má v této třídě: nejnižší, prostou a nejvyšší gramatickou třídu. Ovšem studenti nemusí být na gymnasiu právě tři roky: každý flák může podle svých schopností, práce a pokroky postupit po každém pololetí do vyšší třídy. Zásada již reaguje na školní reformy, protože převodní piaristická gymnázia byla vyřazena a nižší třídy, i když ne všechny třídy byly u každé koleje zrušeny, rovněž přispívají výberu aktuální učebnice.*
10. *V nejvyšší gramatické třídě se vyučuje latin z učebnice piaristy prof. Ambrože *ŠZáklady mluvnice*, jež je etymologická, jasná a stručná a byla-li upravena podle předpisů z druhé poloviny 18. století, nebylo by knihy vhodnější nad ní pro školní vyučování v české provincii. Zde již sledujeme vývoj, přesto zachování jednotnosti učebnic.*
11. *V prostou gramatickou třídu je zavedena učebnice, rovněž od téhož autora prof. Ambrože *ŠO druhých slov, o minulých časech a supinech sloves*, dále přívěsky *ŠHlavní pravidla skladby* a *Štení s výkladem římských spisovatelů* *ŠVybrané listy Marka Tullia Cicero*, *Šhistorik Cornelius Nepos* a jiní. Neustále se projevuje kladeň důrazu na klasické autory.*
12. *V nejvyšší gramatické třídě se vyučuje latin do úplné dokonalé znalosti. Vykládá se tam prózodie (nauka o využití jazykového systému ve verších) podle různých druhů veršů a figur (výrazové prostředky, využívané rozličných zvukových, mluvnických a významových vztahů slov nebo skupin slov k zesílení jejich citového a myšlenkového účinku) a touto se klasifikují spisovatelé: Marcus Tullius Cicero *ŠO přátelství*, Publius Ovidius Naso *ŠListy z Pontu*, Publius Vergilius Maro *ŠVybrané eklogy* *ó méně básně* a *ŠVýstupy z díla Georgica*. Je kladeň velký důraz na latinu.*

13. V obou humanitních tídách se tou klasi tí auto i Marcus Tullius Cicero š O povinnostech, Publius Vergilius Maro š Aeneis, Quintus Horatius Flaccus š Vybrané ódy a d jepisec Quintus Curtius Rufus se stálým z etelem na pravidla dosud nau ená. Vyu uje se listovnímu slohu latiny a mate ského jazyka i nauce o tropech (obrazné pojmenování, p i n mfl n jaká v c je ozna ena jménem jiné v ci, aby tak vynikly její vlastnosti nebo také její vztahy k okolní skute nosti pro zesílení názornosti a citového p sobení básnického výrazu) a o figurách. Dále se vyu uje klasická e tina. Jako u ebnice jsou p edepsány dv p íru ky š Metoda list ō, kterou napsal piarista prof. Camillo Scassellatis (1611 ó 1678), t etí generál ádu od r. 1659 a š O epigramatickém u ení, jejímfl autorem byl piarista prof. Carlos Mazzei (1621 ó 1696) - 3. vydání této u ebnice vy-šo v ím r. 1675. I zde je zakotvena tradice jednotnosti piaristických u ebnic.
14. Vyu ování v první a ve druhé humanitní t íd probíhá dopoledne a odpoledne. Dal-šími u ebnicemi tady jsou dv knihy, jefl ob napsal piarista prof. Camillo Scassellatis š Metoda um lecké e iō a š Základy básnictví. tou se auto i Marcus Tullius Cicero š Vybrané e iō, Gaius Sallustius Crispus, Poblus Vergilius Maro, Quintus Horatius Flaccus a Marcus Valerius Martialis. V této zásad je promítnuta organizace výuky s jejím obsahem.
15. Morálce se vyu uje denn v každé t íd podle schopností flák z knihy Tomá-e Akvinského. Vyu uje se tedy teorii um lecké literatury neboli slovesnosti (poetice), pou ující o um leckých prost edcích básnických, o zp sobu, jak se jich uflívá, a kone n o úkolech t chto prost edk v um leckém díle.
16. Na v-ech piaristických gymnasiích má být zachován týfl zp sob vyu ování a mají být zavedeny tytéfl knihy, aby u itel mohl, je-li p elofen z jednoho gymnasia na druhé pokračovat bez potíflí ve vyu ování na novém p sobi-ti. Na jednotném zp -sobu vyu ování si piaristé zakládali po celou dobu, protofle n kte í studenti skute -n p estupovali z jednotlivých kolejí a tím si zachovávali kontinuitu.
17. Prefekt musí týdn a rektor m sí n spolu s prefektem a jedním zku-eným profesorem nav-ítvit t ídy a zjistit, zda u itelé a fláci plní své povinnosti. Dvakrát ro n se konají ve v-ech t ídách ve ejné zkou-ky v p ítomnosti rodi a r zných váflených osob, p i nichfl jsou pilní fláci chváleni a odm ování, kdefto nedbalí fláci napomínání a povzbuzování k v t-í píli. Po t chto zkou-kách následuje klasifikace flák : ti kte í mají dobrý prosp ch, postupují do vy-í t ídy, mén pilní fláci jsou je-t p l

roku ponechání ve své dosavadní tíd, kdežto fláci líní a ke studiu neschopní jsou po oznámení této skutečnosti rodím poslání zpět do triviálních koleček nebo domů. Jedná se o organizační zásadu, která potírala nesvdomitost.

18. Využíváním pro určení tídů může být povolen pouze takový učitel, který je k tomu uznán schopným po vyzkoušení rektorem koleje, prefektem nebo zvláštěním examinatorem. Na přípravě svých učitelů piaristé dbali zalovením noviciátu a povinným vzdáváním.
19. Kvůli udržování pořádku ve škole je před začátkem využití dáno zvoncek znamením k tomu, aby se fláci shromáždili ve třídách. Během té doby prefekt musí dávat na chodbách pozor, aby byl zachován ve všech třídách klid a pořádek. Zároveň dekurioni, k tomu účelu ustanovení, sledují krátké využití, jimž se fláci podle pokynu učitele naučily zpaměti, a zaznamenávají na zvláštění tabulku případné chyby, je-li pak předložil učitel. Po krátké modlitbě na začátku využití nkte fláci na vyznání učitele odvíkávají naučené využití, aby se tak učitel přesvědčil o přesné a spolehlivé práci dekurionů. Na zajištění pořádku byly v jednotlivých kolejích vydávány samostatné předpisy, mnohdy ještě tužší, avšak vycházející z těchto zásad, viz níže.
20. Po třídě musí být úmrtý po učitel. Mají-li v jedné učebně zároveň dvě třídy a učitel se vnuje výuce jedné z nich, uložil také druhé třídě vhodné úkoly, aby tato nezažehala. Zásada stanovuje postup, aby nedocházelo k zahálení ve výuce.
21. Když učitel nemůže prohlédnout a opravit písemné úlohy ve třídě pro jejich veliký počet, musí opravit aspoň některé úlohy, kdežto ostatní předá k opravě pilnějším flákům třídy. Zásadou je zajištění vzájemné vazby ve třídě fláků na podaný výkon souasně.
22. Při výkladu klasických římských autorů se postupuje takto: Nejdříve učitel přečte zetelně místo v textu, je-li chce vyložit. Pak vysvětlí jeho smysl, opakuje první souvětí a rozebere je podle třídy, v níž právě učí, mluvnicky, epiicky nebo básniicky; vědí si předkných řízení, obsažených v textu, slohu a vcných skutečnostech (dějepis, starořímskost, bájesloví) a konečně text přeloží do mateřského jazyka fláků. Poté dá výklad opakovat některými fláky a ve třídě uložil, aby o tématu doma pojednali písemně; následující den úkol prohlédne a fláky vyzkouší. Je obdivuhodné, jaká pravidla byla stanovena i pro domácí výuku.

23. *U itelé nesm jí p i vyu ování p edná-et nic zbyte ného, aby snad tím ukázali svou u enost. V-echno má být p izp sobeno schopnostem a chápání jejich t ídy, se zam ením na dobré mravy flák . Zásada má v-ak význam v tom, aby nedocházelo k -í ení jiných my-lenkových proud , které by se vymykaly jejich kontrole.*
24. *Trest se smí poufřvat jen tehdy, kdyfl nepom fle jiný výchovný prost edek; tresty mají být nikoliv asté, nýbrfl mírné a takové, jeffl neuráflej est fláka. fiádny u itel nemá právo trestat fláka sám od sebe, nýbrfl je povinen provin ní fláka oznámit prefektovi nebo rektorovi, kte í stanoví p íslu-ný trest. K této zásad není pot eba nic dodávat, i kdyfl osobn se domnívám, fle v kolektivu chlapc to u itelé, by ádoví, nem li jednoduché. Pozd ji byla tato zásada roz-í ena, viz nífle.*
25. *U itelé mají za povinnost fláky nejen vzd lávat a vychovávat, nýbrfl také je vést k istot od vu, k slu-nému zp sobu flivota a ke zdvo ilosti, p i emfl musí jim být sami dobrým p íkladem. I tato zásada byla na jednotlivých kolejích rozpracována do konkrétních p íkaz i zákaz .*
26. *Aby fláci získali co nejd íve praktické znalosti latiny, mají od t etí gramatikální t ídy mluvit navzájem stále latinsky. fiáci nejen fle museli mezi sebou mluvit latinsky, ale nesm li si ani tykat.*
27. *ó 32. Velký d raz se klade na náboflenskou a na mravní výchovu. Srozumiteln se vysv tlují zásady k es anské víry (v rouka), p i emfl se p íhlíff ke stá í a schopnostem flák . V rouce a morálce se vyu uje ve v-ech t ídách denn ráno a odpoledne poslední tvrt hodinu vyu ování. V-echny vyu ovací hodiny se za ínají a ukon ují krátkou modlitbou flák a u itele. Kafldou ned li a kafldý svátek je vysv tlován katechismus a v téfle dny prefekt nebo jiný profesor, kterého ur í p edstavený, má krátkou promluvu o p e teném evangeliu (Svátek, 1973, s. 80 ó 82). Ufl v roce 1644 byly -kolské p edpisy v Litomy-li rozd leny do dvou skupin, a to na p edpisy rázu morálního a p edpisy rázu náboflenského. Neumann k tomu uvádí: šZ t chto dvou s sebou vzájemn souvisejících ástí studentského flivota jest nejlépe vid t vliv katolického náboflenství na mravní obrodu dor stající inteligenceõ (Neumann, 1933, s. 75).*

Z t chto zásad je patrné, fle byla sou asn upravena pravidla výuky, udrření kázn a upev ování náboflenské výchovy.

Pozd ji byla zapracována do zásad i provinciální specifika. V roce 1662 schválila pozm n ný ád pro výuku mikulovská provinciální kapitula. Pravidla upravená pro pod-

mínky nové provincie se zabývala výukou celkově pro jednotlivé třídy i pedagogy, což odpovídalo výše citovaným 32 odstavcům. *šPiaristické vzdělávání naplňovalo spiritualitu svého zakladatele, bylo praktičtější než u jezuitů, lépe se dovedlo uplatnit v praxi, ale bylo možná do jisté míry chaotičtější, proto řádová učitelství byla i na počátku 18. století (Bartůšek, 2008, s. 120).*

Cílem výchovného působení piaristů bylo nenásilné, tolerantní a výchovou přivést sirotky nebo děti z chudého prostředí do lůna katolické církve a zároveň je vzděláním připravit pro uplatnění ve společnosti (Buben, 2008).

Koncem 17. století došlo ke kodifikaci piaristického řádu. Řádový generál Ioannes Franciscus Foci shrnul do dvou řádků nejdůležitější pedagogické zásady. Jednalo se o *ratio studiorum pro externis* které se zabývalo ve stejném řádku piaristickým řádkem. Generální kapitulou v Římě bylo schváleno v roce 1692 *a ratio studiorum pro nostrandibus*, zaměřené na vzdělávání samotných piaristů, jejich přípravu jak na dráhu učitele piaristických řádků, tak i na kněžské povolání. Schválené bylo v roce 1698 (Buben, 2008).

Tato pravidla byla pak ještě v průběhu času pro českou provincii upravena a doplněna. Z příkazu panovnice Marie Terezie vypracoval piarista prof. Gracián Marx (1721–1810), bývalý provinciál rakouské provincie, rektor Savojsko-lichtensteinské akademie a pak Tereziánské akademie ve Vídni, nový učební plán a ve spolupráci s jinými piaristy zavedl do gymnázií nové učebnice, užívané v letech, na Moravě a ve Slezsku, které byly přijaty velmi příznivě. V roce 1775 byla prof. Marxem zavedena na gymnázia jako učebnice jazyk kniha Jana Amose Komenského *Orbis pictus* (Svátek, 1973).

2.3 Související školská piaristická pravidla

Ze studijních podkladů bylo možné zjistit, že řádová pravidla vydávala jak provinciální kapitula, tak i rektor a prefekt, a to i po vydání výše citovaných dvou řádků. Některá pravidla byla vázána ke konkrétní koleji a měla zpravidla určitý charakter oproti obecným předpisům. V roce 1747 vydala provinciální kapitula předpisy, které poměrně přísně upravovaly režim ve řádkách. Například při docházení profesorů do ústavů měli profesori svůj zvláštní zvonek. Když se na něj ráno poprvé zazvonilo, měli se každý připravit k odchodu. Po druhém zazvonění měli vichni zároveň a hned odejít do školy.

Ufí v předpisech pro učitele z roku 1666 se zakazovalo učitelům fláky tleskat rukou a nahé tleskat. Tomuto mohl dostát jen prefekt, ale ne nahé tleskat. Po roce 1776 umohl uží

tereziánské směrnice po vyerpání bflných prostedk i karceru (domáci v zení) a d tek, av-ak po pro-et ení situace a zralé úvaze (Zemek, 1981).

Také bylo poteba dbát na odm ený pom r profesor ke student m. Ufl ve vizita ních p edpisech pro litomy-lskou kolej z roku 1656 se zakazovalo, aby profeso i p ijímali ve svých celách náv-t vy sv tských osob a zejména student . V roce 1658 rozhodla provinci-ální kapitula, aby nikdo nep ijímal od student fládné dárky nebo peníze, v roce 1723 tento zákaz je-t roz-í ila, a to ani, kdyby se jednalo o honorá .

V roce 1700 bylo na ízeno, fle si u itelé nesmí hrát se fláky o p estávkách, nebo aby s nimi spole n stolovali p i vycházkách do p írody. V p ípad prvního p estoupení byla za to stanovena pokuta, v p ípad druhého p estoupení m l šneposl-ný u itelø dostat za trest jenom chléb s pivem a po t etím p estoupení -el na t i dny do domáciho v zení (Neumann, 1933).

Dále byla pro u itele rovn fl p ijímána pravidla pro provozování a hraní divadelních p edstavení, o t ch ale blífle v následující podkapitole.

Pro studenty platilo, fle u piarist mohl studovat jen ten, kdo m l ur ité fyzické a morál-ní vlastnosti. Po stránce fyzické se vyfladovalo stá í plných sedmi let nebo taková vysp lost chlapc , aby mohli zachovávat ádovou disciplínu. Krom toho se p ihlíflelo ke zdravotnímu stavu adept , hlásících se k zápisu. Zkoumal se sluch, zrak a dobrá výslovnost. Vylu-ovali se v-ichni, kte í byli nakafeni n jakou nemocí (nap . svrabem) nebo byli roztrhaní a -pinaví, nebo kte í by svým zevn j-kem znevaflovali studia. Dá se íct, fle ufl piaristé p i zápisu do -kol vyfladovali léka skou prohlídku. V n kterých místech vrchnost pofladovala, aby ke studiu byli p ijímáni pouze chlapci, kterým ud lila sv j souhlas. Sledovala tím, aby nedocházelo k úbytku pracovních sil (Neumann, 1933).

Po morální stránce piaristické p edpisy vyfladovaly, aby student nebyl studentem podle jména, ale hlavn vzorným zp sobem flivota. Nav-t ovat sm l jen ty -koly, které mu p e-depsal prefekt. Student m se dále p ikazovalo, fle své profesory musí mít v takové úct , jako svého vlastního otce. Museli se p esn ídit pokyny profesor . Ve -kole m li pozorn naslouchat výklad m u itel , a pokud n emu nerozum li, m li bez obav pofládat o vysv tlení. Co si nesta íli zapamatovat, m li si zapsat a nemuseli u toho -et it ani inkoustem ani papírem.

Zakazovalo se ve vyu ování spát, vzájemn se bít a jinak ru-it profesora. Nesm ly se nosit zbran , zakazovalo se psát a malovat po lavicích (Neumann, 1933). O tom, jak byl

tento zákaz dodrfován, vydávají do dne-ních dn sv dectví lavice nap . v Lipníku nad Be vou nebo ve Stráfnici.

Obrázek . 6

Ukázka dochované lavice v Lipníku nad Be vou

Obrázek . 5

Ukázka dochované lavice ve Stráfnici

P ijímaná pravidla se v-ak nevztahovala jen na -kolní innost, ale i na mimo-kolní. Nap . fládný litomy-lský student nesm l íst ve -patných knihách, nesm l se stýkat se -patnými osobami. Studenti museli ml et i cestou ze -kol do bytu, kdy se nejprve stavili v klá-terním kostele a pak se za vedení svých profesor rozcházelí po bytech. Pokud napomínání studenta ohledn mrav nebylo ú inné, p istoupilo se k fyzickým trest m, pokud ani ty nepomáhaly, mohl být student vylou en z ústavu (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

2.4 Význam divadelních her a jejich pravidla

Velmi významnou úlohu v piaristickém -kolství sehrávaly jeho dopl kové sloflky dramatická a hudební. Základ m hudby a pozd ji sloflit j-ím dovednostem se u ili fláci a studenti zpravidla po vyu ování, kdefto divadelní hry a ufl s hudebním doprovodem, nebo bez n j, pozd ji i studentské akademie, byly jeho sou ástí (Sborník, 1994).

Nefl se ale po ádání divadelních p edstavení stalo pravidelnou sou ástí piaristického -kolství, bylo pot eba p ekonat obtífle, které vyvstávaly z postavení ádu a p ijímat další pravidla. Na t chto pravidlech bylo zajímavé, fle prakticky velmi prufn reagovala na vzniklé situace. V genezi jejich p ijímání bylo patrné, fle se za aly projevovat obavy, aby provozováním divadla nedo-lo ke sníffení prestífle ádu.

Zakladatel ádu nebyl nep ítelem -kolských komedií, pokud slouffily k ufltku student , ale d razn se stav l ke snahám pouflití flák k ve ejným komediím a hrám ve ve ejných divadlech. Pokud se v-ak jednalo o hru podporující zbofnost, byl shovívavý. Podle jeho názoru: *š dramatické hry se lidem líbí, ale flák m -kol -kodí; u ítelé mají tedy dbát piln na u ení, protofle ve ejný potlesk lidí je v cí bezvýznamnouō* (Zemek, Bombera, Filip, 1992, s. 138).

Jako výchovný, propaga ní a reprezenta ní prost edek p inesli piaristé -kolní divadlo do Mikulova. První divadelní p edstavení o sv. Bonifáci bylo uvedeno n mecky podle italské p edlohy v roce 1639. Ke s atku Maxmiliána Dietrichsteina v roce 1640 byla v zámeckém divadle uvedena hra o patriarchovi Josefovi. Vystupovalo v n m kolem sta osob, do d je byly vkládány hudební vsuvky a tane ní vloflky, divadelní p edstavení trvalo osm hodin. (Zemek, Bombera, Filip, 1992). Do tohoto p edstavení sou asn í do eských zemí piaristé zavedli do té doby nevídanou novinku, kdy na jevi-ti byl nainstalován otá ecí trojúhelník, který se otá el a na n mfl byla namalována r zná pozadí scén. Pooto ením nebo posunutím tohoto za ízení do-lo k prom n prost edí hry (Neumann, 1933). Ze zave-

dení této novinky je možné usoudit, že divadlo se stalo skutečným zájmem studentů, protože evidentně přemýšleli o dokonalém zapůsobení divadla.

Obvystoupením laičů a úspěchů jak u měšťků, tak i u obyvatelstva z města a okolí. Nadšení piaristé o úspěchu a prospěšnosti takovéto činnosti referovali do říma. V roce 1641 však vydala říšská generální kapitula zákaz her ve školách, v kolejiích a kostelích, povolila pouze školní akademie. Avšak na základě referencí o úspěších jezuitských divadelních představení se provinciální kapitula v roce 1658 usnesla, že studenti jednou rokem mohou hrát divadlo. S tím v roce 1659 souhlasila i generální kapitula tak, že se ve školách povolují dramatická představení, která se však mají konat jen zídka, nikdy ale v kostele. Toto rozhodnutí vzbudilo velkou nelibost u jezuitů, protože tímto vyvstala pro ně konkurence. Rozvoj piaristických divadelních představení však již nebylo možné zastavit (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Rozhodnutí jak generální, tak i provinciální kapituly se promítly již v roce 1662 do interních předpisů provincie pro učitelské. Předepisovaly jim provést se staršími fláky dialogy, fláky poezie a rétoriky mohli předat akademie. Vše bez komické úpravy, pouze pokud by k tomu provinciál svolil. S největší pravděpodobností k tomu svolil, protože od téhož roku probíhala divadelní představení v Litomyšli, Slaném a Lipníku. V roce 1682 přiměly úspěchy divadelních představení provinciální kapitulu k tomu, že nejen že schválila, ale přiměna řídila, že se studenti se mají cvičit ve výslovnosti, přednesu a gestech přimě ve veřejných divadelních vystupováních. V průběhu rozkvětu piaristických divadelních představení docházelo k vydávání dalších předpisů, kterými probíhala regulace jejich konání. Například v roce 1711 bylo stanoveno, že samotné představení nesmí být provedeno jinak, než bylo provedeno a předneseno při hlavní zkoušce. Za nedodržení tohoto nařízení byl pro učitelské stanoven trest *š t í post v týdnu o chleb a vod ů* (Zemek, Bombera, Filip, 1992, s. 139). Na řízení z roku 1729 bylo stanoveno, aby se při hrách jen zídka uflívalo národního matešského jazyka a aby délka her netrvala více než dvě hodiny. Bez svolení provinciála nebylo možné provádět hry s milostnou tematikou, nesměly ve hře vystupovat flenské osoby a mezihry musí být vtipné a slušné. Při zkouškách na národní dramata bylo nutné při hromadných scénách vyuffávat i fláky z jiných tíd a často tímto docházelo k naruování výuky. Na základě stíflností magistrů a profesorů na naruování výuky, generální kapitula v roce 1723 rozhodla, že k uvolování fláky musí být o souhlas požádán tíd uitel. Někdy se také stalo, že některé učitelské nestáří nacvičit hru, proto bylo rozhodnuto, že: *škafldý u i-*

tel, který by p í-t neprovedl své drama ve stanoveném ase, musí o prázdninách vykonat duchovní cvi ení a po ten as neobdrží vínoõ (Zemek, Bombera, Filip, 1992, s. 140).

P íblistn od poloviny 18. století do-lo k poklesu -kolní divadelní innosti, protože di- vadelní hry s nábofenskou tematikou jífl p estaly -lechtu uspokojovat. Rovn fl vlivem osvícenství m ly být neufite né a zastaralé hry odstran ny z vyu ovacího procesu. V roce 1764 byl státními ú ady vydán zákaz, fle se -kolní hry nesmí provozovat. Dal-í aktivity pak jífl sm ovaly pouze k recitaci.

Tkolní divadlo podporovalo píli jednotlivc a vybízelo studenty k sout fivosti. Bylo prost edkem společenské, mravní a jazykové výchovy (Zemek, Bombera, Filip, 1992).

Díl í záv r:

Cílem této kapitoly bylo seznámení s propracovanými pravidly piaristického -kolství a vzd lávání, ze kterých je patrné, fle piaristé neponechávali nic náhod . Pom rn prufn reagovali na vzniklé situace a okolnosti v dané dob , ve svém úsilí v-ak neustále sledovali sv j rekatoliza ní cíl. V pr b hu vývoje -kolství vyvíjeli pedagogickou innost na -kolských za ízeních v následujícím len ní:

- hlavní -kola,
- nift-í a vy-í gymnázium,
- nift-í reálka,
- noviciát,
- domácí teologický ústav v Krom ífl,
- filozofický ústav,
- u itelský ústav,
- hudební -kola,
- Tereziánská akademie ve Vídni,
- Vojenská tereziánské akademie,
- Loretánský seminá ,
- zp vácký seminá ,
- Lichtenstein v zp vácký seminá .

3 PIARISTICKÉ ŠKOLSTVÍ A JEHO TRADICE

Před zpracováním této diplomové práce mi byl řád piaristů téměř neznámý, tak stejně jako mým známým, spolulákáři a vrstevníky. Byla jsem proto velmi překvapená, kolik pramenů jsem ke zpracování tématu našla. Bohužel však byly hodně roztroušené a publikované v různých sbornících, kdy jejich hlavní téma se ani piaristického školství netýkalo. Pokusím se v této kapitole uvést výstupy pro založení tradice.

3.1 Světová a česká piaristická současnost

Násilným přeroušením činnosti řádu v Československu v roce 1950 samozřejmě nedošlo k ukončení činnosti řádu ve světě.

V současné době žije a pracuje na celém světě cca 2000 členů řádu piaristů. Jsou to kněží, světoobecní bratři, bohoslovci a novici. Přesobují v Evropě, Jižní a severní Americe, Africe a Asii. Celý řád je rozdělený na 28 provincií, víceprovincií a vikariátů, které zahrnují 35 států. Nejstarší je italská provincie, nejmladší jsou víceprovincie kamerunská a filipínská i japonská. Spravují 218 domů a přesobují jako vedoucí škol na základních školách, gymnáziích a výchovných střediscích. Duchovní semináře, kde se mladí piaristé připravují na svoji službu, jsou po celém světě. Semináře s největším počtem piaristů bohoslovců se nacházejí v indickém Bangalore, filipínském Cebu a v polském Krakově. Největší počet kandidátů je registrováno v Jižní Americe, v Asii a z evropských států v Polsku. Ve střední Evropě je řád aktivní v Rakousku, Polsku, Maďarsku a na Slovensku (dle sdělení P. Karpinského, únor 2016).

Zprostředkovaně se mi podařilo navázat kontakt s rakouskými piaristy, k jejich současnému přesobování jsem se dozvěděla následující: do roku 2015 byl rektorem pater Pius Platz, nyní je rektorem pater P. Mag. Mirosław Baranski. Zřizovatelem škol je řád piaristů. Školy, které provozuje, jsou soukromé. V Rakousku piaristé obhospodávají 4 farnosti, dvě ve Vídni a dále po jedné v Kremsu a Hornu. Přesobují jen na základních a mateřských školách. Jejich motto je: Učit se a smát se a žít (lernen und lachen und leben). I dnešním jejich cílem je umožnit vzdělání pro všechny, a zejména i bohatě dít. V rámci mimoškolní činnosti existuje velká skupina ministrantů s různými aktivitami, v letošním roce pořádali diákyňský maňkarní ples. Na výuce se patres nepodílejí, ale pokud chtějí adepti vstoupit do řádu, musí mít pedagogické vzdělání. Mateřskou školou ve Vídni - Maria Treu a sv. Theklu navštěvuje 120 dětí a základní škole 350 žáků. Ve Vídni Maria Treu je 6 patres, sv. Thekla 3, Krems 1

a do Hornu mají v nejbližší době přijít 2 patres (informace zprostředkoval Bc. Vladimír Stejskal v lednu 2016).

V Polsku působí piaristé v Boleslavci, Elblagu, Lovi i, Katovicích, Krakov , Poznani a Varšavě . V Poznani je editel školy piarista, který učí dějepis. Na jiných školách učí piaristé matematiku, dějepis, náboženství a dělají tělesnou výchovu. Podle sdělení O. Roberta Karbarczyka ze strážnické farnosti je v Polsku jiný systém školství. Po šestiletém končí žáci základní vzdělání a volně si vybírají povinné předměty na gymnáziu. Po těchto letech je ukončeno studium zkouškami. Každý musí ukončit gymnázium. Potom pokračuje další vzdělání, lze volit ústavní obor nebo jít dál studovat. V Polsku nyní působí 6 základních škol, k nim podle jejich školského systému přináležejí 6 gymnázií, které však mají charakter vyššího stupně základní školy. Dále pak 3 lycea, která mají charakter národních gymnázií, 2 střední odborné školy a 2 mateřské školy (únor 2016).

Na Slovensku působí řád piaristů na školách zařízeních v Nitra, Prievidzi a Trenčín , kde provozují 3 gymnázia, 2 základní školy a 1 mateřskou školu. Dále v Nitra působí Sdružení dětí a mládeže Kalazans, které se zabývá mimoškolní činností (<http://www.piaristi.sk> o 16. 3. 2016).

V Maarsku řád působí ve Vacu, Gödu, Budapešti, Szegedu, Nagykaniszi, Kecksmétu, Mosonmagyaróvaru a spravuje 1 základní školu, 7 gymnázií a 1 teologickou universitu (www.piaristfathers.org o 15. 3. 2016). Je tedy možné shrnout, že tam, kde piaristé provozují školská zařízení, tam není pochyb o zachování tradic.

V českých zemích byla cesta k obnovení řádu následující. V roce 1994 na pozvání strážnického rodáka olomouckého arcibiskupa Jana Graubnera se piaristé znovu vrátili do Strážnice a pokusili se navázat na svou činnost, byla násilně přetržena a vyvíjela se následovně . V roce 1949 připadly obě farnosti pod státní dozor a v 1950 zanikla i piaristická kolej. Budova koleje byla adaptována a dnes v ní sídlí domov pro seniory, knihovna byla odvezena do Olomouce, pozemky převzalo jednotné zemědělské družstvo. Po zrušení řádu byl kostel bez majitele, i když vnitřní vybavení patřilo nadále piaristům. Dne 25. srpna 1994 přišli do Strážnice dva piaristiští kněží o František Šelovský a Jiří Kovář . Od roku 1996 působí ve Strážnici členové polské provincie řádu piaristů . Malá piaristická komunita ve Strážnici pokračuje v bohaté činnosti a navazuje na tradici. Pracuje společně s mladými i starými lidmi. Jak uvádí Otec Lukáš – pomáhá jim společně poznávat Boha i svět, pomá-

há jim nacházet smysl života, a totéž dělají jejich spolubratři i po celém světě ve farnostech, školách i misijních stanicích.

(<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213629490-zasveceni/210562213000001-piariste> - 22. 2. 2016)

Piaristickou provincií tvoří 3 otcové - P. ThLic. Lukasz Karpinsky SP o administrátor farnosti Strážnice, představený strážnické komunity, P. Mgr. Jacek Nowakowski SP o kaplan farnosti Strážnice, administrátor farnosti Radějov a P. Mgr. Robert Kalbarczyk SP - kaplan farnosti Strážnice. Všichni tři vykonávají kněžské povinnosti v rámci farnosti. V souladu s předepsaným tvrdým slibem se vnují mládeži, vykonávají náboženství na obou základních školách a na gymnáziu, vnují se mimoškolní činnosti, například organizují bratrstva.

Nejvyšším kolektivním orgánem piaristů je Generální kapitula. Je to shromáždění provinciálů a zvolených piaristů o delegátů ze všech světadílů, kde žijí a pracují piaristé. Je svolávána každých šest let. V červenci 2009 se v rodině Jana Kalasanského Peralta de la Sal konala 46. Generální kapitula. Jedním z úkolů byla volba nového vedení. Jako nejvyšší představený piaristů byl zvolen P. ThLic. Pedro Aguado SP, dosavadní provinciál španělské provincie Aragonsko a Baskicko. Zároveň byli zvoleni noví generální asistenti a také piaristé, kteří budou pracovat v Generální kurii piaristů v Římě. V závěrečných dokumentech kapitula upřesnila hlavní směry práce generála řádu a jeho asistentů, a také hlavní zaměření piaristů po celém světě. Jsou to revitalizace a rozvoj řádu, život v komunitě, evangelizace dětí a mládeže, pastorační povolání, obnova základní duchovní formace, spolupráce piaristů s laiky.

(<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213629490-zasveceni/210562213000001-piariste> - 22. 2. 2016)

V červnu 2015 se konala 47. Generální kapitula v maarském Esztergomu (Ostihom). I zde proběhly volby do nejvyšších funkcí řádu, vedení zůstalo prakticky nezměněno. Rovněž se zaměřili nadále směřováním řádu a potvrzovali podstatu svého poslání. Hlavním výstupem z této kapituly bylo potvrzení, že v životě, že vše je možné dosáhnout trvalou prací a často s velmi skromnými prostředky

(<http://www.cirkev.cz/archiv/090728-generalni-kapitula-radu-piaristu> - 22. 2. 2016).

K otázce směřování řádu v české republice jsem požádala o stanovisko pana faráře Karpinského, který mi řekl, že kromě činnosti, kterou jsem výše popsal, vyvíjejí také ak-

tivity k navrácení piaristického majetku. Na základě zákona č. 338/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů církevních ústavů a kongregací a arcibiskupství olomouckého, ufl byla piaristická škola v eskomoravské provincii vydána koleji v Litomyšli, kde dnes sídlí Fakulta restaurování Pardubické univerzity, dále pak i pozemky v okolí Prahy, ale v současné době usilují o vydání i jiného nemovitého majetku, zejména budovy gymnázia v Mikulově a budovy koleje ve Stráfnici, kde je v současné době umístěn domov pro seniory.

3.2 Zachovávání piaristických tradic

Slovo tradice pochází původem z latiny ze slov *traditio* nebo *tradere*, která vznikla spojením slov *trans* (přes) a *dare* (dávat). V příkladu toto složením znamená předávat, dnes obvykle v oblasti mezigeneračního předávání celku poznání, schopností, zvyků, mravů v rámci kultury nebo skupiny. Tradice je podle slovníku cizích slov *šouhrn zvyků a zvyklostí nebo také generační dictví* (Rejman, 1966, s. 550).

Podle Psychologického slovníku tradice je *šjakýkoli společný zvyk, víra, procházející generacemi; mluví se o institucích, technologii apod., například o kovárenské cvičkové pracovní obleku, o zvyku* (Hartl a Hartlová, 2002, s. 624). Tradice je z tohoto pohledu kulturním dictvím, které se předává z generace na generaci. Do tradic mluvíme za aditum, rituály, morální pravidla a třeba také recepty na přípravu jídel. K pojmu tradice se vedle těchto vysoce kulturních obsahů patří i do současné platné zvyklosti, to, co je běžné a obvyklé (Hartl a Hartlová, 2002).

Obsah pojmu tradice se mění v závislosti na skupině, která tento pojem používá a dostává tak jemné odchylky od původní definice. Například v české terminologii má slovo tradice význam především v předávání katolických hodnot a ideálů, víry, výkladu Písma. Tradice jsou generační dictví, je to souhrn zvyků a zvyklostí předávaných z generace na generaci. Označují předávání poznání, schopností, zvyků nebo mravů v rámci kultury nebo skupiny. Mottnerová (2008) podle obsahu pojmu tradice rozlišuje to, co se předává (zvyklosti, konvence, obyčejy, rituály) a proces předávání. Dále příkladem uvedu aktivity, které korespondují s výše uvedenými definicemi a hlásí se k piaristickým tradicím.

Ufl v roce 1981 vydalo Gymnázium Mikulov Almanach k čtyřicátému výročí založení gymnázia (1631–1981), který připravil odborník na dějiny piaristů PhDr. Metoděj Zemek, CSc. V odborné části pojednává o historii piaristů v Mikulově.

V roce 1994 byl vydán sborník příspěvků z odborného semináře, v novaného Františku Martinu Pelclovi, který byl mimo jiné předán k 260. výročí narození F. M. Pelcla a 280. výročí založení piaristického gymnázia v Rychnově nad Kněžnou.

V roce 2002 se konala výstava a odborný seminář k 250. výročí příchodu piaristů do Prahy. Výstava se konala v Klementinu a odborný seminář v aule Vyšší odborné školy a střední průmyslové školy elektrotechnické Františka Křižíka, kde bývala knihovna pražských piaristických škol. *Podle slov ústřední akcí byl seminář důležitou vzpomínkou na příchod otců piaristů do našeho hlavního města* (Bartůšek, 2003, s. 69). Ze semináře byl vydán sborník odborných příspěvků.

Piaristé v Praze sídlili v několika objektech, kolej sídlila v Panské ulici. V roce 1923 prodali piaristé budovu kolejové akciové tiskárny s tím, že první patro bude sloužit řádu po dobu jeho trvání. Tam se nacházela i slavná knihovna. V roce 1926 z ní odevzdal provinciál P. Jindřich Gregor pozůstalost po Gelasiu Dobnerovi a knihy ze zrušené kolejy v Moravské Třebové do knihovny Národního muzea. V roce 1923 bylo přeneseno sídlo provinciála do Brandýsa nad Labem. V budově dnes sídlí Vyšší odborná škola a střední průmyslová škola elektrotechnické Františka Křižíka, zachoval se tam však prostor bývalé knihovny s nástropními malbami, portálem a zbytky zařízení (Buben, 2008).

Obrázek . 8

Prostory knihovny piaristů na Vyšší odborné škole a střední průmyslové škole elektrotechnické Františka Křižíka, Na Píškopce 16, Praha (<http://www.vosaspsekrizik.cz/cs/o-nas/fotogalerie/ucebny.ep/> 16. 3. 2016)

V září a říjnu 2008 se konaly oslavy 350. výročí uvedení piaristů do Slaného. Oslavy byly zahájeny výstavou *Špiaristé ve Slaném*, následně byla odhalena pamětní deska na budově bývalé kaple piaristů u dnes Vlastivědné muzeum Slaný. K dalším patřila mše svatá, kterou celebroid arcibiskup pražský Miloslav kardinál Vlk a slavnostní koncert s pokřtěným CD s hudbou slánských piaristů, vydaného právě k 350. výročí příchodu piaristů do Slaného. Dále se uskutečnily Slánské rozhovory, ze kterých vzešel sborník *Příchod piaristů do Slaného*, zabývající se přímými a nepřímými ději.

(<http://www.apha.cz/kardinal-vlk-na-oslavach-350-vyroci-prichodu-piaristu> 25. 2. 2016)

V Mikulově se od dubna do října 2011 konala k 380. výročí příchodu piaristů do Mikulova výstava *Špiaristické koly v Mikulově a jejich vliv na dějiny renesančních a barokních přístrojů z matematického kabinetu gymnázia*. Zátitu nad výstavou předložil P. Pedro Aguado, generální představený řádu piaristů (rmm-cz/zprava/zprava2011/pdf 3. 3. 2016). V téže době vydalo gymnázium Almanach k 380. výročí svého založení, ve kterém navazuje na Almanach k 370. výročí, vydaný v roce 2001. Oba almanachy připomínají příchod piaristů do Mikulova a historii koly, která do dnešních dnů sídlí v bývalé budově koleje.

V červenci 2012 se ve Strážnici uskutečnilo 150. setkání piaristické mládeže z Polska, Maarska a Itálie, které vyvrcholilo kulturním programem, který si sami účastníci připravili.

(<http://www.straznice-mesto.cz/podekovani-mestu-straznice/d-5129/p1=68> - 1. 3. 2016)

V roce 2012 byla dokončena rekonstrukce bývalé koleje v Příboře, která trvala od 90. let minulého století. Dnes v ní sídlí Muzeum Novojičínska, Městská knihovna a Základní umělecká škola. V říjnu 2015 došlo ke slavnostnímu otevření piaristických zahrad (<http://www.pribor.eu/obcan/fotogalerie/rok-2015/> - 14. 2. 2015).

Ve dnech 2. a 3. června 2013 si ve Strážnici připomněli 380. výročí příchodu piaristů do města. Dvoudenních oslav se zúčastnil nejen generál řádu P. Pedro Aguado i další piaristé z celé Evropy. Oslavy byly provázeny bohatým kulturním programem, zejména hudebními produkcemi skladeb piaristů (dle osobního sdělení P. Lukáše Karpinského 8. 3. 2016).

V říjnu 2014 proběhly dvoudenní oslavy 300 let založení gymnázia F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou. Konaly se přednášky, besedy a také doprovodná výstava ze života gymnázia.

Aktuálně v současné době probíhá do 8. 5. 2016 výstava v Regionálním muzeu v Litomyšli, v nově astronomické tradici v Pardubickém kraji. Putovní výstava vznikla ve spolupráci Národního technického muzea v Praze a Regionálního muzea v Litomyšli. První část výstavy připomíná nejstarší výzkumy nebeských jevů, které prováděli v 17. a 18. století litomyšští piaristé. Z více vědců, zabývajících se astronomií, se připomíná jméno Anastázus Langr, který vedl kolej poátkem 18. století a sestavil tabulku pro určení pohybu planet ve vesmíru. Mezi nejvýraznější představitelé litomyšských piaristů patří Florus Stašek (1782–1862), který byl v letech 1817–1856 rektorem litomyšské piaristické koleje a na filozofickém ústavu vyučoval fyziku. Zajímal se o nové vynálezy, například o fotografii. Z jeho pozůstatků se dochoval vůbec nejstarší fotoaparát v českých zemích. Florus Stašek ale publikoval v něm i několik pojednání s astronomickou tematikou. Přílohu tvoří fotografie Pošta v Litomyšli, 1840, nejstarší česká dochovaná fotografie.

Pravidelně se konají semináře a symposia k historickým tématům, ve kterých se připomíná historie piaristů. Povětšinou jsou z nich vydávány sborníky. Při zpracování této práce jsem z nich některých vycházela, proto jífl nebudu další výčet uvádět.

K dalšímu pokusu zachování piaristických tradic došlo v Lipníku nad Bečvou, kdy v roce 2005 bylo založeno občanské sdružení špiaristická kolej v Lipníku. Bylo zaměřeno na rekonstrukci, obnovu a využití kulturní památky piaristické koleje, včetně přilehlé zahrady, ale jeho hlavním a jediným cílem bylo tuto památku zachránit. Toto sdružení však v roce 2012 zaniklo, i když se v rámci jeho aktivity podařilo upravit zpustlou zahradu. Důvodem bylo, že se *šnepodařilo pro záchranu památky nadchnout ani kraj ani město* (Prerovský deník. cz, 23. 2. 2012

http://prerovsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=piaristicky_klaster_09 - 1. 3. 2016).

V současné době lze vysledovat příslušnost se piaristickým tradicím v Lipníku nad Bečvou pouze po předání mší jedenkrát týdně v piaristickém kostele sv. Františka Serafinského.

Dokladem toho, že se odborníci zabývají věcností řádu a jeho historií, případně pro něj pracují jako neplacení řádu, je institut věstného členství řádu. Z osobní korespondence s PhDr. Bartoškem jsem se dozvěděla, že generál řádu ocenil práci 4 odborníků – nejen řádu v České republice, za jejich zapojení na poli informací k historii i současnosti řádu nebo za poskytování právních služeb řádu.

Oceněnými odborníky byli:

PhDr. Václav Bartošek

JUDr. Jan Kopačka

PhDr. Josef Svátek

Ing. Dalibor Týs

V příloze 1 je přiložena jmenovací listina estného lena řádu PhDr. Václava Bartoška z roku 2004.

3.3 Významní piarističtí pedagogové

Na piaristických školách působila v průběhu let celá řada významných pedagogů, teologů, filozofů, matematiků, dějepisců, právníků, fyziků a hudebních skladatelů, kteří dosáhli pocty a uznání. Dosáhli také vysokoškolských učitelských postavení, řád měl v dědě a profesory z oboru botaniky, zoologie, meteorologie, měl také, zejména v 19. století, odborníky, kteří se zabývali hospodářskou ekonomikou, v lesnictvím, ovocnářstvím, dalšími byli lečnické domácí i zahraniční v dědeckých společnostech (Sborník, 1994). Přikladem uvádím:

Velmi zajímavou osobností, která spojila prakticky celý svůj život s piaristy, byl téměř zapomenutý P. Bonifác Buzek.

Bonifác Buzek (1788 – 1839) – univerzitní profesor, spisovatel, filozof se narodil v Příboře v řemeslnické rodině Týmona a Josefy Buzkových jako Hynek Alois. Po studiích na příbořském gymnáziu gymnáziu vstoupil roku 1805 mezi novice piaristického řádu v Lipníku nad Bečvou, kde přijal řeholní jméno Bonifácus. Mezi lety 1807-1808 působil jako profesor latiny a řečtiny ve Slaném, 1808 - 1809 v Mostě, kde složil řeholní sliby. Poté učil latinu v Ostrově. Roku 1811 byl vysvěcen na kněze. V roce 1812 byl povolán na proslulé vídeňské Theresianum, což byl státní-řeholní ústav, vyhledávaný zejména řeholnickou mládeží, který měli piaristé v té době pod svou správou. Buzek zde učil klasické jazyky a dějepis, zároveň se sám v noval studiu filosofie na vídeňské univerzitě. Roku 1820 se stal profesorem filosofie na filosofickém ústavu, který existoval při akademii. Pro své svobodomyšlné názory byl roku 1822 přeložen na filozofický ústav do Litomyšle. Byl to sice negativní zásah do jeho kariéry, ale z hlediska jeho pedagogického působení vrcholným obdobím jeho působení. Buzek se stal nejen mezi studenty, ale i ostatními obyvateli velmi oblíbený. Získal tam takový ohlas, jako učitel na řádném místě svého působení. Nebál se říci více, než co obsahovaly učebnice, hledal odpovědi na otázky, o kterých se ze strachu mlčet

lo. *š Jeho filozofie byla humanitní. Láska lov ka k lov ku mu byla poslední, nejd stojn j-
-í cíl v-eho lidského se vzd lávání, p emý-lení, uv dom ní. Nikoli v-ak láska jen jako cit,
i láska jako základ lidského z ízení. Hlásá proto i politickou, sociální a národní svobodu
každého jedince i celk , t íd a národ . I vlastenectví má proto u n ho tento mravní základ.
Ale p sobil, zapaloval i osobn , svou šmilostnou osobností. Cosi krásného, teplého, p í-
mo svatého z n ho vyza ovalo a to p sobilo snad je-t více. Zejména v-ak zápaln ji. Jeho
poslucha i jsou mu proto oddáni bezmezn . Jsou dokonalí u edníci mistrovi. A nikoli po-
kud sed li v lavicích pod jeho katedrou. Do celého fívota si odná-ějí tento dojem a jsou
svému mistru v rni do smrti* (Nejedlý, 1934, s. LXXXV). Buzek bojoval za svobodu,
nebál se kárat zlo ády a pokrytectví své doby. Odmítal nevolnictví a otroctví. Zastával ná-
zor, fle -lechticem je lov k -lechtný, nikoli ten, kdo se narodil v rodin feudála (Trapl,
1959). Mezi jeho fláky v Litomy-li byli Franti-ek Matou- ó n kdy téfl Ladimír ó Klácel
(1808 ó 1882) eský básník, noviná a filosof, zastánce eskomoravské jednoty, Alois Voj-
t ch Těmbera známý pod pseudonymem Mudromil Mýtský (1807 ó 1882) jazykov dec a
literární historik, p ekladatel, profesor e-tiny a eské literatury na Stavovské akademii a
Univerzit v Olomouci a Vídni, Franti-ek Brauner (1810 ó 1880) eský právník a liberální
politik, Emanule Müller (1808 1832) bojovník za svobodu Polska (Nejedlý, 1934) i Josef
Arno-t Bergman (1798 ó 1877) ú astník války Jihu proti Severu, ochránce utla ovaných
amerických otrok a Indián . V roce 1827 vystoupil z katolické církve a stal se evangeli-
kem, pozd ji ode-el do Ameriky a stal se evangelickým kazatelem. Zmi uje jej Alois Jirá-
sek v románu U nás (Trapl, 1959).

Pro své názory musel v-ak Buzek opustit i Litomy-l, 1826 byl p elofen do rodného P í-
bora pak do piaristické koleje do Krom ífle a 1832 do Stráflnice, kde vykonával funkci
rektora koleje, prefekta piaristických -kol i ve funkci fará e. V roce 1836 ode-el ze Stráfl-
nice do Mikulova. V Mikulov se v-ak u n j projevílo podlomené zdraví a rozvinula se
du-evní choroba, pravd podobn hluboké deprese. Jeho flák Těmbera ji charakterizuje, fle
trpí stihomamem *š neukojitelným strachem p ed oukladnými soky a vyzv da i* (Trapl,
1959, s. 65).

fíivotní pou Bonifáce Buzka byla ukon ena v roce 1839. Jeho choroba propukla napl-
no, byl zbaven ve-kerých funkcí v koleji a ode-el na lé ení do Valtic. Odtud ode-el do Br-
na, kde v nemocnici u Milosrdných brat í zem el.

Dal-ím významnou osobností z ad piaristických pedagog byl **Kasián Halaška** (1780
ó 1847) ó matematik, fyzik a astronom. Studoval ve Staré Vod , Krom íffi, Stráflnici

i v Mikulov . Svou kariéru začal v letech 1801 až 1803 jako učitel matematiky a fyziky na středních školách ve Strážnici, Mikulov a Kroměříži. V roce 1804 byl jmenován asistentem na Teresianu ve Vídni a stal se prefektem této školy. Studium fyziky zakončil v roce 1807 získáním titulu doktora filozofie a poté se vrátil zpět na Moravu jako učitel fyziky a matematiky na piaristických školách v Mikulov a v Brně . V Brně si také nechal postavit malou astronomickou observatoř, kterou opatřil potřebnými přístroji. V letech 1814 až 1832 působil v Praze jako profesor fyziky na univerzitě a pro akademický rok 1832 byl zvolen jejím rektorem. Rovněž v roce 1832 byl jmenován vládním radou, členem vládní komise pro vysoké školství, a z tohoto titulu působil v různých filosofické ústavy, technické školy, námořní školy, hornické školy a lesnické akademie v celé monarchii. Zlepšil výuku fyziky v školách monarchie, inicioval a podporoval vznik kabinetu fyziky ve školách a kladl důraz na provádění fyzikálních experimentů ve školách. V roce 1823 se stal členem Královské české společnosti nauk. V letech 1833-1834 se stal rektorem vídeňské univerzity. V roce 1844 byl jmenován radním na císařském dvoře a v roce 1838 se stal probostem kapituly ve Staré Boleslavi a zemským prelátem v Olomouci. Piaristické koleji odkázal astronomické přístroje, které jsou vystaveny na zámku v Mikulov . Hala-ka je charakterizován svými sousošnými jako jasná osobnost neobvyklého vědomí a diplomatických schopností. Jeho velkým přínosem byl fyziolog svého jména Jan Evangelista Purkyně . I když byla hlavní náplní jeho práce výuka fyziky, jeho publikace v oborech experimentální fyziky, optiky, termodynamiky, elektřiny a magnetismu nepředstavily standardní úroveň kurzu na vysoké škole. Na druhé straně jeho astronomické práce ukazují vynikající schopnosti při výpočtech a detailní znalosti jeho současné astronomické literatury a invenci při zlepšování výpočtních metod. Za dílo *Základní poznatky o zatmění slunce při oběhu měsíce* obdržel Dánskou záslužnou medaili. Je autorem desítek odborných přírodovědných, matematických i astronomických knih, z jeho učebnice *Příručka přírodovědy* se učili studenti ještě počátkem 20. století. Jeho práce z astronomie, mechaniky, optiky, elektřiny, magnetismu a termiky byly v jeho době v této oblasti jedinými vdeckými pracemi (Bombera, Hanzlík, Svátek, Zuber, 2001).

Ignác Florus Stašek (1782 až 1862) byl matematik, astronom, vynálezce fotografie a doktor filozofie nejprve působil v letech 1809 až 1811 jako profesor matematiky a fyziky v Mikulov později jako rektor piaristické koleje v Litomyšli. Byl konstruktérem přístrojů fyzikálních přístrojů, je autorem nejstarší české dochované fotografie (Nejedlý, 1934).

Jan Antonín Brosmann (1785 ó 1786) ó p edstavitel ádové hudby, prefekt a filozof v Mikulov (Bombera, Hanzlík, Svátek, Zuber, 2001).

Václav Kalous (1715 ó 1786) byl nejprve u ítelem a varhaníkem ve Stráfnici, v roce 1745 se stal editelem k ru sv. Jana K titele v Mikulov . Byl u ítelem skladatele Franti-ka Xavera Brixiho (Bombera, Hanzlík, Svátek, Zuber, 2001).

Dominik František Kinský (1777 ó 1848) ó p sobil v klá-terech v Krom ífi a Mikulov . P átelil se s Josefem Dobrovským a Josefu Jungmannovi pomáhal p í sestavování Slovníku. Ovlivnil vztah J. E. Purkyn k literatu e, zejména k Schillerovi (Almanach k 380. vý-ro í zalofení Gymnázia Mikulov, 2011).

Oktavius Šofka ó astronom. Na gymnázium p edná-el fyziku a matematiku. Z ídil si malou hv zdárnu, kde vedle astronomických pozorování provád í meteorologické výzkumy. Sestavoval týdenní p edpov di po así a vyv -oval je v kolejní jídeln . Tyto p ehledy jsou dodnes zachovány (Almanach k 380. vý-ro í zalofení Gymnázia Mikulov, 2011).

Antonín Vlček, nar. 1804 profesor Theresiana ve Vídni, vychovatel císa e Franti-ka Josefa I. (Musilová, <http://info.mesto-lipnik.cz/cz/infocentrum/uvod/die-oiaristen-in-lipnik-nad-becvou> - 22. 2. 2016).

Mansuet Šebesta (1804 ó 1884) ó dlouholetý rektor koleje v Lipníku nad Be vou. V dob , kdy si odbýval noviciát v Litomy-í a studoval filozofii, byl u ítelem Bed icha Smetany (Nejedlý, 1934).

Gelasius Dobner (1719 ó 1790) ó zakladatel moderní eské historiografie. Byl prvním vydavatelem kroniky Václava Hájka z Libo an (Nejedlý, 1934).

Mikuláš Adaukt Voigt (1733 ó 1787) - je považován za zakladatele moderní numismatiky (Zemek, 1987).

Alois Jirásek (1851 ó 1930) ó prozaik, dramatik, politik, autor ady historických román . Od roku 1874 p sobil jako sv tský profesor na gymnázium v Litomy-í, kde vyu oval e-tinu, d jepis a zem pis. Od roku 1990 nese gymnázium jeho jméno. Od roku 1876 vyu oval na gymnázium také Josef Novák, jehoí manželkou byla spisovatelka Teréza Nováková. (<http://www.glit.cz/dejiny-skoly.html>. ó 19. 2. 2016).

3.4 Významní studenti piaristických škol

V této kapitole uvedu osobnosti, které byli studenty piaristických škol. Podrobněji se budu v novat dv ma osobnostem, o jejichfl významu není pochyb, tím v–ak nechci sniflovat význam i ostatních student i absolvent piaristických škol.

Jan Evangelista Purkyně (1787 ó 1869) ó významný eský léka , fyziolog, p írodov dec, filozof, politik, pedagog, p ekladatel, badatel a národní buditel. Studoval v Mikulov od svých 11 do 17 let, to je od roku 1798 do roku 1804. Pocházel z dob e situované rodiny, jeho otec byl ve slufbách kníflete Jana Josefa Dietrichsteina na libochovickém panství. Po náhlém úmrtí otce se rodina ocitla bez prost edk . Jana i jeho bratra Josefa se poda ilo umístit jako choralisty v kníflecím seminá i v Mikulov . Pro úplnost uvádím, fle i mikulovské panství náleželo knífleti Dietrichsteinovi. Piaristé p ijímali chudé a nadané chlapce jako zp váky do svých chrámových sbor , vychovávali je ve svých školách a zdarma je flivili. Purkyně o tom pí-e: *šOd strany pana vrchního dopisováním a doporu ováním vymofleno mi místo v Mikulov v kníflecím seminá i u piarist , kde jsem m l gymnásium studovati, zastáváje spolu slufby zp váka v chrámu piaristickém. K tomuto v–ak bylo t eba zvlá–tní zkou–ky, která se m la odbývati ve Slaném u piarist . V Budyni byl kanclé ským pan Sluní ko, rodi ze Slaného. Ten se tam chystal na náv–t vu k rodi m a vzal mne s sebou. Je–t p ed polednem dovedl mne pan Sluní ko k panu rektorovi, jeho fl jméno jsem ani nepoznal. P edloflili mi jakousi m–i, po udání tónu na houslích musel jsem benedictus prima vista zpívati, cofl se mi jakfl tak poda ilo, a bylo po zkou–ce. Následek toho byl, fle jsem byl do seminá e mikulovského p ijat co skute ný chórlista. Já do piaristického, bratr do kolegiálního seminá e co chóristé dáni, p i emfl jsme gymnásium studovati mohli.š* (Zemek, 1981, s. 25) Tuto citaci uvádím jako doklad o tom, fle zájemci o studia byli skute n p odrobování p ijímací zkou–ce.

Jan Evangelista v Mikulov nav–t voval od roku 1798 do roku 1800 trojt ídku a v letech 1800 afl 1804 gymnázium. Nenav–t voval v–ak celou trojt ídku, ale v letním semestru p e–el hned do II. t ídy. Proto fle p i–el z eského do n meckého prost edí, nem l valnou znalost n m iny. Vynikal v–ak znalostí latiny, k emu fl uvádí: *šKdy fl jsem p i–el do N mec ó do Mikulova, do druhé triviálky, tehdá fl zvaný skribendy, byla to jediná zásluha, která mne ó pouhému echá kovi ó dodala jakousi p ednost p ed druhými N mci a mne vystav –la za vzor, fle jsem um l hbit íst v latin .š* (Zemek, 1981, s. 25) Citace dokládá, jak velký význam m la znalost latiny.

Co se týká dobrodiní v podobě poskytování stravy studentům, bylo to jistě obdivu hodné, avšak podle svědectví Purkyně vnučkou Růženu Pokornou Purkyňovou to pravděpodobně nebylo tak jednoduché: *šD dou-ek vypráví o matce, jak bídla sná-el v Mikulovské patnou stravu, zvlá-ť omastky, l j a ho ké máslo. V Mikulovské váfn stonal a objevily se dokonce zárodky tuberkulózy, které ani v letech jino-ských nezanikly* (Zemek, 1981, s. 26).

Jan Evangelista Purkyně se během pobytu v Mikulově nezaměřoval pouze na studium knih s humanitním zaměřením, ale projevil se u něj kladný vztah k přírodě a k exaktním vědám, zvlá-ť fyziky v rámci výuky filozofických věd. Mnozí učitelé dovedli ve svých třídách vzbudit i hlubší zájem nejen o vědy a literaturu, ale i o pedagogiku. Seznámil se s díly nejen Komenského, ale i řádového biografy Jaroslava Schallera. Jak touha po vzdělání, tak i láska k pedagogice ovlivnilo jeho rozhodnutí stát se piaristou.

Jako budoucí novic strávil zkušební dobu v Lipníku nad Bečvou, pak pobýval na koleji ve Staré Vodě u Libavé, pobožné koleje pro výchovu piaristických novic.

Následně ušl jako učitel nižších gymnaziálních tříd pů pů-el do Strážnice. Hodně se vnovoval studiem přírodních věd, protož v roce 1805 vstoupil v platnost nový studijní řád, který na všech gymnáziích stanovil rozdělení výuky o přírodovědu. K jeho povinnostem, jako učitele řádu, patřila i výuka katechismu. Vykonával ji o nedělích a ve svátcích v kostele.

Ve školním roce 1806/07 nastoupil klerik Silverius Purkyně ke studiu filozofie do piaristické koleje v Litomyšli, součástí u toho využíval i v první třídě na normální škole. V koleji byla bohatá knihovna, která patřila mezi nejvíce piaristické knihovny v české provincii, matematicko fyzikálně-chemický kabinet a zahrada. Studium knih s přírodovědeckou tematikou a poznávání přírodních zákonitostí ovlivnilo další směřování mladého klerika tak, že se rozhodl piaristický řád v srpnu 1807 opustit (Bartůšek, 1987 in XVII. Mikulovské sympozium Jan Evangelista Purkyně a jeho doba). Jako důvod svého vystoupení z řádu uvedl touhu po vědeckém poznání a jak poznamenává Milan Skřivánek v příspěvku K myšlenkovým proudům na litomyšlském filozofickém ústavu v době studií Jana Evangelisty Purkyně (in XVII. Mikulovské sympozium, 1988, s. 212) *štedy stejný motiv, jaký ho zavedl do řádu.* Pů půdal je-ť n kolik dalších podrobností, jako obavu, že by jej mohl postihnout osud *šstárnoucích mých kolegů klá-terních, namáháním školským záhy vysílených* pů půklad spolukleriků a to, že poznal novou literaturu, Fichteho filozofii i skutečnost, že se v něm začal probouzet zájem o přírodovědu. Autor příspěvku také uvádí, že: *šGymnaziální studia a tříletý pobyt v řádu asi nepatřily k nej-astnějším údobím Purkyňovy*

va fřivota, rozhodn si v-ak z t chto studiř odnesl dobrř základy svřch vynikajřících jazykových znalostí. Takř pedagogické zájmy byly nejspř-e poznamenány zku-enostmi, které získal u piarist ō.

Tomáš Garrigue Masaryk (1850 ō 1937) - první eskoslovenský prezident, flurnalista, filozof, sociolog a pedagog. Je bezesporu velkou ctř pro piaristické -kolství, ře Tomáš Garrigue Masaryk nav-t voval práv jejich -koly. Po ukon enř obecnř -koly v ějkovicřch nastoupil v roce 1861 jedenáctiletř Tomáš na niřř reálku do Hustope ř. Třkolu vybrala jeho matka, která z Hustope ř pocházela a v Hustope řch bydlela její sestra Veronika, v Hustope řch vlastnil tiskárnu jeho bratr Ludvřk Masaryk. V prvnřm ro nřku v prvnřm pololetř byl Masaryk z 28 řlák v prosp chu tvrtř nejlep-ř, ve druhřm pololetř z 27 řlák byl druhř nejlep-ř. Masaryk nebyl mezi m -anskřmi synky ze zámofřných rodin pro sv j p vod oblřbenř. Vyhřbal se spoluřlák m a oni se vyhřbali jemu. Lřta studia na hustope -ské reálce v-ak m la vliv na formovánř jeho odporu k antisemitismu. Byl zde jeho spoluřlákem řid Samuel Kollek z Dambo ic, který byl pro sv j p vod p ehlřřenř. P ilnul proto ke stejn odstrkovanřmu Masarykovi. Takto vzpomřnal na svř studia v Hustope řch: *ř V reálce, pon vadřl byla e n meckř, musel jsem se skoro v-emu nau it z pam ti, cofl ostatn pro moji pam , jakofl i pro vřcvik v mluvenř, nebylo bez blahodárnřho ř inku. Po celou dobu jsem se s nikřm nesblřřoval, zachoval jsem se tak p ed mravnř řhonou, které propadli mnozř moji spoluřlaci. Ta fyziognomie (nev deckř nauka, podle nřř lze podle vzhledu, zvlř-t obli eje lov ka rozpoznat jeho povahu a vlohy) byla jedinou moř zřbavou v cizin ō bez lřskyō (Jan-ta, s. 14). Pro dopln řnř uvřdřm, ře v dob studia Masaryka v Hustope řch p sobil P. Celestřm Janř ek, strřc hudebnřho skladatele Leo-e Janř ka. Byl znřm svřmi svobodomyslnřmi nřzory, které nebyly p řli-tolerovřny nad řzenřmi. Zd -vod oval to třm, ře je velkřm p řtelem hudby. Po ukon enř hustope -ské reálky se ve svřch 14 letech v roce 1864 stal privatistou primy strřřnickřho gymnřzia. I privatistř se museli podrobit p ed nřstupem na gymnřzium p řjřmacřm zkou-křm a pravideln se ř astnili semestrřlnřch zkou-ek. Do Strřřnice dojřřd l ke zkou-křm z ějkovic. Zřv re nř zkou-ky slořřil s vyznamenřnřm. Po prřzdninřch nastoupil Masaryk na n meckř gymnřzium do Brna (K řřl, 1930).*

Josef Jungmann (1773 ō 1847) ō vřznamnř eskř buditel, jazykov dec, p ekladatel, břsnřk, u řitel byl řlákem na berounskř piaristické -kole v letech 1784 ō 1788. K piarist m p ři-el ve v ku 11 let z hudlickř triviřlnř -koly. Pro dal-ř studia si pot eboval osvojit latinu

a n m inu. Třkolu nav-t voval 4 roky, následn p e-el na piaristické gymnázium v Praze, kde studoval do roku 1792 (Beroun, 191).

Jan Jakub Ryba (1765 ó 1815) ó hudební skladatel a u itel. Jako patnáctiletý p i-el k piarist m v roce 1780 do Prahy. Slofil n kolik set skladeb, z nichfl nejslavn j-í je eská m-e váno ní Hej mist e z roku 1796 (Buben, 2008).

Karel Hynek Mácha (1810 ó 1836) ó spisovatel a advokátní koncipient, nejd íve byl flákem piaristické hlavní -koly v Litomy-li, v letech 1824 ó 30 studoval piaristické gymnázium v Praze. Byl flákem Josefa Jungmanna, roku 1832 ukon il Mácha filosofii na pražské univerzit a pod vlivem Jungmannových p edná-ek za al psát eské ver-e. V letech 1832 afl 1836 vystudoval na téfle univerzit práva (Nejedlý, 1934).

Jan Karafiát (1846 ó 1929) ó po roce 1918 eskobratrský evangelický fará , u itel, spirituál a správce Evangelického u itelského seminá e v áslavi. Autor první eské p vodní autorské pohádky Brou ci: pro malé i velké d ti. Od svých jedenácti let studoval v letech 1858 afl 1862 na n meckém piaristickém gymnáziu v Litomy-li. Kde byl premiantem (Nejedlý, 1934). Studia Jana Karafiáta jsou dokladem toho, fle piaristické -kolství nebylo otev eno pouze pro katolíky, ale pro nadané chlapce jiného vyznání.

Johan Gregor Mendel (1822 ó 1884) ó p írodov dec a biolog, zakladatel nauky o d di -nosti. P i k ífení rostlin rozpoznal zákonitosti ve výskytu znak ů k ífenc , zejména na hrachu. V letech 1833 ó 1834 flákem piaristické koleje v Lipníku nad Be vou (kolektiv autor , 1986).

Jaroslav Vrchlický, vlastním jménem Emil Frída (1853 ó 1912) ó eský spisovatel, básník, dramatik a p ekladatel, studoval piaristické gymnázium ve Slaném (<http://www.gymnaziumslany.cz/index.php/oskolemenu/historiemenu> - 15. 3. 2016).

Václav Beneš Třebízský (1849 ó 1884) ó eský spisovatel a katolický vlastenecký kn z ó buditel, studoval piaristické gymnázium ve Slaném, byl spoluflákem Jaroslava Vrchlického. T ebízského románová tvorba je podobná tvorb Aloise Jiráska, jeho oblíbeným tématem bylo husitství. Dnes nese gymnázium ve Slaném jeho jméno (<http://www.gymnaziumslany.cz/index.php/oskolemenu/historiemenu> - 15. 3. 2016).

Bedřich Smetana (1824 ó 1884) ó hudební skladatel ó za al jako p tiletý v roce 1829 nav-t vovat normální -kolu v Litomy-li a následn piaristické gymnázium (Nejedlý, 1934).

Julius Mařák (1832 – 1899) malíř a grafik, podílel se na výzdobě Národního divadla v Praze. Do páté třetiny studoval na piaristickém gymnáziu v Litomyšli (Nejedlý, 1934).

Zdeněk Nejedlý (1878 – 1962) - historik, muzikolog, literární historik, politik a veřejný činitel (ať už v negativním nebo pozitivním smyslu) výrazně ovlivnil české kulturní prostředí dvacátých a padesátých let 20. století, studoval na gymnáziu v Litomyšli (Bombera, Hanzlík, Svátek, Zuber, 2001).

Dílčí závěr:

Z předcházejících kapitol je patrné, že byly položeny základy tradice piaristického školství. V této kapitole jsem se snažila vyjádřit, v čem spatřuju výstupy možnosti jejich zachování. Kapitola popisuje současný stav piaristického školství ve světě a současně připomínání tradice v České republice formou výstav, symposií, seminářů, vzpomínkových akcí a jiných. K položení základů tradice patří i významní učitelé a studenti piaristických škol.

4 ODKAZ PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE

Ve své bakalářské práci s názvem Sociální pedagogické působení Marie Walburgy jsem se zabývala jejím odkazem sociální pedagogice. Podobně se budu zabývat odkazem sociální pedagogice i piaristickým školstvím. V teoretických výstupech budu proto vycházet z definic odborníků, které jsem již ve své bakalářské práci použila, a proto budou totožné. Další práce s definicemi však již bude navazující na zpracovávané téma. Cílem ani smyslem této kapitoly není podrobný rozbor samostatného oboru sociální pedagogika, ale komparace vlivnosti piaristů s východisky sociální pedagogiky.

4.1 Teoretické výstupy

Š V českém prostředí se s termínem sociální pedagogika setkáváme dosud v různých významech o to proto, že i v příslušné oblasti je u nás stále ve stadiu rozvoje. Přitom patří sociální pedagogika ve své teoretické i praktické podobě k neobyčejně významným oborům pedagogiky, nebo se zabývají takovými jevy současnosti, které v ní přispívají negativně, resp. ji ohrožují (Jířál, 2010, s. 48 in Muselíková, 2014, s. 41).

K obsahu sociální pedagogiky Kraus uvádí, že sociální pedagogika zahrnuje dvě dimenze – sociální a pedagogickou. Sociální dimenze je dána sociálním rámcem, pedagogická spočívá v tom, jak prosazovat společenské nároky a řádoucí cíle (Kraus, 2001).

Sociální pedagogice se v současnosti mnoho teoretiků, a to jak v českém prostředí, tak i na mezinárodní úrovni, kteří se snaží precizovat její pojem. Každý z těchto teoretiků definuje pojem oboru tak, jak ho vnímá a cítí, jak na něj ze svého úhlu pohledu nazírá, případně jakým závěrem dospěl podle svých výzkumů. Následně uvedu definice, o kterých se domnívám, že jsou nejvýstižnější a s tématem přímě souvisí.

Z. Bakošová: *Š Sociální pedagogiku lze vymezit jako sociální pomoc a do jejího pojetí lze zahrnout také problematiku sociálně patologických jevů, romskou problematiku, problematiku sociálně mravně narušených dětí a mládeže a jiné problémy. Důležitá by měla být kladen zejména na preventivní rozvoj sociální pedagogiky* (Bakošová, 1994, s. 9, in Muselíková, 2014, s. 41).

O. Baláž: *Š Sociální pedagogika je pedagogická disciplína, která na základě exaktních poznatků řeší vztahy výchovy a společnosti (sociálního prostředí), podílí se na vymezování cílů výchovy, zkoumá výchovné aspekty socializačních procesů a přispívá k utváření a*

rozvoji osobnosti ve výchovně-vzdělávacím procese v rodině, ve škole a ve volném čase, dále v zájmové a pracovní činnosti (Bakošová, 2008, s. 17, in Muselíková, 2014, s. 41).

B. Kraus: *Šociální pedagogika se zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru marginálních skupin, částí populace ohrožených ve svém rozvoji a potencionálně deviantně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti* (Kraus, 2001, s. 12, in Muselíková, 2014, s. 41).

P. Ondřejkovi: *Šociální pedagogiku je možno chápat jako vědu o výchově, která se uplatňuje v sociální práci a ve které tvoří podstatnou část jejích aktivit. V tomto smyslu je i teorií sociální práce. Opírá se o poznání procesu socializace (především dítí a mládeže), zkoumá a realizuje možnosti intervence do tohoto procesu, zejména pokud jde o ohrožené a sociálně znevýhodněné skupiny dítí, mládeže i dospělých. Součástí je i realizací politiky výchovy a vzdělávání, kterou uskutečňuje ve speciálních výchovně-vzdělávacích zařízeních.* (Ondřejkovi, 2000, s. 189, in Muselíková, 2014, s. 42).

J. Pracha: *Šociální pedagogika je disciplína pedagogiky zabývající se širokým okruhem problémů spojených s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Mezi tyto problémy patří zejména poruchy rodiny a rodičovství; náhradní rodinná výchova; týrané, zneužívané a zanedbávané dítí; delikvence a agrese mládeže; drogová závislost mládeže; dítíská prostituce a pornografie; dohrdování práv dítí te; resocializace a reedukace trestaných osob a dal-í. Sociální pedagogika má tedy neobyčejně významnou úlohu v současně společnosti v d sledku narůstající sociální patologie a kriminality mládeže* (Pracha, 2003, s. 217, in Muselíková, 2014, s. 42).

V definicích jsem vyznačila, v čem spatřuji možnosti podání piaristického kolství do systému sociální pedagogiky, i když je celkem pochopitelné, že těmito istaletě působení piaristů nemůže zcela korespondovat s aktuálními vymezeními pedagogiky. Dále je proto potřeba působení piaristického kolství začlenit do vývoje sociální pedagogiky historicky. K tomuto Kraus uvádí, že: *škritériem pro dítí jiny eské sociální pedagogiky je možnost pojmání sociální pedagogiky: jako oboru teoretického, nebo spíše jako oblast aplikovanou, praktickou. Ti, kteří preferovali rovinu praktickou, se soustředili na pomoc v praxi a naplňovali ideje sociální pedagogiky zakládáním různých ústav, zařízení, institucí a hledání různých cest, jak poskytnout podporu těm pracovníkům společnosti, kteří to potřebují* (Kraus, 2008, s. 40 in Muselíková, 2014, s. 42).

Bako-ová dále specifikuje: *š Vlivem sociologických názor se za aly postupn objevovat následující teorie, které zd raz ovaly spole enskou podmín nost výchovy a teoriím dávaly následující pojmenování: 1. sociální pedagogika, 2. sociologická pedagogika, 3. pedagogická sociologie, 4. sociologie výchovy a 5. sociální pedagogika ó sociologie výchovy.* (Bako-ová, 2008, s. 10 in Muselíková, 2014, s. 43) Pro pod azení innosti piarist je nejvhodn j-í 1. sm r ó sociální pedagogika, kterou Bako-ová (2008) dále lení na praktický sm r sociální pedagogiky a teoretický sm r sociální pedagogiky.

4.2 Vyhodnocení působení piaristů

Mám ó li provést vý et inností piarist , které korespondují se zam ením sociální pedagogiky, shrnula bych je do následujících okruh :

1. P edev-ím je pot eba vyzvednout osobnost Josefa Kalasanského, který si po p íjezdu do íma za al v-ímat chudiny, nejvíce malých chlapc , kte í se bezprizorn po morové epidemii potulovali ímem, nikdo se o n nestaral a nikdo se jich ani neujal. On sám byl ekonomicky zaji-t ný, p esto ho tato situace nenechala chladným. Nebyl vystudovaný u ítel, i kdyfl v té dob asi neexistovala specializace u ítele, ale m l dostatek znalostí, aby mohl p edávat znalosti dále a vyu ovat. Byl p vodem Třpan l, proto se musel vypo ádat i s jazykovou bariérou, kterou p ekonal dobrou znalostí latiny. Jednalo se o velmi silnou osobnost, která dokázala elit nepochopení druhých, na druhé stran byl schopný pro své cíle nadchnout i získat své p íznivce a být v d ím typem. **Uměl přijmout vůdčí roli se schopností rozeznat potřeby jiných – přijal roli sociálního pedagoga.**
2. Zaji-t ním zázemí pro provozování Zboflné -koly docházelo k socializaci chlapc , a koliv je otázkou, zda tehdej-í spole nost na vr stání t chto chlapc do své spole nosti m la zájem. Ze flivotopisu Josefa Kalasanského v 1. kapitole víme, fle nem la. V kařdém p ípad tito chlapci existovali, i kdyfl stáli na okraji spole nosti a bez pomoci druhých by se neobe-li. **Byla poskytnuta sociální pomoc, aby docházelo k potlačování sociálně-patologických jevů a odstranění jejich mravní narušenosti.**
3. Zavedením bezplatného -kolství byla p edur ena flivotní cesta chlapc , kte í by se jinak ke vzd lání nedostali. Tímto byla nasm rována jejich náboflenská orientace,

cofi byl prioritní zájem církve, která se hrávala dominantní roli v tehdejší společnosti. Docházelo tedy k **vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti.**

4. Tím, že piaristé vytvořili jednotný systém školství a zavedli jednotnou vyučovací metodu, nastavili si tímto svá pravidla a svůj řád. Pravidla respektovali a dodržovali. Používání jednotných učebnic ve výuce mělo ten význam, že kláři a studenti nebyli vázáni k jedné škole, ale plynule mohli navázat na dosudjší studia v jiné lokalitě. **Realizovali politiku výchovy a vzdělávání, kterou uskutečňovali ve speciálních výchovně-vzdělávacích zařízeních.**
5. Na piaristických školách studovali kláři a studenti p eváři katolického vyznání a byli i v katolickém duchu vychováváni. Školy piaristické však byly tolerantní i k jiným náboženským vyznáním a ve stejném rozsahu poskytovali studentům vzdělání. **Vedli své žáky k náboženské snášenlivosti, toleranci a pochopení.**
6. Pronikli do malých měst a zapadlých míst, čímž umožnili vzdělávání širším vrstvám obyvatel. Měli pochopení pro venkovskou mládež, poskytovali vzdělání v mateřském jazyku. Pořádání divadelních představení a provozování hudby pomáhalo k šíření kulturní vzdělanosti, i když mnohdy čelili nespokojenosti jezuitů. **Našli praktický směr sociální pedagogiky a současně přispívali k socializaci.**
7. Piaristé kladli důraz na vyučování p írodních věd, vycházeli vstíc potřebám lechtý a mužů – anstva, přihlíželi k praktickým potřebám kláři s naprostou pévahu pedagogických metod. **Podíleli se na vymezování cílů výchovy, zkoumání výchovných aspektů socializačních procesů a přispívali k utváření a rozvoji osobnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu.**
8. **Zaměřovali se na dobročinnost, pastorační a misijní činnost.**

Tímto výtem jsem použila historickosrovnávací metodu, *š která plní základní úlohu p í e-ení koncepčních otázek pedagogiky* (J zlí, 2010, s. 164), kde jsem provedla komparaci činnosti piaristické se sociální pedagogikou.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Úvodem praktické části diplomové práce bych chtěla uvést, že ufl při zpracovávání teoretické části jsem byla seznámena s tím, že v České republice nejsou řádem piarist provozovány řládné řkoly a na tradici piarist navazuje pouze farnost ve Stráflnici. I kdyfl by se mohlo jevit, že v České republice je p sobení piarist uzav enou kapitolou, p esto jsem se rozhodla prov ít, zda jsou na bývalých piaristických gymnáziích zachovávány tradice piarist .

5.1 Výzkumný problém, výzkumný cíl a formulace výzkumných otázek

Výzkumným problémem tedy je prov ení, zda jsou na sou asných p vodn piaristických gymnáziích zachovávány tradice piarist . Cílem praktické části je na základ analýzy strukturovaných rozhovor prov ít zachovávání tradic piarist na gymnáziích, které ve své dob ří ili slávu piaristického řkolství.

Na základ výzkumného problému jsem vydefinovala hlavní výzkumnou otázku, která zní: *řZachovávají bývalá piaristická gymnázia svou sociáln výchovnou tradici v sou-asnosti?ř*

Následn jsem formulovala n kolik díl řích výzkumných otázek, od nichfl se budou odvíjet konkrétní otázky rozhovoru:

1. Mají zam stnanci gymnázií, která byla v minulosti spravována řádem piarist , pov domost o tomto řádu a jeho zakladateli?
2. Mají zam stnanci gymnázií, která byla v minulosti spravována řádem piarist , pov domost o organizaci řkolství a vyu ovací metod ?
3. Domnívají se zam stnanci gymnázií, která byla v minulosti spravována řádem piarist , že zachovávají piaristické tradice?

Pro pot eby mého výzkumu spat uji tradice ve:

- výuce nábofenství,
- výuce p írodních v d,
- výuce jazyk ,
- aplikaci moderních metod výuky,
- vzájemné sná-enlivosti.

5.2 Pojetí a metody výzkumu, výzkumný soubor

K prov ení výzkumné otázky jsem zvolila kvalitativní výzkum, který: *š p istupuje ke zkoumaným jev m se snahou popsat je v jejich jedine nosti, se zachycením jejich specifických rys , které se vymykají kvantitativní analýze, s objas ováním kontextu souvislostí* (J zl, 2010, s. 170). *š Kvalitativní výzkumný p ístup lze charakterizovat klí ovými termíny, kterými jsou zejména subjektivita a význam, jeřl ozna ují procesy, s nimiřl je spojena praxe v tomto výzkumném p ístupu. Cílem kvalitativního výzkumu je prozkoumat sociální skute - nost prost ednictvím odkrytí subjektivních význam . Pozornost je v nována význam m, které jsou p isuzovány jednání a které jsou brány v úvahu samotnými subjekty* (Louková, 2010, s. 46). *š Tyto výzkumy vycházejí z fenomenologie, která zd raz uje objektivní aspekty lidí a p ipou-tí tak existenci více realit. Naopak je tomu u kvantitativního výzkumu, který po ítá s realitou jednou* (Chráška, 2007, s. 32).

Jako výzkumná metoda byl pouřlítý rozhovor. Rozhovor adíme mezi jednu ze základních metod kvalitativního výzkumu. V rámci výzkumného et ení v této diplomové práci bylo pouřlito polostrukturovaného rozhovoru. P i polostrukturovaných rozhovorech se výzkumník *š drřl p edem p ipravených otázek, av-ak pr b řh reaguje na podn ty, které p icházejí ze strany respondenta. Nejedná se tedy pouze o sledování p ipraveného schématu* (Skutil a kol. 2011, s. 91).

š Pro kvalitativní výzkum je typický zám rný výbě r, nikdy se nepouřlívá výbě r náhodný, který je typický pro kvantitativní výzkum. Zám rný výbě r je nutný z toho dvodu, aby vybrané osoby byly vhodné, tj. aby m ly pot ebné v domosti a zku-enosti z daného prost edí. Pouze takto mohou podat informa n bohatý a pravdivý obraz o konkrétním prost edí. Výzkumník tyto osoby vyhledává a podrobuje zkoumání. Výbě r je vřldy ř reprezentativní, osoby dob e reprezentují dané prost edí (Gavora, 2000, s. 144).

Základním souborem, na který je zam ený výzkum, jsou zástupci gymnázií, které ve své dob ří ili slávu piaristického řkolství a kte í byli ochotni zú astnit se daného výzkumu. Z osmi oslovených gymnázií bylo ochotno se tohoto výzkumu zú astnit řest. Jednalo se o zástupce gymnázií Bene-ov, Litomy-l, Mikulov, Rychnov nad Kn řinou, Slaný a Strářínice. Data byla získávána v pr b hu m síce řezna 2016 řhem dvou řdn . Potenci- onální respondenti byli osloveni mořlností zú astnit se výzkumu, p i emřl byli stru n informováni a jeho významu a obsahu. Rozhovory neboli interview byly provedeny se řesti zástupci gymnázií, na kterých bylo aplikováno piaristického řkolství. Z dvodu velké do-

jezdové vzdálenosti byly rozhovory provedeny telefonicky. Jednalo se o zástupce škol, kteří si předtím v telefonátu v anonymitě, v jednom případě si respondent nepředal, aby zvukový záznam byl rozšířen.

Všichni zástupci škol byli nejprve osloveni následovně :

Vážená paní/vážený pane,

omlouvám se, že si Vás dovoluji oslovit, mám na Vás velkou prosbu. Jmenuji se Hana Muselíková a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií, obor sociální pedagogika. V současné době dokončuji svoji diplomovou práci na téma "Piaristické pojetí organizace školství a vzdělávání v kontextu sociální pedagogiky." V rámci praktické části diplomové práce je stanovena výzkumná otázka "Zachovávají bývalá piaristická gymnázia svou sociálně výchovnou tradici v současnosti?" Moc bych Vás tímto prosila o poskytnutí rozhovoru.

Z uvedených škol byl určený jeden zástupce, který se mnou provedl rozhovor.

V případech rozhovorů jsou zástupci škol označeni jako respondenti se zkratkou R. Výzkumník je označen jako tazatel se zkratkou T.

5.3 Analýza dat, jejich interpretace a rozbor otázek rozhovoru

Podkapitola je zaměřena na analýzu dat a její následnou interpretaci. Ke zpracování získaných dat byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, a to *škatulovaná teorie*, která si klade za cíl návrh teorie pro fenomény v situaci, na kterou je zaměřená pozornost výzkumníka. Škatulovaná teorie je v podstatě metoda, jejíž *postupy jsou navrženy tak, že pokud jsou pečlivě dodržovány, zcela splní všechny požadavky kladené na dobrou vědu: validita, soulad mezi teorií a pozorováním, zobecnitelnost, reprodukovatelnost, přesnost, kritičnost a otevřenost* (Straus, Corbinová, 1999, s. 17).

Jak už bylo uvedeno výše, data byla získána pomocí polostrukturovaného rozhovoru, který byl zaznamenáván pomocí mobilního telefonu. Následně byla zahájena jeho transkripce. Při rozhovoru je doslovný, přímý byl zachována v daná skladba výpovědí. Nejdříve budou případy podrobeny otevřenému kódování, tedy prozkoumávání porovnávání a kategorizaci údajů (Straus, Corbinová, 1999). Při procesu kódování dochází k tvorbě pojmů, která jsou přidělena k jednotlivým událostem, případně a jiným výskytům jevů. Následně pojmy budou porovnány a přiřazeny k určitému jevu. Poté bude provedeno axiální kódování. *Špatně postup, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu*

*uspořádané novým způsobem, prostě ednictvím vyjádření spojení mezi kategoriemi. To se
iní v duchu kódovacího paradigmatu, který zahrnuje podmínující vlivy, kontext, strategie
jednání a interakce a následky* (Straus, Corbinová, 1999, s. 70). Poslední fáze tvorby za-
kotvené teorie je selektivní kódování, které Straus a Corbinová (1999, s. 86) definují takto:
*Proces, kdy se vybere jedna centrální kategorie, která je pak systematicky uváděna do
vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vztahy se pak dále objasňují a kategorie, u nichž je třeba,
se dále zdokonalují a rozvíjejí.*

Analýza rozhovor :

Gymnázium Benešov

T: Dobrý den, tady je Muselíková, obracím se na Vás s prosbou. Tak, jak jsme se dohodli,
řeknu Vám, jako zaměření rozhovoru, polofila v rámci našeho rozhovoru pár otázek, týka-
jících se vašeho gymnázia?

R: Ano, ano, ufl ečkám na Váš rozhovor.

T: Chci se Vás zeptat, zdali si rozhovor mohu nahrát?

R: Ano, můžete, ale prosím Vás bez uvedení jména.

T: Ano, respektuji.

T: Tak jak jsem Vám řekla, p i našim úvodním rozhovoru, chtěla bych si s Vámi po-
vykládat na téma piaristického školství na vašem gymnáziu. U které gymnázium, které bylo
založeno

a spravováno řádem piarist , víte o nich něco bližšího?

R: Ano, ale p i znám se, řeknu jsem se o n ežala více zajímat, a když jste požádala o roz-
hovor. Vím, řeknu zakladatelem řádu a vlastn í toho školství byl **Josef Kalasanský**. Vypra-
covali jednotné školství a jednotn u uili.

T: Svoji odpovědí jste mi odpověděla i na další připravenou otázku, a proto se zeptám, zda
víte, něco bližšího o té organizaci školství a jejich metod .

R: Ano, **věděli co učit v každé třídě a pro každou třídu měli stanovené učebnice**. Také
vím, řeknu školy byli z izované jednotn , byli to základní školy a gymnázia, ale další podrob-
nosti nevím.

T: Probíhá na vašem škole výuka náboženství?

R: **Ne, neprobíhá.**

T: Domníváte se, že se gymnázium dnes hlásí k nějakým piaristickým tradicím?

R. Jaké máte na mysli?

T: Piaristé kladli důraz na výuku přirodních věd, jak je na tom vaše gymnázium?

R: Jsme gymnázium se všeobecným zaměřením, to znamená s přesným počtem vyučovacími hodin na jednotlivé předměty, ale máme **seminář vybrané kapitoly z fyziky a seminář vybrané kapitoly z biologie.**

T: Dobře a co jazyky?

R: Tak tedy to bude jednoduché, **učíme angličtinu, němčinu, francouzštinu, španělštinu, ruštinu a latinu.**

T: To je úžasné a dále podle Vás, aplikujete moderní metody výuky?

R: Ano, například **v oblasti výpočetní techniky se snažíme o postupný přechod od znalostního vyučování k procesu praktického použití.** Jinak běžné metody, nic víc mi nenapadá.

T: Piaristé vynikali velkou vzájemnou snášenlivostí, jak je to na vašem kole?

R: Víte, zakládáme si na tom, že jsme gymnázium, to víte, že se vyskytnou **drobnější nesvary**, ale nic zásadního.

T: Dobře, děkuji, A připomínáte si nějakého piaristu?

R: Víím, že v roce 2003 proběhly **velké oslavy k výročí 300 let založení školy, kde bylo zmíněno, že gymnázium bylo založeno tímto řádem, na webu školy máme popsanou historii školy, ale jinak nic moc.**

T: Znáte nějaké významné piaristické učitele nebo studenty?

T: Z paměti se mi neví jméno Josef Schaller, byl to zakladatel české historické topografie.

T: Tak to by bylo všechno, moc děkuji za váš čas.

R: Nemáte za co.

T: Na shledanou.

R: Na shledanou.

Tabulka 1.1 – analýza rozhovoru Gymnázium Benešov

ČÁST VÝROKU RESPONDENTA	VZNIKLÝ KÓD
Josef Kalasanský	Znalost.
Věděli co učit v každé třídě a pro každou třídu měli stanovené učebnice.	Znalost.
Ne, neprobíhá.	Neprobíhá.
Seminář vybrané kapitoly z fyziky a seminář vybrané kapitoly z biologie.	Další možnosti rozvoje.
Učíme angličtinu, němčinu, francouzštinu, španělštinu, ruštinu a latinu.	TM – í výb r.
V oblasti výpočetní techniky se snažíme o postupný přechod znalostního vyučování k procesu praktického použití.	Rozvoj.
Drobnější nešvary.	Bezproblémové.
Velké oslavy k výročí 300 let založení školy, kde bylo zmíněno, že gymnázium bylo založeno tímto řadem, na webu školy máme popsanou historii školy, ale jinak nic moc.	Neudrfluží.

Gymnázium Mikulov

T: Dobrý den, tady je Muselíková, obracím se na Vás s prosbou. Tak, jak jsme se dohodli, fle bych Vám, polofila v rámci na-eho rozhovoru pár otázek, týkajících se va-eho gymnázia?

R: Ano, souhlasím.

T: Chci se Vás zeptat, zdali si rozhovor mohu nahrát?

R: Ano, m flete, ale slíbila jste, fle to bude anonymní.

T: Ano, respektuji.

T: Tak jak jsem Vám říkala, při našem úvodním rozhovoru, chtěla bych se Vás zeptat na pár věcí ohledně piaristického školství na vašem gymnáziu. Uvíte na gymnáziu, které bylo založeno a spravováno řádem piaristů, víte o nich něco bližšího?

R: No, to by bylo, aby ne. Jsme nejstarší škola tohoto typu ve střední Evropě a máme dlouholetou tradici v poskytování kvalitního středního vzdělávání. Gymnázium bylo založeno v roce 1631 a sídlíme v budově piaristické koleje. Teď si teda pořádali o její vybudování. Zakladatelem řádu byl **Josef Kalasanský**.

T: Děkují, a víte něco o organizaci jejich školství a vyučovací metodě?

R: Víme, že tady bylo gymnázium a asi i základní škola, v novověku se hudba bylo tady hodně italské. **Věnovali se jazykům a přírodním vědám**. Snažíme se na tuto tradici navazovat jako v oblasti výuky přirodovědných předmětů, tak i v oblasti humanitních předmětů.

T: Tak teď jste mi odpověděla na víc otázek najednou, ale ještě se pak zeptám. Probíhá na vašem škole výuka náboženství?

R: Ne, to se učí jen na základce, tady ne.

T: Domníváte se, že se gymnázium dnes zachovává nějaké piaristické tradice?

R: Ano, jak jsem už řekla, snažíme se být dobří ve výuce přirodovědných a humanitních předmětů. Ve škole máme taky **umístěné pamětní desky a taky nám zanechali spoustu zajímavých přístrojů**. Víte, že tady studoval Jan Evangelista Purkyně?

T: Ano, vím. Můžete se ptát dál?

R: Můžete.

T: Snažíte se zachovávat tradici ve výuce přirodovědných předmětů, můžete mi říct, jak konkrétně?

R: Naše gymnázium je zaměřeno všeobecně. Jak na čtyřletém, tak na osmiletém studiu máme **volitelné doplňující semináře z fyziky, biologie, matematiky, chemie a zeměpisu**.

T: A co předměty humanitní, jak jste zmínil?

R: **Učíme angličtinu, němčinu, francouzštinu, ruštinu a nepovinnou latinu**. Máme literární semináře, dějepisný seminář a taky tady máme kroužek sborového zpěvu a dramatický kroužek.

T: Aplikujete moderní metody výuky?

R: Určitě, škola je otevřená žákům se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním, sociálním znevýhodněním i žákům talentovaným a žákům s mimořádným nadáním. Máme tady taky žáky s vývojovými poruchami učení, takže nemůžeme uplatňovat jednu vyučovací metodu pro všechny.

T: Piaristé vynikali velkou vzájemnou snášenlivostí, jak je to na vaší škole?

R: Ale to víte, že si občas někdo vletí do vlasů, myslím, že v tomto nemáme problém. Ale hlavně se snažíme na různé úrovni vysplosti.

T: Dobře, děkuji. A připomínáte si nějaké piaristy?

R: Samozřejmě. **Probíhají tady výstavy, semináře a různé oslavy k výročí piaristů.**

T: Znáte nějaké významné piaristické učitele nebo studenty?

R: No, to by bylo, kdyby ne. První studenti zahájili studium na zdejší piaristickém gymnáziu v roce 1631 a celá řada osobností, jako svatý významný fyziolog Jan Evangelista Purkyně, Josef von Sonnenfels, uznávaný josefínský státní dec, který přesvědčil Marii Terezii, aby zrušila útrpné právo, nebo první rakouský prezident Karl Renner, zde získala dobré základy pro své další vzdělání a rozvoj.

T: Tak to by bylo všechno, moc děkuji za váš čas.

R: Rádo se stalo.

T: Na shledanou.

R: Na shledanou.

Tabulka 2.6 analýza rozhovoru Gymnázium Mikulov

ČÁST VÝROKU RESPONDENTA	VZNIKLÝ KÓD
Josef Kalasanský	Znalost.
Věnovali se jazykům a přírodním vědám.	Znalost.
Tady ne.	Neprobíhá.
Snažíme se být dobří ve výuce přírodních věd a humanitárních předmětů. Taky	Další možnosti rozvoje.

nám zanechali spoustu zajímavých pří- strojů. Volitelné doplňující semináře z fyziky, biologie, matematiky, chemie a zeměpisu.	
Učíme angličtinu, němčinu, francouzšti- nu, ruštinu a nepovinou latinu.	Obohacená.
Škola je otevřena žákům se zdravotním postížením, zdravotním znevýhodněním, sociálním znevýhodněním i žákům talen- tovaným a žákům s mimořádným nadá- ním. Žáky s vývojovými poruchami uče- ní. Nemůžeme uplatňovat jednu vyučova- cí metodu pro všechny.	Rovnost.
Že, si občas někdo vletí do vlasů, v tomto nemáme problém.	Bezproblémové.
Probíhají tady výstavy, semináře, různé oslavy k výročí piaristů. Umístěné pa- mětní desky.	Udrflují.

Gymnázium Aloise Jiráka Litomyšl

T: Dobrý den, tady je Muselíková, obracím se na Vás s prosbou. Tak, jak jsme se dohodli, fle bych Vám, poloffila v rámci na-eho rozhovoru pár stru ných otázek, týkajících se va-eho gymnázia?

R: Ano, dohodli jsme se.

T: Nejd íve se Vás chci zeptat, jestli si m fltu rozhovor nahrát?

R: Ano, m flete.

T: Tak dob e, d kuji.

T: Tak jak jsem s Vámi ufl mluvila, cht la bych se Vás zeptat na pár v cí ohledn piaristic-kého -kolství. P sobíte na gymnázium, které bylo založeno a spravováno ádem piarist , víte o nich n co blifl-eho?

R: Nevím, co myslíte blifi-řho, zkuste se zeptat.

T: A k t m piarist m, víte, kdo byla nejd leflit j-í osoba?

R: U nás Frebonie z Pern-tejna, ta prosadila z ízení gymnázia.

T: Já ale myslím úplného p vodce.

R: Myslíte **Josefa Kalasanského**?

T: Ano, to myslím. Víte n co o organizaci jejich -kolství a vyu ovací metod ?

R: No, byli **poměrně dost pokrokoví**, ale p ece jenom to byl církevní ád, a ten si sledoval své nábofenské cíle.

T: Výborn , m feme dál?

R: Ano.

T: Probíhá na Va-i -kole výuka nábofenství?

R: **Ne, neprobíhá** a ani nevím, fle by se n kde na gymnázium vyu ovalo.

T: Ale ano, vyu uje se t eba ve Stráfnici. Ale tam mají piaristé své sídlo v eské republice.

R: Aha, to je zajímavé.

T: Domníváte se, fle se gymnázium dnes zachovává n jaké piaristické tradice?

R: No, byli hodn pokrokoví, ale nevím, jaké máte na mysli.

T: T eba v oblasti p írodních v d a jiných humanitních p edm t .

R: Na-e gymnázium je zam eno v-eobecn . U íme jak na ty letém, tak na osmiletém studiu fyziku, biologii, matematiku a chemii. Také **máme semináře biologický, fyzikální, chemický, matematický, deskriptivní geometrie**. Sta í tak? Jo, taky tady máme mimo jiné **hudební seminář a dějepisný seminář**.

T: Ano sta í a co jazyky?

R: Máme tady takovou zajímavost, krom **angličtiny, němčiny a francouzštiny tady vyu učujeme japonštinu**, protofle Litomy-l má partnerské m sto v Japonsku v Matsumoto. Taky na-e studentky nav-tívil y Tchaj-wan. Spolupracujeme se -kolami v Nizozemsku, Itálii

a N mecku, to proto, aby se studenti nau il i mluvit.

T: To je zajímavý a kdo vám tu japončinu učil?

R: Jeden pan profesor, který byl několik let v Japonsku žil.

T: Můžete dále?

R: Ano.

T: Aplikujete moderní metody výuky?

R: Já myslím, že určitě, už ta japonština se vymyká běžnému vyučování. Určitě se snažíme používat kvalitní technické zařízení, máme jazykovou laboratoř, interaktivní tabule a dataprojektory.

T: Piaristé vynikali velkou vzájemnou snášenlivostí, jak je to na vašem kole?

R: Myslím, že se vzájemně všichni dobře snášíme. Ale víte, toto není oblast, kterou bych se chtěl nějak chlubit, proto bych to dále nerozváděl.

T: Dobře, děkuji. A připomínáte si nějaké piaristy?

R: Ano, připomínáme na vzpomínkových akcích, ale nemám dojem, že studenti s touto informací nějak pracují.

T: Znáte nějaké významné piaristické učitele nebo studenty?

R: V Litomyšli bylo velké centrum, proto tady prošlo hodně významných lidí. Purkyně, Smetana, Julius Mašák, Jan Karafiát a mnoho dalších. Učil tady Bonifác Buzek, František Matouš Klácel, Alois Jirásek, na gymnázium nese jeho jméno. Byl by to dlouhý seznam. A taky Florus Stašek o autor nejstarší dochované fotografie, pořízené na území našeho státu.

T: Tak to by bylo asi všechno, moc Vám děkuji za váš čas.

R: Není za čím.

T: Na shledanou.

R: Na shledanou.

Tabulka 3.3 o analýza rozhovoru Gymnázium Aloise Jiráka Litomyšl

ČÁST VÝROKU RESPONDENTA	VZNIKLÝ KÓD
Josefa Kalasanského	Znalost.

Poměrně dost pokrokoví.	Znalost.
Ne, neprobíhá.	Neprobíhá.
Semináře biologický, fyzikální, chemický, matematický, deskriptivní geometrie. Hudební seminář a dějepisný seminář.	Další možnosti rozvoje.
Angličtiny, němčiny a francouzštiny tady vyučujeme japonštinu.	TM-í výb r.
Už ta japonština se vymyká běžnému vyučování. Kvalitní technické zařízení, máme jazykovou laboratoř, interaktivní tabule a data projektory.	Uplat ují.
Myslím, že se vzájemně všichni dobře snášíme.	Bezproblémové.
Na vzpomínkových akcích, ale nemám dojem, že studenti s touto informací nějak pracují.	P ílefitostn .

Gymnázium F. M. Pelcla Rychnov nad Kněžnou

T: Dobrý den, tady je Muselíková, obracím se na Vás s prosbou. Tak, jak jsme se dohodli, fle bych Vám, jako zam stnanci –koly, polofila v rámci na–eho rozhovoru pár otázek, týkajících se va–eho gymnázia?

R: Ano, m fleme.

T: Chci se Vás zeptat, zdali si rozhovor mohu nahrát?

R: Ano, m flete

T: Tak jak jsem Vám íkala, p i na–em úvodním rozhovoru, cht la bych si s Vámi povykládat na téma piaristického –kolství na va–em gymnázium. Jste zam stnanec gymnázia, které bylo založeno a spravováno ádem piarist , víte o nich n co blifl–ho?

R: Ano, na–e gymnázium bylo založeno v roce 1714, ale u it se za alo afl o deset let pozd ji. Bylo to první gymnázium p i severovýchodní hranici eského království

T: A víte pro ?

R: Trvalo dlouho, nebyla postavena budova. V roce 1918 budova vyhořela a nová byla otevřena v roce 1924, takže přesně 200 let po otevření té původní.

T: Dobře a kdo založil to piaristické kolektiv?

R: To náhodou vím, byl to **Kalasanský**.

T: Víte něco o jejich organizaci kolektiv a vyučovací metod ?

R: Víím, ale to mám dost **propracované, ale do hloubky to neznám**.

T: Stačí Mě dále?

R: Ano, máte flet.

T: Zachovávejte nějaké piaristické tradice?

R: Ale určitě, v říjnu **2014 proběhly dvoudenní oslavy 300 let založení školy, proběhly přednášky, besedy a taky výstava**.

T: Já jsem spíše myslela navázání tradic na výuku.

R: Jako jestli jsme pokrokoví? To určitě jsme, ale to je dáno kolektivním vzdělávacím programem.

T: Dobře. Probíhá nějaké kolektivní výuka náboženství?

R: **Ne**, ale v minulosti se z náboženství maturovalo.

T: Piaristé kladli důraz na výuku přirodních věd, jak je na tom vaše gymnázium?

R: Nejsme specializované gymnázium, jdeme se kolektivním vzdělávacím programem. Učíme matematiku, fyziku, chemii a všechny povinné předměty. **Naši studenti se zúčastňují matematických, fyzikálních, chemických, biologických a zeměpisných olympiád**. Dokonce jsme se zúčastnili i **astronomické olympiády**. Asi vědíme jsme ale jiní, tak máme nějaké zřízení vlastní meteorologické.

T: Dobře a co jazyky?

R: Využijeme **angličtinu, němčinu a francouzštinu**. Pořádáme výměnné pobyty v Německu v Magreburgu, v Nizozemsku v Gouda, na Ukrajině ve městě Dubno, pořádáme zájezdy do Francie a Anglie. Také exkurze do Itálie.

T: Tak to jste dobře. A aplikujete moderní metody výuky?

R: Určitě, ale to by bylo na dlouho. **Musíme držet krok s pokrokem.**

T: Piaristé vynikali velkou vzájemnou snášenlivostí, jak je to na vaší škole?

R: V rámci zachování harmonických vztahů na škole se snažíme o co nejvíce **prevenci pomocí adaptačních kurzů a různých besed**. Měli jsme tady **studenta z Thajska, studenti se kolem něho semkli a ve všem mu pomáhali**. Občas se vyskytnou kázeňské problémy, ale na to se můžeme asi neptáte.

T: Dobře, děkuji, A připomínáte si nějakéu piaristy ?

R: Jak už jsem zmínil, proběhly oslavy 300 let založení školy.

T: Znáte nějaké významné piaristické učitele nebo studenty?

T: Naše gymnázium nese jméno Františka Martina Pelcla, ale asi nejvýznamnější student novodobé historie je Jiří Týř, v nedávné době jsme mu odhalili pamětní desku a jeho busta se stala logem školy.

T: Tak to by bylo všechno, moc děkuji za Vás.

R: Nemáte za co.

T: Na shledanou.

R: Na shledanou.

Tabulka 4.4 – analýza rozhovoru Gymnázium F. M. Pelcla Rychnov nad Kněžnou

ČÁST VÝROKU RESPONDENTA	VZNIKLÝ KÓD
Kalasanský	Znalost.
Propracované, ale do hloubky to neznám.	Neznalost.
Ne.	Neprobíhá.
Studenti se zúčastňují matematických, fyzikálních, chemických, biologických a zeměpisných olympiád. Astronomické olympiády.	Další možnosti rozvoje.
Angličtinu, němčinu a francouzštinu.	Standardní.
Musíme držet krok s pokrokem.	Uplatnění.

Prevenční pomocí adaptačních kurzů a různých besed. Studenta z Thajska, studenti se kolem něho semkli a ve všem mu pomáhali.	Bezproblémové.
2014 proběhly dvoudenní oslavy 300 let založení školy, proběhly přednášky, besedy a taky výstava.	Udrfluji.

Gymnázium Václava Beneše Třebízského Slaný

T: Dobrý den, tady je Muselíková, obracím se na Vás s prosbou. Tak, jak jsme se dohodli, fle bych Vám, jako zam stnanci –koly, polofila v rámci na–eho rozhovoru pár otázek, týkajících se va–eho gymnázia?

R: Ano, m fleme.

T: Chci se Vás zeptat, zdali si rozhovor mohu nahrát?

R: Ano, m flete, ale víte, jak s tím m flete zacházet?

T: Ano, vím.

T: Tak jak jsem Vám íkala, p i na–em úvodním rozhovoru, cht la bych si s Vámi povykládat na téma piaristického –kolství na va–em gymnáziu. U íte na gymnáziu, které bylo zalofeno

a spravováno ádem piarist , víte o nich n co blif–ího?

R: Ano, na–e gymnázium má dlouhou tradici, bylo zalofeno v roce 1658. Zakladatelem piarist byl **Josef Kalasanský**.

T: Víte n co o jejich organizaci –kolství a vyu ovací metod ?

R: No, **podívala jsem se na to**, takfle vím. Chcete v d t podrobnosti?

T: Ale ani ne, sta í, fle víte, na co se ptám. M flu dál?

R: Ano, m flete.

T: Zachováváte n jaké piaristické tradice?

R: Jaké myslíte?

T: No, jestli si t eba p ipomínáte piaristické –kolství?

R: **To asi ne.**

T: Probíhala na Va-i –kole výuka nábofenství?

R: **Ne.**

T: Piaristé kladli d raz na výuku p írodních v d, jak je na tom va-e gymnázium?

R: M fleme se chlubit, máme dob e vybavené **biologické sbírky se zajímavými exponá-ty**. Kel narvala, kostice velryby, stoli ky mamuta a r zné vycpaniny. V biologii pouffíváme **kvalitní mikroskopy**, jeden je napojen na videokameru, která p ená-í obraz do barevné televize. Pro studenty jsou kařdý pátek po ádány **páteční laboratoře z předmětů biolo-gie, chemie a fyziky**. A máme velkou chloubu, postavili jsme tropické motýláríum a cho-váme hada a jiná zví átka.

T: Dob e a co jazyky?

R: Vyu ujeme **angličtinu, němčinu, francouzštinu, ruštinu a srbochorvatštinu**. Taky máme **nepovinnou latinu**.

T: Aplikujete moderní metody výuky?

R: **Určitě, máme takové, které rozvíjejí talent studentů**. Máme **výtvarný ateliér s tiskařským lisem a keramickou dílnou**. Taky máme **kroužek tvůrčího psaní**.

T: Piaristé vynikali velkou vzájemnou sná-enlivostí, jak je to na va-í –kole?

R: **Nemáme problémy**. Studují u nás i studenti s vývojovými poruchami u ení a t lesn postífení, ne, fakt nemáme problémy.

T: Dob e, d kuji, A p ipomínáte si n jak éru piarist ?

R: Na-e gymnázium bylo zalořeno ádem piarist jako páté v po adí. Nejv t-í **oslavy pro-běhly v roce 2008**. Jinak si p vod na-eho gymnázia **připomínáme zběžně v hodinách dějepisu**.

T: Znáte n jaké významné piaristické u itele nebo studenty?

T: Uřl podle názvu, jsme Gymnázium Václava Bene-e T ebízského, dále Job Felix Dob-ner, Mikulá-Voigt, Jaroslav Vrchlický a mnoho dal-ích

T: Tak to by bylo v-echo, moc d kuji za Vá- as.

R: Nemáte za .

T: Na shledanou.

R: Na shledanou.

Tabulka . 5 ó analýza rozhovoru Gymnázium Václava Beneše Třebízského Slaný

ČÁST VÝROKU RESPONDENTA	VZNIKLÝ KÓD
Josef Kalasanský	Znalost.
Podívala jsem se na to.	Okrajové znalosti.
Ne	Neprobíhá.
Biologické sbírky se zajímavými exponáty. Kvalitní mikroskopy. Páteční laboratoře z předmětů biologie, chemie a fyziky.	Další možnosti rozvoje.
Angličtinu, němčinu, francouzštinu, ruštinu a srbochorvatštinu. Nepovinnou latinu.	TM-í výb r.
Určitě, máme takové, které rozvíjejí talent studentů. Výtvarný ateliér s tiskařským lisem a keramickou dílnu. Kroužek tvůrčího psaní.	Uplat ují.
Nemáme problémy.	Bezproblémové.
To asi ne. Oslavy proběhly v roce 2008. Připomínáme zběžně v hodinách dějepisu.	P íleflitostn .

Purkyňovo gymnázium Strážnice

T: Dobrý den, tady je Muselíková, obracím se na Vás s prosbou. Tak, jak jsme se dohodli, fle bych Vám, poloflila v rámci na-eho rozhovoru pár stru ných otázek, týkajících se va-eho gymnázia?

R: Ano a myslíte, fle budu v d t, co pot ebujete?

T: Určitě ano. Nejdříve se Vás chci zeptat, jestli si můžu rozhovor nahrát?

R: No, můžete.

T: Tak dobře, děkuji.

T: Tak jak jsem s Vámi už mluvila, chtěla bych se Vás zeptat na pár věcí ohledně piaristického školství. Pocházíte na gymnázium, které bylo založeno a spravováno řádem piaristů, víte o nich něco bližšího?

R: Ale my už nesídlíme v budově piaristů. Pro gymnázium byla postavena budova nová, v roce 2012 – kola slavila výročí 115. nově postavené budovy.

T: A kdo z piaristů, víte, kdo byla nejdůležitější osoba?

R: Zakladatelem řádu byl **Josef Kalasanský**.

T: Děkuji, a víte něco o organizaci jejich školství a vyučovací metodě?

R: Byli hodně **pokrokoví** a souhlasili s jezuitou. Tady ve Strážnici to mělo dost tiskové, tady zpočátku nebyli úplně nejlíp přijati. Byla tady eskobratská škola a lidi je moc nechtěli. Pak se ale chytli. Užil tady Jan Evangelista Purkyně, proto nese gymnázium jeho jméno.

T: Výborně, můžeme dále?

R: Ano.

T: Probíhá na Vaší škole výuka náboženství?

R: **Ano, je volitelné**, řádcí mají o náboženství zájem. Tady je to tradiční. Už tady piaristé ze strážnické farnosti.

T: Domníváte se, že se gymnázium dnes zachovává nějaké piaristické tradice?

R: No, byli hodně pokrokoví, nevím, jaké máte na mysli.

T: Teď v oblasti přirodních věd a jiných humanitních předmětů.

R: Naše gymnázium je zaměřeno všeobecně. Jak na čtyřletém, tak na osmiletém studiu máme volitelné **doplňující semináře z fyziky, biologie, matematiky, chemie a zeměpisu**.

T: A co jazyky?

R: **Učíme angličtinu, němčinu a ruštinu**. Samozřejmě, že studenti mají taky povinnou konverzaci.

T: Aplikujete moderní metody výuky?

R: Já myslím, že ano, protože dost našich studentů odchází na vysoké školy. Máme **moderně vybavené odborné posluchárny, laboratoře pro výuku chemie, biologie, fyziky, hudební a výtvarné výchovy, dějepisu, zeměpisu, jazykové učebny.** Je to také **dvě učebny pro informační a komunikační technologie.** Škola je připojena na internet, všichni mají své e-mailové adresy a je k dispozici wifi. Myslím, že jsme dobře vybaveni a preferujeme názorné vyučování.

T: Piaristé vynikali velkou vzájemnou snášenlivostí, jak je to na vaší škole?

R: Ve škole působí **metodik prevence**, ten vypracovává dokument **Minimální preventivní program**. Spolupracuje s výchovným poradcem a třídními učiteli. U nás jsme **řešili problémové a rizikové chování**. V jednom případě to bylo za nevhodné chování v tělocvičárně, kouření v hodinách a nerespektování učitele a v jednom případě záškoláctví. Tak jsme měli podezření na šikanu, ale nepotvrdilo se to, i když se volali rodiče a dokonce nám bylo domluveno. V třídách, kde se řešily různé problémy, došlo po potrestání k nápravě. Třídní učitelé pomohli vybudovat lepší atmosféru ve třídách.

T: Dobře, děkuji. A připomínáte si nějaké píaristy?

R: Víte, toto **zabezpečuje strážnická farnost a Městské muzeum Strážnice.**

T: Znáte nějaké významné píaristické učitele nebo studenty?

R: Ano, ve Strážnici studoval Tomáš Garrigue Masaryk, doktor Theodor Kohn, olomoucký arcibiskup.

T: Tak to by bylo všechno, moc Vám děkuji za váš čas.

R: Není za čím.

T: Na shledanou.

R: Na shledanou.

Tabulka 6.6 – analýza rozhovoru Purkyšova gymnázium Strážnice

ČÁST VÝROKU RESPONDENTA	VZNIKLÝ KÓD
Josef Kalasanský.	Znalost.
Pokrokoví.	Znalost.
Ano, je volitelné.	Mají možnost.

Doplňující semináře z fyziky, biologie, matematiky, chemie a zeměpisu.	Další možnosti rozvoje.
Učíme angličtinu, němčinu a ruštinu.	Standartní.
Moderně vybavené odborné posluchárny, laboratoře pro výuku chemie, biologie, fyziky, hudební a výtvarné výchovy, dějepisu, zeměpisu, jazykové učebny. Dvě učebny pro informační a komunikační technologie.	Uplat ují.
Metodik prevence. Minimální preventivní program. Řešili problémové a rizikové chování.	Prevence.
Zabezpečuje strážnické farnost a Městské muzeum Strážnice.	Neudrflují.

Kódy uvedené v tabulkách v jednotlivých rozhovorech (viz tabulka . 1 ó 6: analýza rozhovor) nám vzniklo 8 kategorií, které zastupují jednotlivé kódy a p edcházejí zahlcení velkým množstvím pojm . Kódy jsou se azeny dle po adí analýzy výrok respondent .

Tabulka . 7 ó kategorie vzniklé z analýzy rozhovor

VZNIKLÉ KATEGORIE	ZASTUPUJÍCÍ KÓDY
1) Zakladatel	Znalost.
2) Piaristické kolství	Znalost. Okrajové znalosti. Neznalost.
3) Výuka nábofenství	Neprobíhá. Mají možnost.
4) Rozvoj kolství	Další možnost rozvoje.
5) Vyu ovací jazyk	Standartní. Třetí výb r. Obohacená.
6) Pokrokové metody	Uplat ují.
7) Sná-enlivost	Bezproblémové. Prevence.
8) Historická tradice	Neudrflují. Udrflují. P íleflitostn .

Kategorie . 1 pojednává o znalosti a pov domí o tom, že zakladatelem piaristického řkolství je Josef Kalasanský. Tuto znalost potvrdili v-ichni respondenti.

Kategorie . 2 znalosti piaristického řkolství je rovnom rn rozložená na 4x znalost, 1x okrajovou znalost a 1x neznalost. Jedná se o systém, který respondenti nemusí znát, a neznalost nemá vliv na posouzení dodrřfování tradic piaristického řkolství.

Kategorie . 3 nábořenství vyjma jednoho gymnázia není tato tradice zachovávána.

Kategorie . 4 v-echna gymnázia nabízejí roz-í enou výuku základních p edm t , ímfl nabízejí dal-í rozvoj student .

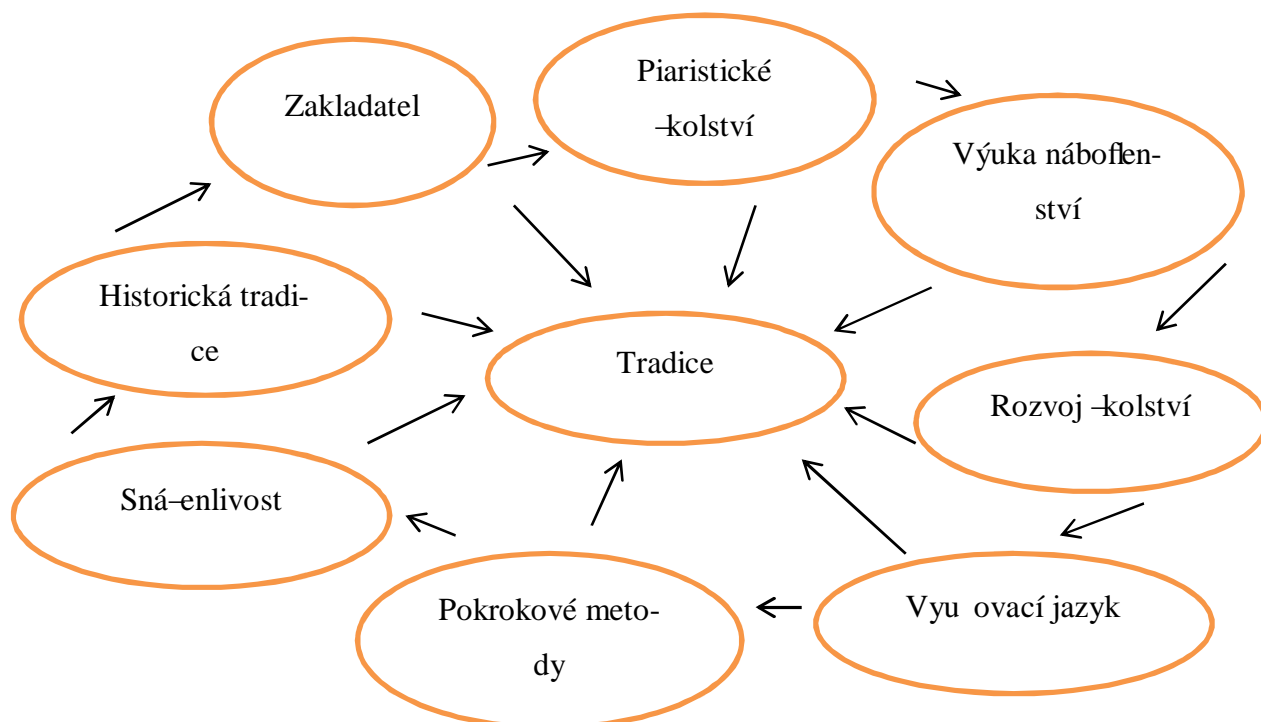
Kategorie . 5 dokládá, že výuka jazyk na v t-in gymnázií odpovídá pofladované právní úprav , vyjma dvou gymnázií, která nabízí b fln nevyu ované jazyky, av-ak celková nabídka je hodn řiroká.

Kategorie . 6 dokládá, že na v-ech gymnáziích jsou uplat ovány pokrokové metody výuky. Je v-ak pot eba uvést, že je to b flným trendem dne-ní doby.

Kategorie . 7 sná-enlivost je na v-ech řkolách bezproblémová, káze ské p estupky jsou e-eny individuáln , funguje prevence.

Kategorie . 8 tradice nabídla v-echny mofné zp soby dodrřfování í nedodrřfování tradic, av-ak v systému stávajícího řkolství je mofné íct, že pokrač ují v uplat ování progresivního řkolství.

Tabulka . 8 ó grafické znázorn ní provázanosti kategorií

Z grafického znázornění je patrné, že se dodržování tradic piaristického školství vzájemně ovlivňuje a doplňuje.

5.4 Shrnutí výsledků výzkumu a doporučení pro praxi

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že vyzorovatelné tradice jsou sice dodržovány, avšak ne zplnění samotných gymnázií, nýbrž nastavením školského systému, platnou právní úpravou a školským vzdělávacím plánem. Tradice jsou dodržovány zejména ve výuce přirodních věd, výuce jazyků a celkového prosazování pokroku v materiálním vybavení škol.

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku: *„Zachovávají bývalá piaristická gymnázia svou sociálně výchovnou tradici v současnosti?“* zní ANO.

Pro praxi z provedeného výzkumu není možné specifikovat nějaká doporučení, protože piaristické školství je plněn a stávající systém plně odpovídá přijaté legislativě. V každém případě bych však chtěla vyzvednout přínos piaristického školství pro sociální pedagogiku, nebo jak vyplývá ze 4. kapitoly, bylo možné v rámci historickosrovnávací metody podadit systém školství piaristů i jejich mimoškolní činnost do systému sociální pedagogiky.

ZÁVĚR

V úvodu této diplomové práce jsem uvedla, že ke zvolení tématu jsem byla inspirovaná návštěvou kulturních památek v Mikulově a v Lipníku nad Bečovou, a to proto, že zatímco v Mikulově zanechali piaristé památky, kterým se můžeme v dnešních dobách obdivovat, v Lipníku nad Bečovou je situace opačná. Piaristická kolej sice zachovává svoji dispozici z 18. století se dvěma nádvořími a monumentálním proslulým, avšak památka není z důvodu špatného technického stavu přístupná veřejnosti. Podobný osud potkaly i jiné piaristické koleje v českých zemích.

Během studia podkladů pro zpracování diplomové práce jsem se seznámila s tím, že piaristé naplňovali hlavně cíl náboženský, což nebylo předmětem sledování této diplomové práce, ale seznámení se zájmem o vzdělávání v rámci jejich samostatného systému. Jak jsem ale v práci zmíněná, bez piaristického řádu by neexistovalo jejich školství. V první kapitole jsem se věnovala historickým momentům, které ovlivňovaly vznik a působení piaristického školství, a to od jeho zakladatele až po jeho zánik v českých zemích. Životopis Josefa Kalasanského byl zpracován podrobněji, protože s jeho životem byl spjatý i vývoj řádu piaristů. Ve druhé kapitole jsem představila organizaci školství a systém vzdělávání, zejména v kontextu seškolními předpisy. V této kapitole jsem se zabývala tradicemi piaristů, a to i proto, že řád piaristů v současné době neprovozuje v české republice řádné školské zařízení. Domnívám se, že proto byl dán podnět k úvaze, zda jsou v české republice zachovávány tradice piaristického školství. Ve čtvrté kapitole jsem se snažila podpořit význam výchovného působení piaristů do směrů sociální pedagogiky.

Zpracování zvoleného tématu bylo poměrně náročné, protože dostupná literatura se většinou věnuje jednotlivým kolejím, nikoli však přehledně k dílčím tématům. V několika případech jsem mimo jiné zcela záměrně použila citace z díla Zdeňka Nejedlého a Augustina Aloise Neumanna, jejich díla vznikla v době, kdy řád piaristů byl v našich zemích ještě aktivní.

V diplomové práci jsem se pokusila vyzvednout práci piaristů především v oblasti školství a vzdělávání, podpořila jsem jejich význam do systému sociální pedagogiky a prověřila jsem, zda jsou bývalými piaristickými gymnázii zachovávány piaristické tradice. Ze závěrů z provedeného výzkumu vyplynulo, že v dnešním systému školství jsou sice piaristické tradice dodržovány, avšak ne z důvodu vlivu gymnázií, ale z důvodu nastavení školského systému, dodržování platných právních úprav a možnostem školského vzdělávacího plánu.

Jsou tedy dodržovány jejich principiální zásady, což je kladení důrazu na přirodní vývoj, výuku jazyka a prosazování pokroku v materiálním vybavení škol. Osobně jsem byla při zpracovávání diplomové práce tématem tak pohlcena, že můj výsledek mého výzkumu publikoval. Jsem přesvědčena, žeinnost piaristů a jejich školský a vzdělávací systém obohacuje poznatkovou základnu oboru sociální pedagogika.

I když bylo původním cílem výchovného působení piaristů nenásilná, tolerantní a výchovou přivést sirotky nebo děti z chudého prostředí do lůna katolické církve a zároveň je vzděláním připravit pro uplatnění ve společnosti, nastavili ucelený projekt, který byl ku prospěchu několika generací školáků a studentů. Současně si piaristé vychovali generace kvalitních pedagogů a specialistů v různých oborech, kteří dosáhli i světového uznání.

Odmnou za utrpení, které si pro nás přinesli, bychom měli být později pozitivně oceňováni jejich přínosem pro společnost. Zatímco jezuité byli pojmováni jako záporníci, typičtí představitelé štemna piaristé byli chápáni jako zastánci pokroku (Kornejová, in Slánské rozhovory 2008, s. 11).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKOTOVÁ, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*, 3. vydání, Vydavatelství public promotion, s. r. o., 2008. 250 s. ISBN 978-80966644-0-3
- BARTŮŠEK, V. *Knihovnická revue*. Praha: Národní knihovna, 2003. ISSN 1214-0678
- BARTŮŠEK, V. *K poctě zájmu J. E. Purkyně o přírodu*, 69 a 76 s. in XVII. mikulovské sympozium *Jan Evangelista Purkyně a jeho doba*. Vydal Okresní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově a Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1988. 254 s.
- BARTŮŠEK, V. *Výuka přírodních věd v piaristických školách 1620-1778*. PH. - . 16 2008, s. 103-122. (PH= Paginae historiae)
- BARTŮŠEK, V. *Kolovratský dar pražské piaristické knihovny z roku 1753*. In Orlické hory a Podorlicko 16, 2009. 129 a 142 s. Rychnov nad Kněžnou. ISSN 0475-0640
- BARTŮŠEK, V. *Osmý div světa: fenomén gymnázia v Rychnov nad Kněžnou od založení do reformy Marie Terezie s příspěvky na začátku 19. století*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Ofts, 2014. 208 s. ISBN 978-807405-358-0
- BENKOVÁ, I., GARKISCH M., TOPINKA J., TOPIČEROVÁ M. *Beroun*. Státní okresní archiv Beroun, Muzeum českého krasu, příspěvková organizace Státního ústavu českého kraje Nakladatelství Lidové noviny 2008. 327 s. ISBN 978-80-7106-964-5
- BOMBERA, J., HANZLÍK, T., SVÁTEK, J., ZUBER, R. *Tristá let piaristů v Jeseníkách*. Bruntál: Nakladatelství a vydavatelství moravská expedice, 2001. 131 s. ISBN 80-86511-04-9
- BUBEN, M., M. *Encyklopedie řádů, kongregací a ekleziálních společenství katolické církve v českých zemích*, III. díl, III. svazek: ekleziální klerikové. Praha: LIBRI, 2008. s. 183. ISBN 978-80-7277-140-0
- DOHNALOVÁ, Z. *Etické otázky v práci s umírajícími, jejich blízkými a pozostalými oim ekleziálních sester*. Brno, 2011. 170 s. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
- FOLTÝN, D. a kolektiv *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: LIBRI 2005. s. 878. ISBN 80-7277-062-8
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6

- HARTL, P., HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 774 s. ISBN 80-7178-303-X
- HLAVINKA, K. *O starém Kyjově*. Kyjov: Okresní osvětlová rada, 1947. 179 s.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. 265 s. ISBN 958-80-247-1369-4
- HRONCOVÁ, J., EMMEROVÁ, I., KRAUS, B. a kol. *K dějinám sociální pedagogiky v Evropě*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně 2008. 212 s. ISBN 978-80-7414-072-3
- HÝBL, F. *Metodika výuky na piaristických školách* In Studie muzea Kroměřížska 89. Brno: Muzeum Kroměřížska a Muzejní vlastivědná společnost v Brně, 1989. 86 a 89 s.
- JANŮŠKA, A. *Masaryk a Husovo dědictví*. Husovo dědictví: Mezinárodní ústředí Husova dědictví, 2002. 24 s.
- JIRÁSKO, L. *Církevní školy a kongregace v zemích českých*. Praha: Fénix 1991. ISBN 80-85245-11-6
- JANŮŠKA, M. *Základy pedagogiky*, Brno: Institut mezioborových studií, 2010. 180 s. ISBN 978-80-87182-02-4
- KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6
- KOLEKTIV AUTORŮ, *Malá československá encyklopedie*, Praha: ACADEMIA 1986, sv. 4, 989 s. 02/76-0603-21-096-86
- KRAUS, B., POLÁKOVÁ, V. ET AL.: *Učitelství a výchova*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2
- LOUKOVÁ, I. *Integrovaný přístup v sociálním vědním výzkumu*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. 311 s. ISBN 978-80-86-429-79-3
- MUSELÍKOVÁ, H. *Sociálně pedagogické působení Marie Walburgy*. Brno, 2014. 56 s. Bakalářská práce. UTB ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno.
- NEJEDLÝ, Z. *Litomyšl tisíc let života českého města*. Výstavní výbor města Litomyšle 1934. CCLVIII s.

- NEJEDLÝ, Z. *Sebrané spisy Zde ka Nejedlého, svazek XXXVII, Litomyšl tisíc let flivota eského m sta II*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury n. p., 1954. 237 s.
- NEUMANN, A., A. *Piaristé a eský barok*. P erov: Knihkupectví spole enské knihtiskárny, 1933. 165 s.
- POLÁK, S. *Tomá–Garrigue Masaryk*. Praha: St edo eské nakladatelství a knihkupectví, 1990. 47 s. ISBN 80-7057-022-9
- REJMAN, L. *Slovník cizích slov*. 1. vydání. Praha: Statní pedagogické nakladatelství, 1966. 592 s.
- SKUTIL, M. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty u itelství*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 978-807-3677-787
- STRAUSS, A, KORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky za- kotvené teorie*. Boskovice: Nakladatelství Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X
- SVÁTEK, J. *Metodika výuky na piaristických –kolách v eských zemích v 17. a 18. století*. In: Moravské bratrské –kolství a jeho prot j–ky v 16. afl 18. století. P erov 1979. s. 80-82
- TMOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 2008. 253 s. ISBN 978-80-7346-096-9
- TRAPL, M. *Bonifác Buzek a jeho fláci*. In. Sborník Univerzity Palackého v Olomouci. Po- cta Zde ku Nejedlému. Praha 1959, s. 53-72
- VÁLKA, J.) *Vlastiv da moravská. D jiny Moravy 2. Morava reformace, renesance a ba- roka*. Brno: Muzejní a vlastiv dná spole nost, 1996. 275 s. ISBN 80-85048-62-0
- ZEMEK, M. *Almanach k t ístému padesátému výro í založení mikulovského gymnázia*. Brno: Muzejní a vlastiv dná spole nost, 1981. 94 s.
- ZEMEK, M. *Vývoj –kolství na jifní Morav od t icetileté války do první sv tové války*. In Sborník XI mikulovské symposium. Pokrokové proudy ve výchov a vzd lávání na Jifní Morav v uplynulých 350 letech. Praha, 1981. 31 ó 44 s.
- ZEMEK, M., BOMBERA, J., FILIP, A. *Piaristé v echách, na Morav a ve Slezsku 1631- 1950*, 1. vyd. Prievidza TEXTM, 1992. s. 328. ISBN 80-85716-02-X

SBORNÍKY

Sborník p ísp vk ke kolokviu *Slánské rozhovory 2008 ó Piaristé*, které prob hlo 7. íjna 2008 v bývalé piaristické kolejní kapli Zasnoubení Panny Marie, vydalo Vlastiv dní muzeum Slaný v roce 2009. s. 76. ISBN 978-80-254-5274-5

Kronika GM, *Almanach k 380. výro í založení Gymnázia Mikulov*. Zpracování: Avedon s. r. o., 2011. 76 s.

Sborník p ísp vk z odborného seminá e *Franti-ek Martin Pelcl*. Rychnov nad Kn fnou: M stský ú ad v Rychnov nad Kn fnou, 1994. 36 s.

Internetové zdroje

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213629490-zasveceni/210562213000001-piariste>

<http://www.apha.cz/kardinal-vlk-na-oslavach-350-vyroci-prichodu-piaristu>

<http://www.piaristi.sk>

<http://www.vosaspsekrizik.cz/cs/o-nas/fotogalerie/ucebny.ep/>

<http://www.straznice-mesto.cz/podekovani-mestu-straznice/d-5129/p1=68>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ign%C3%A1c_Florus_Sta%C5%A1ek#/media/File:Ign%C3%A1c_Florus_Sta%C5%A1ek_Po%C5%A1ta_v_Litomy%C5%A1li.jpg

<http://www.gymnaziumslany.cz/index.php/oskolemenu/historiemenu>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

O. - otec

P. - páter

sv. ó svatý, svatá

ThLic. ó vysokoškolský titul, získává se po vykonání rigorózní zkoušky a obhajobou licenciátní práce, zpravidla po dvou letech, v průběhu studia k dosažení titulu Th.D. na katolických teologických fakultách

SP ó řád zbožných lidí

T. ó tazatel

R. - respondent

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek . 1 ó portrét Josefa Kalasanského.

Obrázek . 2 ó 1. varianta znaku ádu piarist .

Obrázek . 3 ó 2. varianta znaku ádu piarist .

Obrázek . 4 ó ehovní od v.

Obrázek . 5 ó ehovní od v.

Obrázek . 6 ó ukázka dochované lavice v Lipníku nad Be vou.

Obrázek . 7 ó ukázka dochované lavice ve Stráfnici.

Obrázek . 8 ó Prostory knihovny piarist na Vy—í odborné —kole a st ední pr myslové —koly elektrotechnické Franti—ka K iflíka, Na P íkop 16, Praha.

SEZNAM TABULEK

Tabulka . 1 ó analýza rozhovoru Gymnázium Benešov

Tabulka . 2 ó analýza rozhovoru Gymnázium Mikulov

Tabulka . 3 ó analýza rozhovoru Gymnázium Aloise Jiráska Litomyšl

Tabulka . 4 ó analýza rozhovoru Gymnázium F. M. Pelcla Rychnov nad Kněžnou

Tabulka . 5 ó analýza rozhovoru Gymnázium Václava Beneše Třebízkého Slaný

Tabulka . 6 ó analýza rozhovoru Purkyňovo gymnázium Strážnice

Tabulka . 7 ó kategorie vzniklé z analýzy rozhovor

Tabulka . 8 ó grafické znázornění provázanosti kategorií

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha . 1 - Listina prokazující, že je PhDr. Václav Bartošek estným členem řádu piaristů .

Příloha . 2 - Florus Stašek - nejstarší česká dochovaná fotografie z roku 1804, pořízená v Litomyšli.

Listina prokazující, že je PhDr. Václav Bartůšek estným členem řádu piarist (osobně poskytnuto PhDr. Václavem Bartůškem).

Příloha . 2

Florus Staček - nejstarší česká dochovaná fotografie z roku 1804, poštá v Litomyšli
(https://cs.wikipedia.org/wiki/Ignac_Florus_Staek#/media/File:Ignac_Florus_Staek_Pošta_v_Litomyšli.jpg ó 20. 2. 2016).